

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN
KALDIRILMASI**

HAZIRLAYAN

ÖYKÜ ÇABUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET CEMİL ÜNAL

ANKARA- 2025

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 05.05.2025

Öğrencinin Adı, Soyadı: Öykü ÇABUK.

Öğrencinin Numarası:22220010

Anabilim Dalı: Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Programı: Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cemil ÜNAL

Tez Başlığı: Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin 21.03.2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %14'tür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 05.05.2025

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cemil ÜNAL

TEŞEKKÜR

Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasını konu alan bu çalışma, 2023-2025 yılları arasında öğrenim gördüğüm Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir.

Öncelikle, rehberliği ve kıymetli katkılarıyla her zaman yolumu aydınlatan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Rıza AYHAN'a, tez danışmanım Dr. Ahmet Cemil ÜNAL'a ve çalışmalarım sırasında görüş ve önerileriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR'a içtenlikle teşekkür ederim.

Tüm eğitim ve meslek hayatım boyunca olduğu gibi tez sürecim boyunca da yanımda olan, sevgileri ve sonsuz destekleriyle bana güç veren kıymetli aileme; sevgili annem Hülya ÇABUK, babam Mehmet ÇABUK ve kardeşim Deniz ÇABUK'a en derin şükranlarımı sunuyorum. Varlıkları, inançları ve özverileri bu zorlu yolculuğu benim için daha anlamlı ve değerli kılmıştır. Ayrıca, bu süreci, sabrı, desteği ve varlığıyla kolaylaştıran ve her daim manevi desteğini hissettiğim Dr. Yekta DEMİR'e teşekkür ederim.

Son olarak, değerli görüş ve katkılarıyla beni bu süreçte yalnız bırakmayan kıymetli hukukçu dostlarıma ve değerli hariciyeci arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım. Varlığınız, bu akademik serüvende daha sağlam adımlarla ilerlememi sağladı.

Hepinize sonsuz teşekkürlerimle.

Öykü ÇABUK

Ocak-2025

ÖZET

Öykü ÇABUK, Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı, 2025

Şirketler topluluğu, bir veya birden fazla şirketin kanunda öngörülen şartlar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu bir yapıdır. Şirketler topluluğunun hâkim şirket, bağlı şirket ve hâkimiyet iradesi olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır. Türk hukukunda şirketler topluluğunda hâkimiyet iradesinin kurulması bakımından “kontrol sistemi” benimsenmiştir. Şirketler topluluğu kuruluş esaslarına göre üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar, sözleşmesel ve fiili şirketler topluluğu, yatay ve dikey şirketler topluluğu ve bütünleşme yoluyla ortaya çıkan şirketler topluluğudur. Şirketler topluluğu konzern, holding ve ortak girişim yapılarıyla benzerlik göstermektedir.

Şirketler topluluğunda sorumluluk hükümleri hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması halinde sorumluluk, tam hâkimiyet halinde sorumluluk ve güven sorumluluğu olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, şirketler topluluğundaki sorumluluk hükümlerinin uygulanamadığı durumlarda devreye girmektedir. Bir şirketin bağımsız tüzel kişiliğinin hangi durumlarda görmezden gelinebileceğini açıklayan ve sınırlı sorumluluk ilkesinin istisnalarından biri olarak değerlendirilen bu teori, sıklıkla organik bağ kavramıyla birlikte ele alınmaktadır. Organik bağ, şirketler arasındaki yönetsel, ekonomik ve hukuki bütünlüğü ifade eden bir kavramdır ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisiyle birlikte yargı kararlarında belirleyici bir rol oynamaktadır.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, ilk defa Anglo-Sakson hukuk sisteminde gündeme gelmiştir. Türk hukuku ile ABD ve Birleşik Krallık hukuk sistemlerindeki tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin uygulamalar arasında benzerlikler ve belirgin farklar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şirketler topluluğu, hâkim şirket, bağlı şirket, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, sınırlı sorumluluk ilkesi.

ABSTRACT

Öykü ÇABUK, Lifting the Corporate Veil in Corporate Groups, Başkent University, Institute of Social Sciences, Private Law Master's Program with Thesis, 2025

Corporate groups are structures formed by one or more companies coming together within the framework of conditions stipulated by law. Corporate groups consist of three elements: the parent company, the subsidiary, and the will of control. In Turkish law, the "control system" has been adopted regarding the establishment of control within corporate groups. Based on their formation principles, corporate groups are classified under three main categories: contractual and de facto corporate groups, horizontal and vertical corporate groups, and corporate groups formed through integration. Corporate groups share similarities with Konzerns, holdings, and joint ventures.

In a corporate group, liability provisions are examined under three headings: liability in case of unlawful exercise of control, liability in cases of absolute control, and liability based on trust. The piercing of the corporate veil theory comes into play in cases where the liability provisions within corporate groups cannot be applied. This theory, which explains under which circumstances a company's independent legal personality may be disregarded and is considered one of the exceptions to the principle of limited liability, is often evaluated together with the organic bond concept. The organic bond refers to the managerial, economic, and legal unity between companies and plays a decisive role in judicial decisions when assessed alongside the piercing of the corporate veil theory.

The piercing of the corporate veil theory first emerged in the Anglo-Saxon legal system. There are both similarities and distinct differences between Turkish law and the practices in the U.S. and U.K. legal systems regarding piercing the corporate veil.

Key Words: Corporate group, parent company, subsidiary, piercing the corporate veil, principle of limited liability.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	3
ŞİRKETLER TOPLULUĞU	3
1.1. Şirketler Topluluğunun Tanımı ve Tarihi Gelişimi	3
1.2. Şirketler Topluluğunun Unsurları.....	5
1.2.1. Hâkim (Ana) Şirket Kavramı.....	5
1.2.2. Bağlı (Yavru) Şirket Kavramı.....	9
1.2.3. Hâkimiyet Unsuru ve Hâkimiyetin Sağlanma Yöntemleri.....	10
1.2.3.1. Hâkimiyet Sistemleri	12
1.2.3.2. Doğrudan ve Dolaylı Hâkimiyet	14
1.2.3.3. Tek Başına ve Birlikte Hâkimiyet	15
1.2.3.4. Tam ve Kısmi Hâkimiyet	16
1.3. Şirketler Topluluğunun Türleri.....	18
1.3.1. Kaynağı Bakımından	18
1.3.1.1. Sözleşmesel Şirketler Topluluğu	18
1.3.1.2. Fıili Şirketler Topluluğu.....	20
1.3.2. Bağımlılık İlişkisi Bakımından.....	20
1.3.2.1. Yatay Şirketler Topluluğu	20
1.3.2.2. Dikey Şirketler Topluluğu	21
1.3.3. Bütünleşme Yoluyla Ortaya Çıkan Şirketler Topluluğu.....	22
1.4. Şirketler Topluluğunun Benzer Kavramlarla İlişkisi.....	22
1.4.1. Holding	22
1.4.2. Konzern.....	24

1.4.3.	Ortak Girişim	25
1.5.	Şirketler Topluluğunda Sorumluluk	26
1.5.1.	Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması	27
1.5.2.	Kötüye Kullanma Halleri	28
1.5.3.	Denkleştirme	29
1.5.4.	Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Olarak Kullanılmasının Sonuçları	31
1.5.5.	Tam Hâkimiyet Halinde Sorumluluk	32
1.5.6.	Güven Sorumluluğu	34
2.	BÖLÜM	36
	TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI	36
2.1.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi	36
2.1.1.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Tarihi Gelişimi	37
2.1.2.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Amacı	39
2.1.3.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanması	40
2.1.4.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Yasal Dayanağı	44
2.2.	Tüzel Kişilik Kavramı ve Tarihi Gelişimi	46
2.2.1.	Sınırlı Sorumluluk İlkesi	47
2.2.2.	Ayrılık İlkesi	49
2.3.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Yöntemleri	50
2.3.1.	Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması	51
2.3.2.	Tüzel Kişilik Perdesinin Tersine Kaldırılması	52
2.3.3.	Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması	53
2.3.4.	Tüzel Kişilik Perdesinin Yatay Kaldırılması	54
2.4.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına İlişkin Görüşler	55
2.4.1.	Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağını Esas Alan Görüşler	55
2.4.1.1.	Subjektif Kötüye Kullanma Teorisi	55
2.4.1.2.	Objektif Kötüye Kullanma Teorisi	56
2.4.2.	Normların Korunması Teorisi	57
2.5.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına Karşı Çıkan Görüşler	57
2.6.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına İlişkin Davalarda Usul	59
2.7.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Bakımından Organik Bağ Kavramının İncelenmesi	60

2.7.1.	Organik Bağ Kavramının Tespiti	63
2.7.1.1.	Ortak Yönetim ve Karar Alma Mekanizması.....	63
2.7.1.2.	Ekonomik ve Finansal Bağımlılık	64
2.7.1.3.	Ortak Faaliyet Konusu.....	64
2.7.1.4.	Ortak Adres, Unvan, İletişim Bilgisi ve Personel Kullanımı	64
2.7.1.5.	Hukuki ve Sözleşmesel Ortaklıklar.....	65
2.7.2.	Organik Bağ Kavramının Tespiti Halinde Sorumluluk	66
2.8.	Organik Bağ Kavramının İş Hukuku Bakımından Uygulanması	67
2.9.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi ve Organik Bağ Kavramının Birlikte Değerlendirilmesi.....	69
2.9.1.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ Kavramı Arasındaki Benzerlikler.....	72
2.9.2.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ Kavramı Arasındaki Farklar	74
3.	BÖLÜM.....	76
	ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI	76
3.1.	Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması	76
3.2.	Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına Başvurulabilecek Durumlar	79
3.2.1.	Yetersiz Sermaye	80
3.2.2.	Malvarlıklarının ve Alanların Birbirine Karışması.....	81
3.2.3.	Yabancı Yönetim	84
3.3.	Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Hükümlerinin Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanması Karşısındaki Durumu	85
3.3.1.	Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Hükümleri	85
3.3.2.	Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanabilirliği.....	86
3.3.3.	TTK'daki Sorumluluk Hükümleri ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Arasındaki Çatışma	86
3.3.3.1.	Bağlı Şirket Alacaklılarının Doğrudan Zararları Talep Edememesi	87
3.3.3.2.	TTK'da Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenleme İhtiyacı	88

3.4. Şirketler Topluluğunda Perdenin Çapraz Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramının Karşılaştırılması.....	89
3.5. Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde Uygulama	91
3.5.1. ABD Hukukunda Şirketler Topluluğu	91
3.5.2. ABD Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması	92
3.5.2.1. Alter Ego Doktrini ve Vasıta Doktrini.....	95
3.5.2.2. Yetersiz Sermaye	96
3.5.2.3. Şirketin Resmî Prosedürlerinin Yerine Getirilmemesi	96
3.5.2.4. Malvarlıklarının Birbirine Karışması	96
3.5.2.5. Diğer Kriterler	96
3.5.2.6. Hâkimiyet Unsuru	97
3.5.3. Şirketler Topluluğuna İlişkin TTK Hükümleri ile ABD Hukukundaki Uygulamaların Karşılaştırılması	97
3.5.4. Birleşik Krallık Hukukunda Şirketler Topluluğu	98
3.5.5. Birleşik Krallık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması.....	99
3.5.5.1. Salomon v. Salomon & Co. Ltd. Kararı (1896).....	100
3.5.5.2. Smith, Stone and Knight Ltd. v. Birmingham Corporation Kararı (1939)	102
3.5.5.3. Adams v. Cape Industries Kararı (1990).....	104
3.5.5.4. Tek Ekonomik Birim Teorisi.....	105
3.5.5.5. Şirketler Topluluğuna İlişkin TTK Hükümleri ile Birleşik Krallık Hukukundaki Uygulamaların Karşılaştırılması.....	106
SONUÇ	108
KAYNAKLAR.....	114

KISALTMALAR CETVELİ

A.Ş.	: Anonim Şirket
ATM	: Asliye Ticaret Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Co. Ltd.	: Limited Company
Co.	: Company
E.T.	: Erişim Tarihi
Eğit.	: Eğitim
Elek.	: Elektrik
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İnş.	: İnşaat
K.	: Karar
Ltd.	: Limited
Ltd. Şti.	: Limited Şirket
m.	: madde
Paz.	: Pazarlama
s.	: sayfa
S.	: Sayı
San.	: Sanayi
T.	: Tarih
TAAD	: Türk Adalet Akademisi Dergisi
Taah.	: Taahhüt
Tic.	: Ticaret
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TSY	: Ticaret Sicili Yönetmeliği
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UCLA	: University of California, Los Angeles

vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: vesaire
www	: World Wide Web
Y.	: Yıl
YHD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte 20. yüzyıldan itibaren modern ekonomide yaşanan gelişmeler, ticari işletmeleri ortaklıklar kurarak varlıklarını sağlamlaştırmaya yönlendirmiştir. Özellikle kapitalist ekonominin ve özelleştirme akımının yarattığı zorluklar, işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri açısından bazı riskleri de beraberinde getirmiştir. Bu durum şirketlerin hukuki ve ticari riski dağıtmak amacıyla merkezî yoğunlaşmaya yönelmesine ve farklı ortaklık yapılarının oluşmasına yol açmıştır. Öncelikle “*konzern (şirketler grubu)*” ve “*holding*” kavramları ortaya çıkmıştır. Türk hukukunda ise, 6102 sayılı Ticaret Kanunu ile “*şirketler topluluğu*” kavramı düzenlenmiştir.

Şirketler topluluğu, bağımsız tüzel kişiliklere sahip olan ancak ekonomik ve yönetsel olarak bir bütünlük arz eden şirketlerden oluşan bir yapıdır. Şirketler topluluğun karmaşık yapısı sebebiyle topluluktaki şirketlerin alacaklılarının, işçilerinin veya azınlık pay sahiplerinin açtığı davalarda, taraf sıfatının nasıl belirleneceği tartışma konusu olmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve bağlantılı bir konu olarak organik bağ, söz konusu tartışmaya açıklık getirmek amacıyla yargı kararları neticesinde hukuka kazandırılmış kavramlardır.

Çalışmanın ilk bölümünde, şirketler topluluğunun tanımı, tarihsel gelişimi ve unsurları incelenerek, şirketler topluluğu kavramının ticaret hukuku içerisindeki yeri açıklanmıştır. Bu kapsamda, hâkim şirket, bağlı şirket ve hâkimiyet unsurları detaylandırılmış, şirketler topluluğunun türleri ve benzer kavramlarla olan ilişkileri ele alınmıştır. Holding, konsorsiyum ve ortak girişim gibi yapılarla olan farklar ve benzerlikler, öğretideki farklı görüşler ışığında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bu teori, özellikle şirketler topluluğunda sınırlı sorumluluk ve ayrılık ilkesinin kötüye kullanılmasının önüne geçmek amacıyla geliştirilmiş bir istisna niteliğindedir. Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde ortaya çıkan ve zamanla Kıta Avrupası hukuk sistemlerine de entegre edilen bu teori, Türk hukukunda öğreti ve yargı kararları

çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bu bölümde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının yargı kararlarındaki uygulanış biçimleri incelenerek, hangi durumlarda bu teoriye başvurulduğu ve hangi hukuki sonuçların doğduğu analiz edilmiştir.

Bunun yanı sıra, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ile yakından ilişkili olan organik bağ kavramı ele alınmıştır. Organik bağ, şirketler arasındaki ekonomik, yönetsel ve hukuki bütünlüğü ifade etmekte olup tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasıyla birlikte özellikle yargı kararlarında belirleyici bir kriter olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada organik bağın varlığını tespit etme yöntemleri ve bu tespitin doğuracağı hukuki sonuçlara da değinilmiştir.

Son bölümde ise, şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamalarına yer verilmiştir. Türk hukukunda ve Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve yargı kararları ışığında Türk hukukundaki durum değerlendirilmiştir. Ayrıca, ABD ve Birleşik Krallık hukuk sistemlerindeki uygulamalar ile Türk hukukundaki uygulamalar arasındaki farklar ortaya konularak, farklı yaklaşımların avantajları ve dezavantajları tartışılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, şirketler topluluğu içinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramlarının hukuki dayanaklarını ve uygulama alanlarını analiz etmektir. Özellikle, şirketlerin bağımsız tüzel kişiliklerini kötüye kullanarak alacaklıları zarara uğratmalarının önüne geçilmesi ve ekonomik bütünlüğün korunması açısından bu kavramların nasıl bir işlev gördüğünü ortaya koymak hedeflenmiştir. Perdenin kaldırılması teorisi ve organik bağ kavramına farklı hukuk sistemlerindeki yaklaşımlar incelenerek Türk hukukundaki mevcut düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik değerlendirmelerde bulunmak amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramlarının hem akademik hem de uygulamaya dönük bir perspektifle ele alınması amaçlanmıştır.

1. BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU

1.1. Şirketler Topluluğunun Tanımı ve Tarihi Gelişimi

Ticari hayatta artan rekabet, hukuki ve ekonomik riski dağıtmak isteyen ticari şirketlerin bir araya gelerek ortaklıklar oluşturmaya sebep olmuştur¹. Özellikle 20. yüzyılda ticari hayattaki ortaklıklar artmaya başlamış ve merkezî yoğunlaşma eğilimi göstermiştir². Merkezî yoğunlaşma neticesinde oluşan topluluklar, Alman hukukunda “*konzern*” olarak adlandırılmıştır. Konzernler tek elden yönetilen şirketlerdir. Holding kavramı ile de benzerlik gösteren konzernlerin amacı, çatı işletme çerçevesinde faaliyet gösteren bir ortaklık modeli oluşturulmasıdır³. Merkezî yoğunlaşma akımıyla birlikte artan ortaklık yapılarının Türk hukukundaki yansıması ise, yeni TTK’da yer alan düzenleme ile şirketler topluluğu olmuştur⁴. Şirketler topluluğu, bir grup ticaret şirketinin, bir hâkim şirketin bünyesinde birleşerek oluşturduğu bir yapıdır⁵.

Türkiye’de şirketler topluluğu ve benzeri ortaklık yapılarının ortaya çıkış tarihi, 20. yüzyılın ilk yarısında, Cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Sanayileşmeyi teşvik etmek amacıyla devletçilik politikasının uygulanmaya başlandığı yıllarda henüz şirketler topluluğu veya holding benzeri ticari ortaklıkların gelişmediği görülmektedir⁶. 1950 senesinden sonra Türkiye’de uygulanmaya başlayan ekonomi politikalarıyla birlikte özel sektör de büyümeye başlamış ve şirketler topluluğu benzeri ortaklıklar kurulmaya başlanmıştır⁷. Türkiye ekonomisinde yaşanan krizler ve ekonomik liberalizasyon politikaları 1980’ler ve sonrası dönemde, şirketler topluluğu ve holding yapılarının güç kazanmasına

¹ MİSİLİ, Sinan: “Şirketler Topluluğu Hukuku Tarihçe ve Terminoloji”, TAAD, Y. 2022, C. 13, S. 52, s. 163.

² TEKİNALP, Ünal: “Türk Ticaret Kanunu’nun Ortaklıklar Topluluğuna İlişkin Milletlerarası Özel Hukuk Kuralı Niteliğindeki Hükümleri”, Public and Private International Law Bulletin, Y. 2020, C. 40, S. 2, s.1709.

³ AKBULAK, Yavuz: “Yeni Bir Kurum: Şirketler Topluluğu”, Mali Çözüm Dergisi, Y. 2011, S. 106, s.262.

⁴ PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku-Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 157.

⁵ YAVUZ, Mustafa: “Türk Hukukunda Hâkimiyet Sözleşmeleri”, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Y. 2020, C.7, S. 21, s. 32-33.

⁶ ÇELEBİ, Esat: "Atatürk'ün Ekonomik Reformları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri 1923-2002." Doğuş Üniversitesi Dergisi, Y. 2022, C. 3, S. 1, s.35.

⁷ ÇELİK, Onur/ ÇETİNER, Sibel: "Türkiye Ekonomisinde Kalkınma Planları ve Kalkınma Planlarındaki Söylem Değişiklikleri", Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Y.2019, C. 2, S. 3, s.127.

yol açmıştır. Özellikle “*Sabancı Grubu*” ve “*Koç Grubu*” bu dönemde küreselleşmeye başlamış 2000’ler sonrasında ise, yabancı yatırım yapan birçok şirketler topluluğu kurulmuştur⁸.

Şirketler topluluğu kavramı; tüzel kişiliği olmayan, birbirinden bağımsız ticaret şirketlerinden oluşan ve ekonomik bütünlük çerçevesinde hareket eden bir yapıdır⁹. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda, ticaret şirketlerine ilişkin genel hükümler, 195 ila 209. maddeler arasında yer almaktadır. Şirketler topluluğu, TTK m. 195/4’te, hâkim şirketin kendisine doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı olduğu şirketlerle birlikte oluşturduğu yapı olarak tanımlanmıştır¹⁰. Maddenin devamında hâkim şirket ana, hâkim şirketin üzerinde kontrol iradesini kullandığı bağlı şirketler ise yavru şirket olarak nitelendirilmektedir.

Yeni TTK’daki düzenlemelerin amacı, şirketler topluluğu içerisindeki bağlı şirketlerin azınlık pay sahiplerini ve alacaklılarını hukuka aykırı işlemlerden korumak, topluluk yapısının ortak çıkarlara uygun şekilde yönetilmesini sağlamak ve ekonomik yoğunlaşma eğilimiyle artan ortaklık yapılarına hukuki bir zemin kazandırmaktır¹¹.

Türk Ticaret Sicili Yönetmeliği’nde şirketler topluluğu kavramı, m. 195/4 çerçevesinde düzenlenmiştir. Buna göre, şirketler topluluğunun kurulabilmesi için bir ticaret şirketinin kendisine doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı en az iki ticaret şirketine sahip olması gerekmektedir¹². Eğer bir teşebbüs ticaret şirketi değilse ve kendisine bağlı ticaret şirketlerinin sayısı iki veya daha fazla ise, TTK m. 195/5 kapsamında bu teşebbüs topluluğun hâkimi kabul edilmekte ve şirketler topluluğu kurulmaktadır¹³.

Pulaşlı’ya göre şirketler topluluğu, yasada öngörülen kontrol ölçütleri veya bir sözleşme doğrultusunda, bir hâkim şirket veya şirketler çevresinde birleşen, bir veya birden çok şirketin bir araya gelmesiyle oluşan topluluklardır¹⁴.

⁸ SAĞLAM, Halit/ ÇOKGEZEN, Murat: “Çeşitlenmeden Odaklanmaya Türkiye'deki İşletme Grupları: Koç grubu ve İş Bankası Örnekleri”, Yönetim Araştırmaları Dergisi, Y. 2019, C. 15, S. 1, s.102-103.

⁹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin/ ÖZDAMAR, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Yetkin, Ankara 2025, s. 503.

¹⁰ AYDIN, Fazıl: Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirketler Limited Şirketler ve Şirketler Topluluğu, Bilge Yayınevi, Ankara 2019, s. 213.

¹¹ AKBULAK: s.261.

¹² AYDIN: s. 208.

¹³ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s.162; KARACA YAĞCI, Aybuke: Bireysel İş Hukukunda Şirketler Topluluğu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 506.

¹⁴ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s. 159.

Şirketler topluluğu olarak nitelendirilen kavramın, birbirinden bağımsız şirketlerin bir araya gelerek oluşturdukları ekonomik bütünlük olduğu da ifade edilebilecektir. Şirketler topluluğu, bir hâkim (ana) şirket ve ona bağlı (yavru) şirketlerden oluşmaktadır¹⁵. Şirketler topluluğu içerisindeki şirketlerin her birinin ayrı bir tüzel kişiliği ve malvarlığı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, topluluk yapısı içerisindeki şirketlerin yönetim organları, ticari faaliyetleri, çalıştırdıkları işçiler, alacakları ve borçları birbirlerinden bağımsızdır.

Şirketler topluluğu kavramı, Alman hukukunda Paylı Ortaklar Kanunu'nda “*konzern*” veya “*şirketler grubu*” olarak anılmaktadır. “*Konzern*” olarak adlandırılan bu yapı, Alman hukukunda kapsamlı düzenlemelere tabi tutulmuş ve “*tek elden yönetim*” sistemi esas alınarak ekonomik merkezileşme teşvik edilmiştir. Türk hukukunda ise, Alman hukukundan farklı olarak “*kontrol sistemi*” esas alınmıştır. Şirketler topluluğunun Anglo-Sakson hukuk sistemindeki yansıması ise çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır.

1.2. Şirketler Topluluğunun Unsurları

Şirketler topluluğu içerisindeki şirketler hukuki ve ekonomik olarak bağımsız olsa da topluluk yapısının sürekliliği için bütünlüğünün korunması gereken bazı unsurlar bulunmaktadır. Hâkim şirket, bağlı şirket ve hâkimiyet iradesi şirketler topluluğunun üç kurucu unsurudur. Hâkim ticaret şirketinin veya teşebbüsün, bağlı şirket üzerinde hâkimiyet elde etmesi ile topluluk ilişkisi oluşmaktadır¹⁶. Topluluk şirketlerinin, ticari yaşamda daha çok anonim veya limited şirketler ile kurulduğu görülmektedir¹⁷.

1.2.1. Hâkim (Ana) Şirket Kavramı

Hâkim şirket, şirketler topluluğu bünyesinde faaliyet gösteren bağlı şirketler üzerinde kontrol gücüne sahip olan teşebbüs veya ticaret şirkettir¹⁸. Hâkim şirket kavramı yeni TTK'da düzenlenmiş ve bir şirketin hâkim şirket olarak kabul edileceği haller sıralanmıştır.

TTK m. 195'teki düzenlemeye göre bir ticaret şirketi, başka bir ticaret şirketi üzerinde aşağıdaki durumlarda hâkimiyet elde edebilmektedir:

¹⁵ TEKİNALP, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s. 615.

¹⁶ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR: s.506.

¹⁷ BAHTİYAR, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, Beta, İstanbul 2024, s. 66.

¹⁸ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR: s.506.

- Şirketlerden birinin, diğer şirketin oy haklarının çoğunluğunu doğrudan veya dolaylı olarak elinde bulundurması;
- Şirketlerden birinin, şirket sözleşmesine dayanarak diğer şirketin yönetim organında karar alma çoğunluğunu oluşturacak sayıda üye seçimini sağlayabilmesi;
- Şirketlerden birinin, kendi oy haklarının yanı sıra, sözleşme hükümleri çerçevesinde, tek başına ya da diğer ortaklarla birlikte oy haklarının çoğunluğunu elde etmesi hâkimiyet iradesinin varlığını göstermektedir.

Öte yandan, bir ticaret şirketi, başka bir ticaret şirketini bir sözleşme ya da başka bir yöntemle kontrolü altında tutmaktaysa, kontrol iradesini kullanan şirket “*hâkim*”, diğeri ise “*bağlı*” şirket olarak kabul edilmektedir. Kanun maddesinin devamında, topluluk bünyesindeki şirketlerden en az birinin merkezi Türkiye’de bulunuyorsa, ortaklığın TTK’da düzenlenen şirketler topluluğu hükümlerine tabi olacağı belirtilmektedir.

Bunun yanı sıra, aynı maddenin 2. fıkrasında, topluluk içerisindeki şirketlerden birinin diğer şirkete ait payların büyük bir kısmını elinde bulundurması ya da yönetimle ilgili kararları alabilecek pay oranına sahip olması durumunun da hâkimiyet iradesinin varlığına karine teşkil edeceği ifade edilmektedir. Bu çerçevede, bir şirketin hâkim şirket sıfatını kazanması için TTK’da düzenlenen şartlardan en az biri sağlanması gerekmektedir.

Hâkim şirketin, tek bir teşebbüsten ibaret olması halinde hâkim şirket, “*hâkim teşebbüs*” olarak adlandırılmaktadır. Teşebbüs kavramı, tacir sıfatı olan veya olmayan gerçek veya tüzel kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır¹⁹. Adalet Alt Komisyonu tarafından yapılan değişiklikle, işletme kavramının yerini “*teşebbüs*” kavramı almıştır. Teşebbüs kavramı, işletme kavramından daha geniş bir anlam taşımaktadır. Keza teşebbüslerin dernek, vakıf, sendika, kooperatif ve holdinglerden oluşması da mümkündür²⁰.

Şirketler topluluğu hükümlerinin teşebbüse uygulanıp uygulanmayacağı konusunda Tekinalp’in görüşü, hâkim teşebbüsün merkezi ister yurt içinde ister yurt dışında bulunsun, TTK m. 195-206 hükümlerinin uygulanacağı yönündedir. Öte yandan, topluluk içerisindeki

¹⁹ COŞGUN KARAMAN, Özlem: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2015, C. 21, S.1, s.111.

²⁰ SUSUZ, Kaan: “Şirketler Topluluğuna İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı Bakımından Hâkim Teşebbüs Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C. 18, S. 2, s. 272.

bağlı ortaklıklardan birinin teşebbüs olması halinde, kanun koyucunun teşebbüs kelimesini kullandığı hükümlerin uygulanacağı; diğer hükümlerin uygulanıp uygulanamayacağı konusunda ise, somut durumun özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir²¹.

Şirketler topluluğuna ilişkin kanuni düzenlemelerin devamında, TTK m. 195/5'te belirtildiği üzere, şirket merkezinin yurt dışında bulunması halinde de şirketin hâkim şirket sıfatını kazanması mümkündür. Buna göre, şirketler topluluğundaki hâkim teşebbüsün merkezinin veya yerleşim yerinin yurt içinde ya da yurt dışında bulunması, Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerin uygulanmasına ve hâkim teşebbüsün tacir olarak kabul edilmesine engel teşkil etmemektedir. Bu çerçevede, merkezi yurt dışında bulunan hâkim şirkete bağlı olan şirketlerden birinin Türkiye'de bir merkez veya yerleşim yeri bulunuyorsa şirketler topluluğunun kurulduğu kabul edilmektedir²².

Şirketler topluluğu çatısı altındaki şirketler bağımsız birer tüzel kişi olarak değerlendirilmektedir. Bağlı şirketler hukuken bağımsız olsa da ekonomik olarak hâkim şirkete bağlı konumdadır²³. Bunun sebebi hâkim şirketin, bağlı şirketlerin alacağı önemli kararları yönlendirme gücü bulunmasıdır. Hâkim şirketin yönetim gücünü kullanma yöntemi bağlı şirketlerin ekonomik ve hukuki varlıklarını sürdürmeleri açısından önem teşkil etmektedir. Hâkim şirketlerin hesap verilebilirlik, şeffaflık, adalet ve hakkaniyet sağlanması ilkelerine uygun hareket etmesi gerekmektedir²⁴. Bu sebeple, hâkim şirketlerin topluluk menfaatini gözetme ve “*ortak amaç*” unsuru çerçevesinde hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ticari hayatta hâkim şirketlerin bağlı şirketler üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturarak mali işlemlerini etkilediği ve bazı durumlarda bağlı şirketi ve alacaklılarını zarar uğrattığı görülmektedir²⁵.

TTK m. 202'de hâkimiyet iradesinin, bağlı şirketi kayba uğratarak zarar verecek şekilde kullanılamayacağı belirtilmektedir. Hâkim teşebbüsün, bağlı şirketleri zarara uğratması halinde, söz konusu zararı aynı mali yıl içerisinde tazmin etme yükümlülüğü

²¹ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 616.

²² KARACA YAĞCI: 11.

²³ ÇELEBİ ÇAKIR: s.24-25.

²⁴ MANAVGAT, Zeynep Berin: Kurumsal Yönetim Bakımından Şirketler Topluluğunda Piramit Yapılanma ve Buna Bağlı Hukuki Sonuçlar, Seçkin, Ankara 2024, s.57.

²⁵ PULAŞLI, Hasan: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğunun Temel Nitelikleri ve Hâkim Şirketin Güven Sorumluluğu”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2007, C. 11, S.11, s. 263; ÇINAR, Sevda Bora: “Şirketler Topluluğunda Hâkim Teşebbüs”, Y. 2023, C. 88, S. 2, s.98; MİSİLİ: s.170.

bulunmaktadır. TTK'daki düzenleme ile topluluk içerisindeki şirketlerin bağımsız varlıklarının korunması ve topluluk bütünlüğünün sağlanması amaçlanmaktadır²⁶.

Hâkim şirketin, bağlı şirketi zarara uğratmama yükümlülüğü bulunduğu gibi bağlı şirket üzerinde bazı hakları da bulunmaktadır. Bu haklardan biri de hâkim şirketin, bağlı şirketin faaliyetleri hakkında bilgi edinme hakkıdır²⁷. Söz konusu hak, TTK m. 200'de düzenlendiği üzere, hâkim şirketin pay sahiplerinin her biri, genel kurulda bağlı şirketin mali durumu, malvarlığı, hesapları, hâkim şirket ile bağlı şirket ve bağlı şirketler arasındaki ilişki, pay sahipleri, yöneticileri ve şirket ile ilişkisi bulunan diğer kişiler, yapılan işlemler ve bu işlemlerin sonuçları hakkında kapsamlı ve dürüstlük kuralları çerçevesinde bilgi verilmesini talep etme hakkına sahiptir.

Şirketler topluluğunun meydana gelebilmesi için sağlanması gereken şartlardan biri, hâkim şirketin, bağlı şirkete iştirak etmiş olmasıdır. İştirak neticesindeki pay ve oy oranlarının hesaplanma yöntemi, TTK m. 196'da ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. TTK m. 196'daki düzenlemeye göre pay ve oy oranları aşağıda sıralanan şekilde hesaplanmaktadır:

- Ticaret şirketinin sermaye şirketindeki iştirak oranı, sermaye şirketinde sahip olduğu payların nominal değerlerinin toplamının, şirketin toplam sermayesine oranlanması ile belirlenmektedir. İştirak oranı hesaplanırken, sermaye şirketinin kendi sahip olduğu paylar ve üçüncü kişilerin adına bulundurulmuş paylar, şirketin esas veya çıkarılmış sermayesinden mahsup edilmektedir.

- Sermaye şirketindeki oy hakkı, ticaret şirketinin bu şirketteki paylarından kaynaklanan kullanılabilir oy haklarının, toplam kullanılabilir oy hakları içerisindeki oranı üzerinden belirlenmektedir. Bu hesaplama, sermaye şirketinin kendi payları ile üçüncü kişiler adına tutulan paylardan doğan oy hakları dahil edilmemektedir.

- Ticaret şirketinin bir sermaye şirketindeki paylarının hesaplanmasında bağlı şirketlerin sahip oldukları paylar ile üçüncü kişiler adına tutulan veya bağlı şirket adına alınmış paylar da hesaplama dahil edilmektedir.

²⁶ KAYI DİLEGE, Sezen: “Şirketler Topluluğunda Topluluk Menfaati Kavramı ve Hâkimiyetin Kullanılmasına Olan Etkisi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2024, s. 95.

²⁷ OKUTAN NILSSON Gül (ed.): Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku – 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Saygı Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 42; BAHTİYAR: s. 68.

TTK m. 197’de karşılıklı iştirak kavramı da açıklanmıştır. Buna göre, sermaye şirketlerinin birbirlerinin paylarının en az yüzde 25’ine sahip olması durumunda, karşılıklı iştirak ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Hesaplama yapılırken TTK m. 196’da belirlenen usuller uygulanmaktadır. Şirketlerden birinin diğerine hâkim olması durumunda hâkim olunan tüzel kişi, bağlı şirket olarak kabul edilmektedir. Her iki şirketin de birbiri üzerinde hâkimiyet iradesine sahip olması durumunda ise, iki şirket de hem bağlı hem de hâkim ortak kabul edilecektir. Öte yandan, karşılıklı iştirak hali, sermayenin korunması bakımından öğretide sakıncalı görülmektedir²⁸.

1.2.2. Bağlı (Yavru) Şirket Kavramı

Bağlı şirketler, hâkim şirketin talimatları ile yönetilen ve ekonomik olarak hâkim şirkete bağlı ticaret şirketleridir²⁹. Hâkim şirket kavramının yanı sıra, bağlı şirket kavramı da TTK’da düzenlenmiş ve şirketler topluluğu yapısına hukuki bir zemin kazandırılmıştır.

TTK m. 195/4’te, doğrudan ya da dolaylı olarak bir hâkim şirkete bağlı olan şirketlerin, şirketler topluluğunu oluşturacağı ve hâkim şirketin “ana”, bağlı şirketin ise “yavru” şirket olarak konumlandırılacağı belirtilmiştir³⁰. Bu noktada belirtmek gerekir ki, şirketler topluluğundaki bağlı şirketler, ticaret şirketleridir. Türk hukukunda şahıs şirketleri ile kurulan ortaklıkların şirketler topluluğu oluşturamayacağı kabul edilmektedir.

Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 105/1’de de hâkim ve bağlı şirket kavramları ele alınmıştır. Yönetmelikte, TTK m. 195/4’e atıf yapılarak topluluğun bir ticaret şirketine doğrudan ya da dolaylı şekilde bağlı bulunan en az iki şirket ile kurulduğu, ticaret şirketi olmayan teşebbüsün de şirketler topluluğunu oluşturabileceği ve teşebbüsün hâkim (ana), diğer şirketlerin bağlı (yavru) şirket olarak yer alacağı belirtilmiştir.

Hâkim görüş, şirketler topluluğunun kurulabilmesi için hâkim şirket çatısı altında en az bir bağlı şirket bulunmasının yeterli olduğu yönündedir³¹. Keza, ticari hayatta bir hâkim

²⁸ PULAŞLI: Güven Sorumluluğu, s. 167; OKUTAN NILSSON, Gül: “Şirketler Topluluğunda Karşılıklı İştirak”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C. 18, S. 2, s. 256; BAHTİYAR: s. 67; DEMİRTAŞ: s.54-55; ATAKAN, Murat Can: Şirketler Topluluğunda Hakimiyet, Aristo Yayınevi, İstanbul 2021, s. 239.

²⁹ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 613.

³⁰ DEMİRTAŞ, Nevzer Sebla: “Bağlı Şirketin Borçlarından Dolayı Hâkim Şirketin Sorumluluğu”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Kocaeli 2009, s. 17-18.

³¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR: s.504.

ve bir bağı şirket olmak üzere sadece iki ticaret şirketinden meydana gelen ortaklık yapılarının da şirketler topluluğu olarak kabul edildiği görülmektedir³².

Bağı şirketler, bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip olmaları nedeniyle borçlarından bizzat sorumludur; ancak hâkim şirketin yönetim gücünü kullanmasından doğan zararlarda, denkleştirme hakları saklıdır. Genel olarak bağı şirketler, hâkim şirketlerin aldıkları kararlara uymakla yükümlüdür. Bu durum ticari hayatta menfaat çatışmalarına yol açmakta ve çoğu zaman bağı şirketin ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Hukuka aykırı uygulamalardan ve ekonomik zararlardan kaçınmak adına TTK m. 199’da sayılan raporların şeffaflıkla hazırlanması önem teşkil etmektedir. Bu çerçevede, bağı şirketlerin, hâkim şirketlerin kendilerine yönelttiği talimatlar konusunda bilgi alma hakkı, zarar görmeleri halinde zararın denkleştirmesini talep etme hakkı ve alacaklılarının ve pay sahiplerinin zarar görmesi halinde dava yoluna gitme hakkı bulunmaktadır³³.

1.2.3. Hâkimiyet Unsuru ve Hâkimiyetin Sağlanma Yöntemleri

Şirketler topluluğunda hâkimiyet kavramı, TTK m. 195’te sayılan durumlara bağlanmıştır. Kanunda hâkimiyetin tanımı açıkça yapılmamış hangi hallerde hâkimiyetin gerçekleşmiş kabul edileceğine değinilmiştir³⁴. Kanuna göre, hâkimiyetin sağlanması; doğrudan ya da dolaylı şekilde olabileceği gibi, tek başına veya birlikte ve tam veya kısmi hâkimiyet olmak üzere farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Hâkimiyetin sağlanma yöntemleri açıklanmadan önce kanun maddesindeki düzenlemelerin incelenmesi gerekmektedir³⁵.

- Oy Haklarının Çoğunluğunun Elde Edilmesi (TTK m. 195/1, a-1)

Bağı şirkete ait oy haklarının çoğunluğunun hâkim şirkete ait olması, bir doğrudan hâkimiyet örneğidir. Hâkim şirketin, bağı şirketin hisselerini satın alması neticesinde bağı şirketin oy haklarının çoğunluğunu elde etmesi, hâkim şirkete yönetim yetkisi sağlamaktadır³⁶.

³² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR: s.504.

³³ SİRAKAYA YALÇIN, Elif: Şirketler Topluluğunda Tam Hâkimiyet Halinde Alacaklıların Dava Açma Hakkı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2020, C. 11, S. 42, s. 370-371.

³⁴ OKUTAN NILSSON: s. 143.

³⁵ SİRAKAYA YALÇIN: s. 364-366.

³⁶ ÇELEBİ ÇAKIR: s. 21.

**- Şirket Sözleşmesine Uygun Şekilde Yönetim Organında Karar Alma
Üstünlüğünün Sağlanması (TTK m. 195/1, a-2)**

Oy haklarının çoğunluğa sahip olan hâkim şirket, bağlı şirketi yönlendirme gücünü de elde etmektedir. Bu durumda hâkimiyet unsuru sağlanmış olmakta ve şirketler topluluğu kurulmaktadır³⁷.

**- Sözleşmeye Bağlı Olarak Oy Haklarının Çoğunluğunun Elde Edilmesi ile
Hâkimiyet Kurulması (TTK m. 195/1, a-3)**

Hâkimiyetin sözleşme yoluyla sağlanması da mümkündür. Genellikle sermaye yapısının karışık olduğu şirketlerde yönetim kolaylığı sağlanması için hâkimiyet sözleşmesi yapılmakta ve diğer pay sahiplerinin oy hakları hâkim şirkete devredilmektedir³⁸.

- Bir Sözleşme veya Farklı Bir Yöntem Aracılığıyla Hâkimiyet Sağlama (TTK m. 195/1, b)

Sözleşme ile hâkimiyetin sağlanmasının diğer bir yöntemi de bağlı şirketin hâkim şirket tarafından, yapılan sözleşme gereği dolaylı olarak kontrol edilmesidir. Dolaylı kontrol halinde hâkim şirketin karar alma gücünün artması, “*piramit yapıların*” oluşmasına sebep olabilecektir³⁹.

- Pay Sahipliği veya Yönetim Yetkisi Üzerinde Hâkimiyet Sağlama (TTK M. 195/2)

Hâkim şirketin, bağlı şirkete ait payların çoğunluğuna sahip olması durumunda da doğrudan hâkimiyet ilişkisi kurulmakta ve şirketler topluluğu yapısı oluşmaktadır⁴⁰.

Kanundaki düzenlemelerde görüldüğü üzere, hâkim şirketin, bağlı şirkete ait oy haklarının büyük bir kısmını elinde bulundurması, yönetim organında karar çokluğunu

³⁷ MANAVGAT: s.86.

³⁸ BULGUR, Meltem Hayat: “Örtülü Kazanç Dağıtımı ile Hâkim Şirketin Bağlı Şirkete Vermiş Olduğu Talimatlar Doğrultusunda Bağlı Şirketin Kayba Uğraması Arasındaki İlişki”, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2022, C. 1, S. 2, s. 143-144.

³⁹ MANAVGAT: s. 94-99.

⁴⁰ ÇELEBİ ÇAKIR: s. 22.

sağlayabilecek durumda olması veya sözleşmeye dayanarak oy hakkı çoğunluğu elde etmesi hâkimiyet iradesinin göstergesidir⁴¹.

1.2.3.1. Hâkimiyet Sistemleri

Şirketler topluluğunda hâkim ve bağlı şirket arasındaki hâkimiyet ilişkisinin kullanılma yönetimini ifade etmek için kullanılan bazı temel sistemler bulunmaktadır. Bunlar, daha çok Avrupa Birliği ülkelerinin hukuk sistemlerinde kullanılan “*hâkimiyet*” “*kontrol*” ve “*tek elden yönetim*” sistemleridir. “*Kontrol sistemi*” hâkim şirketin kanunda sayılan hallerde bağlı şirket üzerinde bir kontrol iradesine sahip olacağını ve böylece şirketler topluluğu yapısının tesis edileceğini kabul etmektedir⁴².

Türk hukukunda, hâkimiyet iradesi, “*kontrol sistemi*”nin tanımında bahsedildiği gibi kanundaki hallere bağlamıştır. Fransız ve İngiliz hukukunda da “*kontrol*” sisteminin benimsendiği söylenebilecektir. Kontrol iradesi, bir şirketin, diğerinin oy çoğunluğuna sahip olması, yönetiminde çoğunluğu oluşturması veya sermayesinin büyük bir kısmını elinde bulundurması gibi hallerde söz konusu olmaktadır⁴³. Hâkim şirketin, kanunda sayılan haller ile bağlı şirket üzerinde bir kontrol iradesine sahip olması, şirketler topluluğu yapısının tesis edildiği anlamına gelmektedir⁴⁴.

“*Kontrol sistemi*”nde esas olan hâkimiyetin uygulanıp uygulanmadığı değil, kanunda sayılan hallerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediğidir. Bu sebeple Türk hukukunda hâkimiyet ilişkisi bakımından “*kontrol sistemi*”nin benimsediği söylenebilecektir⁴⁵. Kanun lafzında, hâkimiyet kavramı kullanıldığı halde kontrol kavramının kabul edilmesi bazı yazarlar tarafından eleştirilmektedir⁴⁶.

⁴¹ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 627; KARACA YAĞCI: s.16; ÇELEBİ ÇAKIR: s. 16.

⁴² DOĞAN, İsmail Ünal: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Şirketler Topluluğu Hükümleri ve 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında “Kontrol” Kavramı ve Hukuki Sonuçları”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

⁴³ Bkz. AKIN, İrfan: Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Seçkin, Ankara 2014, s. 56-57.

⁴⁴ DOĞAN, İsmail Ünal: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Şirketler Topluluğu Hükümleri ve 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında “Kontrol” Kavramı ve Hukuki Sonuçları”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

⁴⁵ ÜNLÜ, Ufuk: “Şirketler Topluluğunda Hâkim ve Bağlı Şirketlerin Kontrol Ölçütü”, Mali Çözüm Dergisi, Y. 2016, C. 26, s. 141.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. UYGUN, İbrahim Doğan: Şirketler Topluluğu Hukukunda Pay Sahipliği Haklarına Dayalı Hâkimiyet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 14; AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.508-509.

Kanunun gerekçesine göre, TTK m. 195/1 ‘de hâkimiyetin sağlanması bakımından “kontrol” sistemine uygun araçlar tanımlanmaktadır. Hâkimiyetin kanunda sayılan hallerden biri ile sağlanması halinde şirketler topluluğunun kurulduğu kabul edilecektir⁴⁷.

“Hâkimiyet sistemi” ise, kontrol sisteminden farklı olarak hâkim şirketin bağlı şirketin faaliyetleri konusunda “belirleyici etkisi” olduğunu ilkesine dayanmaktadır⁴⁸. Alman hukukunun benimsediği bir ilke olan “hâkimiyet” kavramı oy veya pay çoğunluğu olmasa dahi hâkim şirketin diğer şirket üzerinde bir yönetim iktidarı olacağını ifade etmektedir.

Hâkimiyet kavramının genellikle kontrol kavramının yerine kullanılmasına rağmen, her iki sistemin de belirleyici farkları bulunmaktadır. Hâkimiyet sisteminde fiili durum önem taşımakta, TTK m. 195’te sayılan kriterler gerçekleşmiş olsa dahi yönetim ve karar alma gücünün gerçekten uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda, TTK Gerekçesi’nde, hâkimiyet sisteminin benimsendiği hukuk düzenlerinde, kanunda sayılan hâkimiyet yöntemlerinin fiilen uygulandığının ispat edilmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir⁴⁹. Hâkimiyet sistemi, yönetim ve karar alma gücünün kullanıldığına dair karinelere dayanmaktadır. Aksi halde hâkimiyet unsurunun varlığından bahsedilemeyecektir⁵⁰.

Alman hukukunda düzenlenen ve “konzern” adlı ortaklık yapılarında uygulanan “tek elden yönetim” sistemi, “hâkimiyet” kavramı ile benzerlik göstermektedir. Tek elden yönetim sisteminde, şirketler topluluğunun varlığı, ekonomik birliğin sağlanmış olmasına dayandırılmaktadır. Tek elden yönetim sistemi, hukuken bağımsızlığını koruyan bir veya birden çok şirketin, üzerlerinde hâkimiyet iradesine sahip olan teşebbüsün yönetim ve etkisi altında bir araya gelmesi olarak da tanımlanmaktadır⁵¹. Bir ticaret şirketinin diğer bir şirket üzerinde etki gücüne sahip olduğu, bazı karinelere dayalı olarak fiilen görülüyorsa, bu halde tek elden yönetim sistemini benimsendiği söylenebilecektir⁵².

Türk hukukunda ise, şirketler topluluğunun kurulmasında esas alınan kural, bağlı şirketlerin ekonomik olarak bağımsız olmalarına rağmen aldıkları kararlarda hâkim şirketin

⁴⁷ TTK Gerekçesi m. 195; PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s.160-161.

⁴⁸ PULAŞLI: Güven Sorumluluğu s. 265.

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. GÜLTEPE: s. 33.

⁵⁰ GÜLTEPE s. 34.

⁵¹ ÇEBİ, Hakan: Alman ve İsviçre Hukukunda Şirketler Topluluğunda Tek Elden Yönetim Kavramı, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2013, C. 17, S. 1-2, s. 239; TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 628.

⁵² Bkz. AKIN: s. 54.

kontrolüne bağılı olmalarıdır. Bu sebeple, tek elden yönetim sistemi Türk hukukunda kabul görmemiştir. Şirketler topluluğunun oluşumunda belirleyici unsur, şirketlerin birleşik bir yönetim altında toplanmasıdır⁵³.

Türk hukukunda kontrol sisteminin benimsenmesinin sebebi, şirketler topluluğu içerisindeki şirketlerin bağımsız varlıklarının ve dolaylı olarak alacaklılarının korunmasıdır. Kanundaki düzenlemeleri ölçüt alan bu sistem, şirketler topluluğuna ilişkin uyuşmazlıklar incelenirken somut kriterlerin göz önünde bulundurulabilmesini sağlamaktadır. Bunu yanı sıra, Türk hukuk sisteminde “*aile şirketlerinin*” ve “*sermaye grupları*”nın yaygın olması da kontrol kavramının kabul edilmesinin sebeplerinden biridir⁵⁴. Hâkimiyet sistemine uygun olarak Alman hukukunda geçerliliğini koruyan tek elden yönetim sistemi ise, şirketler topluluğundaki tüzel kişilerin ekonomik bütünlüğünü korumayı öncelemekte ve merkezî yönetim yapısına önem vermektedir⁵⁵.

1.2.3.2. Doğrudan ve Dolaylı Hâkimiyet

Doğrudan ve dolaylı hâkimiyet, hâkimiyetin tesis edilme biçimine göre yapılan bir ayrımdır⁵⁶. Hâkim şirketin bağılı şirket üzerinde herhangi bir aracıya duymadan kontrol iradesini kullanabildiği durumlar, doğrudan hâkimiyet olarak adlandırılmaktadır. TTK’da net bir tanım yapılmasa dahi, hâkim şirketin, bağılı şirketteki oy haklarının çoğunluğunu kontrol ettiği, yönetim organında çoğunluk sağlayacak kadar üyeyi aday gösterebildiği ve başka bir araca ihtiyaç duymadan doğrudan yönetim hakkının bulunduğu hallerde doğrudan hâkimiyet kurulduğu söylenebilecektir. Şirketlerin aralarında bir hâkimiyet sözleşmesi tesis etmesi suretiyle de doğrudan hâkimiyet ilişkisi kurulabilmesi mümkündür⁵⁷.

Dolaylı hâkimiyet ise hâkim şirketin, bağılı şirket üzerindeki kontrol iradesini kullanabilmesi için bir aracı işletmeye ihtiyaç duyduğu halleri ifade etmektedir⁵⁸. Dolaylı hâkimiyet iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Bunlardan ilki, tek aşamalı dolaylı hâkimiyettir. Hâkim şirketin, bağılı şirket üzerinde, şirket vasfına sahip olmayan bir üçüncü kişi vasıtasıyla hâkimiyet kurması halinde söz konusu olmaktadır. İkincisi ise, çok aşamalı dolaylı

⁵³ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.507; KARACA YAĞCI: s.15.

⁵⁴ AKIN: s.67.

⁵⁵ ÇEBİ: s. 237.

⁵⁶ GÜLTEPE: s. 62.

⁵⁷ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.513; YAVUZ, M.: s. 50; TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 547.

⁵⁸ YAVUZ, Yasin: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Hâkim Şirket, Bağılı Şirket ve Şirketler Topluluğu Düzenlemeleri”, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Y. 2014, C. 4, s.33.

hâkimiyettir. Hâkimiyetin bağı şirketler aracılığıyla tesis edildiği haller, dolaylı hâkimiyet olarak adlandırılmaktadır.

Dolaylı hâkimiyet durumunda, hâkim şirketin bağı şirket üzerinde doğrudan bir payı bulunmasa dahi, üzerinde hâkimiyet iradesi bulunan başka bir şirket üzerinden bağı şirket üzerinde kontrol sağlaması mümkündür⁵⁹.

Dolaylı hâkimiyet konusu TTK m. 195/3'te düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, hâkim şirketin, bir veya birden fazla bağı şirketi kullanarak diğer bir şirkete hâkim olması, dolaylı hâkimiyetin bir örneğidir.

Kanun gerekçesinde, fiili şirketler topluluğu bünyesindeki bazı şirketler üzerinde sadece doğrudan değil, dolaylı olarak da kontrol sağlanabileceğinden bahsedilmektedir. Gerekçede de belirtildiği üzere hem tek başına hem de birlikte dolaylı hâkimiyet kurulabilmektedir. Bu sebeple hâkim şirketin ilgili şirkette doğrudan bir pay sahipliği bulunmasa da üzerinde hâkimiyet iradesine sahip olduğu bir diğer şirket aracılığıyla ilgili şirkette kontrolü sağlaması mümkündür⁶⁰. Bu çerçevede, hâkim şirketin başka bir şirket üzerinde, oy haklarının çoğunluğuna sahip olarak hâkimiyet kurduğu bir durumda, hâkim şirket, bağı şirkete bağı olan diğer şirketler üzerinde de dolaylı olarak kontrol elde etmiş olmaktadır⁶¹.

1.2.3.3. Tek Başına ve Birlikte Hâkimiyet

Hâkimiyetin tek başına veya birlikte kullanılması, hâkimiyet uygulayan şirketlerin sayısını ifade etmektedir. Eğer hâkimiyet yalnızca bir şirket tarafından uygulanıyorsa, bu durum tek başına hâkimiyet olarak adlandırılmaktadır. Hâkim şirketin, üzerinde kontrol sağladığı şirkete ait yönetsel ve finansal kararları tek başına yönlendirebilmesi halidir. Bir hâkim şirketin bağı şirkete ait payların %70'ine sahip olması, tek başına hâkimiyet haline örnek verilebilecektir⁶².

Bazı yazarlar, hâkim şirkete bağı olan şirketlerden birinin, bir başka şirket üzerinde sahip olduğu oy hakları dolayısıyla, hâkim şirketin dolaylı olarak tek başına

⁵⁹ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s. 164.

⁶⁰ TTK Gerekçesi; AKIN: s. 58.

⁶¹ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s. 511; KARACA YAĞCI: s.18-19.

⁶² TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 625; KARACA YAĞCI: s. 20.

hâkimiyet iradesini kullanabileceğini savunmaktadır⁶³. Bu halde tek başına hâkimiyetin, doğrudan veya dolaylı olarak kullanılabilmesinin mümkün olduğu söylenebilecektir.

Birlikte hâkimiyet ise, bir bağlı şirket üzerinde birden fazla tüzel kişinin hâkimiyet iradesi kurmuş olması halinde söz konusu olmaktadır. Birlikte hâkimiyetin bazı sakıncaları da bulunmaktadır. Bunlardan biri, şirketin yönetimine ilişkin kararların birlikte alınması gerekliliğidir. Bu durumda şirket yönetimi zorlaşmakta ve şirketler topluluğu içerisinde karmaşık bir yapı tesis edilmiş olmaktadır. Birlikte hâkimiyet halinde bağlı şirketin hukuki ve finansal yönetimi konusunda eşit düzeyde söz hakkına sahip olan tarafların, şirket yönetimine ait kararların nasıl alınacağı konusunda yazılı veya sözlü şekilde anlaşmış olmaları, bağlı şirketin sürdürülebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Birlikte hâkimiyet kavramı, TTK m. 195/1, a-3'te düzenlenmiştir. Kanun maddesine göre hâkim şirket, kendine ait oy haklarının yanı sıra, bir sözleşme çerçevesinde, ilgili şirketin diğer pay sahipleri ve ortaklarıyla birlikte oy haklarının çoğunluğunu oluşturabiliyorsa, birlikte hâkimiyet iradesinin kurulduğu kabul edilmektedir. Birlikte hâkimiyet halinin oy sözleşmesiyle kurulduğu hallerde, sözleşmede yönetim gücünün her iki hâkim şirket tarafından paylaşılacağına dair bir düzenlenmeye yer verilmelidir. Aksi takdirde, birlikte hâkimiyet hali söz konusu olamayacaktır⁶⁴. Bunun yanı sıra, birlikte hâkimiyet halinde bağlı şirketin zarar görmesi durumunda, hâkim şirketler müteselsil olarak sorumlu tutulmaktadır⁶⁵.

1.2.3.4. Tam ve Kısmi Hâkimiyet

TTK m. 203'te tam hâkimiyet kavramı düzenlenmiştir. Buna göre, doğrudan veya dolaylı olması fark etmeksizin bir ticaret şirketinin diğer bir sermaye şirketinin tüm paylarını ve oy haklarını elinde bulundurması tam hâkimiyet halidir. Hâkim şirketin yönetim organı, bağlı şirketin zarara uğramasına sebebiyet verecek olsa dahi, önceden belirlenen politikalar doğrultusunda bağlı şirketi yönlendirme ve bağlı şirkete talimatlarda bulunma hakkına sahiptir. Bağlı şirket, tam hâkimiyetin sağlandığı durumlarda, hâkim şirketin kararlarına ve talimatlarına uymakla yükümlüdür⁶⁶. Kanundaki düzenlemede de belirtildiği üzere, tam

⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. GÜLTEPE: s.63.

⁶⁴ GÜLTEPE: s. 65.

⁶⁵ AKIN: s. 264.

⁶⁶ OKUTAN NILSSON: s. 40-41.

hâkimiyet hali, sadece limited, anonim veya payları bölünmüş komandit şirketler olan sermaye şirketlerinde söz konusu olmaktadır⁶⁷.

Tam hâkimiyet halinin, hâkim şirkete oldukça geniş yetkiler sağlaması, hâkim şirketin bağlı şirketi paravan şirket olarak kullanmasına ve mali işlemlerini bağlı şirket üzerinden gerçekleştirmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle takip eden maddede tam hâkimiyet durumunun istisnası açıklanmıştır. Kanun maddesinde düzenlendiği üzere, bağlı şirketin maddi imkânlarının ötesine geçen, varlığını riske atan veya önemli miktarda malvarlığı kaybına yol açabilecek talimatların verilmesi yasaktır⁶⁸.

Bunun yanı sıra, TTK m. 203'te hâkim şirketin vermiş olduğu talimatlar sonucunda zarara uğrayan bağlı şirket alacaklılarının, hâkim şirkete başvurabileceği düzenlenmesi getirilmiştir. Kanundaki düzenlemeye göre, hâkim şirketin yönetim kurulu üyelerinin bağlı şirkete vermiş olduğu talimatlar sonucunda bağlı şirketin kayba uğraması durumunda, söz konusu zarar kaybın meydana geldiği hesap yılı içerisinde denkleştirilmelidir. Hâkim şirketin denkleştirme yapmaması veya bağlı şirkete farklı bir istemde bulunma imkânı tanımaması durumunda, kayba uğrayan bağlı şirket alacaklılarının hâkim şirkete ve hâkim şirketin karar almaya yetkili yöneticilerine başvurarak tazminat isteminde bulunması mümkündür.

Tam hâkimiyet halinin, bağlı şirkete zarar getirme ihtimali de bulunmaktadır. Bunun sebebi, tam hâkimiyetin kurulduğu hallerde, hâkim şirketin bağlı şirkete ait oy haklarına ve payların tümüne sahip olmasıdır. Hâkim şirket, diğer şirketin tek pay sahibi konumundadır.

Tam hâkimiyetin doğrudan veya dolaylı olarak tesis edilmesi mümkündür. Bu halde bir şirketin başka bir şirkete ait pay ve oy haklarının tamamını elinde bulundurması doğrudan tam hâkimiyet; bir şirketin hâkimiyetinde bulunan ve pay ve oy haklarının tümüne sahip olduğu bir tüzel kişinin, üçüncü bir şirketin pay ve oy haklarının tümünü elinde bulundurması durumunda ise, dolaylı tam hâkimiyet söz konusu olmaktadır⁶⁹.

Öte yandan TTK m. 208'de azınlık şirketi yönetim kurulundan çıkarma yoluyla tam hâkimiyet elde edilmesi hali de düzenlenmiştir⁷⁰. Doğrudan veya dolaylı olarak bir sermaye

⁶⁷ AKIN: s.311.

⁶⁸ GÖKTÜRK, Kürşat: Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 59.

⁶⁹ GÜLTEPE: s.66.

⁷⁰ AKIN: s. 69.

şirketine ait pay ve oy haklarının en az %90'ını elinde bulunduran bir hâkim şirketin azınlık şirketin faaliyetlerini sekteye uğratması, dürüstlük kuralına aykırı hareket etmesi, şirketi somut bir sıkıntıya uğratması ve pervasız davranışlarda bulunması durumunda hâkim şirket, azlığın paylarını borsa değeriyle, borsa değeri bulunmuyorsa TTK m. 202/2'de belirtilen yöntemle belirlenen değer üzerinden satın alma hakkına sahiptir.

Kısmi hâkimiyet hali ise, hâkim şirketin, bağlı şirkete ait pay ve oy haklarının belirli bir kısmına sahip olması halidir. Şirketler topluluğunda bahsedilen hâkimiyet türü esasen, kısmi hâkimiyettir. Başka bir şirket üzerinde oy çoğunluğuna veya çoğunluğu sağlayacak paylara sahip olan şirket, hâkim şirkettir⁷¹.

1.3. Şirketler Topluluğunun Türleri

Şirketler topluluğunun kuruluşu; kaynağı bakımından incelendiğinde, topluluğun sözleşme ile veya “*fiili*” durum sonucu kurulmasının mümkün olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, bağımlılık ilişkisi bakımından yatay ve dikey şirketler topluluğu ve bütünleşme yoluyla ortaya çıkan şirketler topluluğu olarak sınıflandırılmaktadır⁷².

1.3.1. Kaynağı Bakımından

Şirketler topluluğu sözleşme ile veya fiilen kurulmaktadır. Türk hukukunda kabul edilen uygulama, şirketler topluluğu yapısının esasen fiilen kurulacağı yönündedir. Öte yandan, kanun koyucu, şirketler topluluğunun hâkimiyet sözleşmesi ile kurulması halini de düzenlemiştir. Söz konusu düzenleme ile hâkim şirketinin merkezi veya yerleşim yeri yurt dışında bulunan Türkiye'deki bağlı şirketlerin, Türk şirketler topluluğu hükümleri çerçevesinde korunması amaçlanmaktadır. Bu sayede, Türkiye'deki bağlı şirketlerin şirketler topluluğu sözleşmesi yurt dışında imzalarsa dahi Türkiye'de dava açması mümkün kılınmıştır⁷³.

1.3.1.1. Sözleşmesel Şirketler Topluluğu

Sözleşmeye dayalı oluşturulan şirketler topluluğunda ise, topluluk ilişkisi şirketlerin arasındaki hâkimiyet unsurunu düzenleyen bir sözleşme ile kurulmaktadır. Şirketlerin

⁷¹ UYGUN: s.16-17; KARACA YAĞCI: s.22.

⁷² GÖKTÜRK: Sorumluluk, s. 28; AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.509-510.

⁷³ AKIN: s. 122.

birleşmesi, bölünmesi veya pay sahiplerinin sözleşme yapması, hâkimiyet sözleşmesinin örneklerindendir. Hâkimiyetin doğrudan veya dolaylı olarak kurulması, sözleşme yapılmasına engel teşkil etmemektedir⁷⁴.

Hâkimiyet sözleşmesi konusu TTK m. 198’de düzenlenmiştir. Sözleşme ile kurulan şirketler topluluğun geçerliliği, sözleşmenin ticaret siciline tescili ve ardından ilanı ile sağlanmaktadır⁷⁵. Öte yandan, topluluğun kurucu sözleşmesinin geçersizliği, şirketler topluluğuna ilişkin kanun hükümlerinin uygulanmasına engel değildir. Bunun sebebi, hâkimiyet sözleşmesi geçerli olmasa dahi, topluluk alacaklılarının korunmasıdır.

Hâkimiyet sözleşmesi ile şirketler topluluğu yapısının kurulabilmesi için sözleşmenin, yönetim yetkisi devri konusunu içermesi gerekmektedir. Bu durum, Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 106’da aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

- Doğrudan veya dolaylı olarak aralarında iştirak ilişkisi bulunmayan veya varsa dahi söz konusu iştirak ilişkisinden bağımsız olarak, şirketlerden birinin diğer sermaye şirketinin yönetim kuruluna şartsız olarak talimat verme yetkisi tanıyan sözleşmeler, hâkimiyet sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır.

- Üzerinde sözleşme ile kontrol sağlanan şirketin genel kurulu hâkimiyet sözleşmesini onaylamalı ve ticaret siciline tescil ettirmelidir. Aksi taktirde, sözleşme geçersiz sayılacaktır.

- Hâkimiyet sözleşmesi ile bağlı şirkete talimat verme hakkı kazanan şirketin merkezi veya yerleşim yeri yurtdışında ise ve hâkimiyet sözleşmesinin yurt dışında düzenlenmesi ile yabancı hukuka tabi tutulması sicile tescilin istisnası değildir. Sözleşmenin bağlı şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline tescil edilmesi gerekmektedir.

Kanun metninden ve anlaşıldığı üzere; şirketler topluluğunun kontrol veya hâkimiyet sistemine bağlı olarak fiili şekilde veya taraflar arasında yapılacak bir sözleşme ile

⁷⁴ BULGUR: s. 144.

⁷⁵ OKUTAN NILSSON: s. 143.

oluşturulması mümkündür. Oluşturulan sözleşmenin bağlı şirketin merkezindeki sicile tescil edilmesi gerekmektedir⁷⁶.

1.3.1.2. Fiili Şirketler Topluluğu

Fiili şirketler topluluğu, şirketler arasında bir hâkimiyet sözleşmesi imzalanmaksızın, kanundaki hallerden birinin gerçekleştirilmesiyle oluşturulmaktadır. Fiili şirketler topluluğundaki hâkimiyet unsuru, genellikle sermaye iştiraki yoluyla sağlanmaktadır⁷⁷.

“*Kontrol sistemi*”ne dayalı fiili şirketler topluluğu; bir şirketin diğer şirkete ait oy haklarının çoğunluğunu elinde bulundurması, şirket sözleşmesi çerçevesinde, yönetim kurulunda çoğunluk üyeyi seçtirme yetkisi bulunması ya da bir sözleşme aracılığıyla çoğunluk oy haklarının elde edilmesi sonucunda kurulmaktadır.

Kanun metnindeki düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere fiili şirketler topluluğu, bir ticaret şirketinin diğer şirketlere katılması ile hâkimiyet sözleşmesi olmadan “*fiili olarak*” kurulmaktadır⁷⁸.

Hâkimiyet sistemine göre oluşturulan fiili şirketler topluluğu ise, sözleşme ilişkisini değil, hâkimiyetin varlığını esas almaktadır. Şirketler topluluğunda kanundaki hallerden biri gerçekleşse dahi, hâkimiyet iradesinin gerçekten oluşmaması halinde şirketler topluluğunun geçersizliği iddia edilebilecektir⁷⁹.

1.3.2. Bağımlılık İlişkisi Bakımından

Şirketler topluluğu, birbirinden bağımsız birden fazla teşebbüsün tek bir yönetim altında toplanması ile oluşturulmakla birlikte bazı özellikleri gereği, doktrinde yatay ve dikey şirketler topluluğu olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

1.3.2.1. Yatay Şirketler Topluluğu

Yatay şirketler topluluğu, aralarında hiyerarşik bir hâkimiyet iradesi bulunan “*piramit*” benzeri yapıların aksine, yatay olarak konumlanan eşit statüde şirketlerden oluşan bir

⁷⁶ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s. 517; TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku s. 620-621.

⁷⁷ DEMİRTAŞ: s. 5.

⁷⁸ POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin: Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019, s. 686; DEMİRTAŞ: s. 7.

⁷⁹ AKIN: s. 189-90.

ortaklık yapısıdır. Eşit düzeyde şirketler tek bir yönetim çatısı altında toplanmaktadır. Bu özelliğiyle, yatay şirketler topluluğu yapısı “*tek elden yönetim*” sistemini çağrıştırmaktadır.

Yatay şirketler topluluğu esas olarak Alman hukukunda yer edinen yatay “*konzern*” yapılarını ifade etmektedir⁸⁰. Yatay ortaklık yapıları genellikle “*tek elden yönetim*” sistemi ile oluşturulan aile şirketleriyle kurulmaktadır⁸¹. Ortaklığı oluşturan teşebbüsler arasında kontrol iradesi bulunmamakta topluluk yapısı, şirketler arasındaki bağımlılık ilişkisiyle kurulmaktadır. Bu sebeple yatay şirketler topluluğundaki şirketler “*kardeş şirket*” olarak adlandırılmaktadır.

Türk hukukunda şirketler topluluğunun varlığı için gereken haller kanunda sayılmıştır. Bu hallerden en önemlisi şirketler arasında tesis edilmesi gereken hâkimiyet ilişkisidir. Türk hukukunda şirketler topluluğunda hâkimiyet unsurunun kullanılması bakımından “*kontrol*” sisteminin benimsendiği; yatay topluluk tipinin ise uygulamada kabul görmediği söylenebilecektir⁸². Öte yandan, TTK m. 195/1(b)’deki düzenlemenin geniş yorumlanması halinde yatay şirketler topluluğunun kurulabileceğinin savunan görüşler de bulunmaktadır⁸³.

1.3.2.2. Dikey Şirketler Topluluğu

Dikey şirketler topluluğunda ise, bir hâkim şirket ve aralarında bağımlılık ilişkisi bulunan bağlı teşebbüsler bulunmaktadır. Aralarında bağımlılık ilişkisi olan teşebbüsler bir

⁸⁰ Bkz. YAZICI, Alper Hakkı: Şirketler Topluluğunda Bağlı Şirket Borçlarından Doğan Sorumluluk, Seçkin, Ankara 2024, s. 127: “*Dikey toplulukların aksine bu tarz şirketler topluluğunda, toplulukla bağlantılı işletmeler arasında hiyerarşik bir hâkimiyet ilişkisi bulunmamaktadır. Bu topluluklar eşit düzeyde birden fazla işletmenin sözleşme gibi kontrol dışında bir bağ sebebiyle ortak bir yönetim altında toplanmasıyla ortaya çıkan topluluklardır. Bunlarda hâkim şirket – bağlı şirket ilişkisi söz konusu değildir. Dolayısıyla daha çok tek elden yönetim sistemini benimseyen Alman konzern hukuku çerçevesinde kabul görebilecek nitelikte topluluklardır. Görünüm olarak yatay toplulukların (Vertical groups) bağımlılık ilişkisi olmaksızın daha çok iş birliği, sözleşme, akrabalık ilişkisi ve benzer tarzda esnek bağlarla ilişkilendirilmiş işletmeler arasında ortaya çıktığı görülebilmektedir.*”

⁸¹ Bkz. AKIN: s. 40-41: “*Yatay konzernler özellikle uluslararası iş birliği çerçevesinde ve sigorta sektöründe yaygın olarak görülmektedir. Bir ailenin hâkimiyetinde bulunan birden fazla işletme, bu çerçevede yatay konzern oluşturmaktadır.*”

⁸² GÖKTÜRK: Sorumluluk, s. 32.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. YAZICI: s. 128: “*Her ne kadar kontrol sistemini benimseyen Türk şirketler topluluğu hukukunun yatay toplulukları tanımadığı, sadece dikey toplulukların şirketler topluluğu olarak nitelendirilebileceği belirtilse de TTK m. 195/1 (b)’de hâkimiyetin kurulması noktasında oldukça geniş bir çerçeve benimsemiştir. Dolayısıyla kanunun gerekçesinde hâkimiyetin kurulmasına hizmet edebilecek birtakım borçlar hukuku sözleşmelerine atıflar yapılmış olsa da kanun metninde geçen “veya başka bir yolla” ibaresi sözleşme dışı durumları da kapsamaya müsaittir. Bu hususa gerekçede de dikkat çekilmiş, çerçevenin çizilmesinde doktrin ve içtihatların işlevi vurgulanmıştır. Bu bağlamda her ne kadar doktrinde yatay toplulukların TTK kapsamında olmadığı ifade ediliyor olsa da kanaatimizce TTK m. 195/1 (b) bu toplulukların da kapsam altına alınmasını sağlayacak bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle somut kıstaslara dayanmayan, daha çok akrabalık gibi manevi bağlara dayanan etki ve müdahalelerin söz konusu olabileceği topluluk yapıları açısından böyle bir açılımın olumlu sonuçlar doğuracağı muhakkaktır.*”

topluluk hâkimi tarafından yönetilmektedir. Dikey şirketler topluluğu, tanımı itibariyle “kontrol” sistemine uygun şekilde oluşturulmaktadır⁸⁴. Bu sebeple şirketler topluluğunun Türk hukukundaki yansımasını dikey topluluklar oluşturmaktadır⁸⁵.

1.3.3. Bütünleşme Yoluyla Ortaya Çıkan Şirketler Topluluğu

Bütünleşme yoluyla ortaya çıkan şirketler topluluğu kendine özgü özellikleri sebebiyle, fiili veya sözleşmesel şirketler topluluğu kapsamına girmemektedir. Bütünleşmenin sözleşme yoluyla sağlanması mümkün değildir, şirketlerin genel kurulunda almış oldukları karar neticesinde yapılmaktadır.

Bütünleşme kavramını, şirketlerin birleşmesi ile karıştırmamak gerekmektedir. Şirketler topluluğu bünyesindeki şirketlerin bütünleşme halinde dahi tüzel kişiliklerini koruması, bütünleşme kavramını, birleşmeden ayırmaktadır⁸⁶. Bütünleşme kavramı, asıl itibariyle Alman “*Paylı Ortaklar Kanunu*”nda düzenlenen bir konudur⁸⁷.

1.4. Şirketler Topluluğunun Benzer Kavramlarla İlişkisi

Şirketler topluluğu kavramı, benzer özellikleri sebebiyle “*holding*”, “*konzern*” veya “*ortak girişim*” kavramlarıyla karıştırılabilmektedir. Şirketler topluluğu, söz konusu ortaklık yapılarıyla benzerlik gösterse de kavramlar arasında belirgin farklar bulunmaktadır.

1.4.1. Holding

Holding kavramının Türk hukukunda sıklıkla şirketler topluluğu yerine kullanıldığı görülmektedir. Holding yapısının Kanunda kesin bir tanımı yapılmamıştır. TTK m. 519/4’te kanuni yedek akçe kavramı düzenlenmiş ve holding kavramından bahsedilmiştir. Kanun maddesinde holding kavramı, temel amacı yalnızca başka bir işletmeye katılmak olan ortaklık türü olarak ifade edilmektedir⁸⁸.

⁸⁴ YAZICI: s. 126.

⁸⁵ GÖKTÜRK: Sorumluluk, s.33; TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s.615.

⁸⁶ GÖKTÜRK: Sorumluluk, s. 35.

⁸⁷ Bkz. MİSİLİ: s. 180; “*Bir anonim şirketin genel kurulu, şirket hisselerinin tamamını elinde bulunduran merkezi Almanya’da bulunan başka bir şirket ile bütünleşme kararını alabilir. Her iki şirkette anonim şirket olmalıdır. Hâkim görüşe göre paylı komandit şirket bu yapı içerisinde yer alamaz. Her iki şirketin de merkezinin Almanya’da olması gerekmektedir. Bütünleştirme kararının alınabilmesi için bütünleştirilen şirketin hisselerinin tamamının veya en az %95 oranındaki miktarının doğrudan doğruya bütünleştiren şirkete ait olması gerekmektedir.*”

⁸⁸ KAYI DİLEGE: s. 9-11.

Holding şirketlerin başlıca amacı diğer şirketlere iştirak etmektir. Holding şirketler iktisadi faaliyette bulunamamakta başka şirketlere iştirak ederek ticari faaliyetlerinin devamlılığını sürdürmektedir. Alman hukukunda da benzer şekilde yorumlanan holding kavramı, şirket ortaklarına, iştirak edilen şirketlerdeki paylarını yönetme imkânı veren çatı kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Bu sayede, topluluk yapısı altındaki şirketlerde yönetsel, hukuksal ve finansal birlik sağlanmaktadır⁸⁹. Tekinalp de keza holding kavramını, tek elden yönetim ve denetim, topluluk dışı kişilerin iştirakiyle finansman sağlanması amaçlarıyla çatı ortaklık altında toplanan bir ortaklıklar topluluğu olarak tanımlamaktadır⁹⁰.

Holding olarak adlandırılan ortaklıkların genellikle anonim şirket türünde kurulduğu görülmektedir. Holding şirketlerde ekonomik bütünlük, bir şirketin diğer şirketlerin yönetimini kontrol edebilecek şekilde onlara katılım sağlaması ile sağlanmaktadır. Şirketler topluluğunun aksine holdingin tüzel kişiliği olması mümkündür⁹¹.

Şirketler topluluğu ile holdingin bir diğer farkı da holdingin adının şirketlerin ticaret unvanında kullanılabilesidir⁹². Öte yandan, holding şirket kurulması için şirketler topluluğunda olduğu gibi bir hâkimiyet iradesine ihtiyaç yoktur. Holdinglerin kuruluş esasları anonim şirketler ile benzerlik göstermektedir. Şirketler topluluğuna ilişkin olarak düzenlenen mevzuatın ardından, faaliyet gösteren holding şirketlerin, şirketler topluluğuna dönüştürüleceğine ilişkin yanlış bir kanı oluşmuştur. Pulaşlı'ya göre, bu durum mümkün olmasa da tüm holding şirketlerin, şirketler topluluğuna ilişkin kanuni düzenlemelere tabi olacağı söylenebilecektir⁹³.

Şirketler topluluğu birden fazla ticaret şirketinin “kontrol” sistemi çerçevesinde birleşmesi ile kurulmakta ve topluluk içerisindeki teşebbüslerin tüzel kişiliği korunmaktadır. Öte yandan, holding şirketlerdeki uygulamanın aksine, şirketler topluluğundaki bağlı şirketlerin ticaret unvanında, hâkim şirketin adının yer alması bir zorunluluk değildir. Bunun

⁸⁹ AKIN: s. 43.

⁹⁰ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku: s.40.

⁹¹ DURMUŞ KARATAŞ, Neslihan: Ticaret Kanunu Kapsamındaki Şirket Toplulukları ve Bunların Vergi Hukuku Karşısındaki Durumları, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, y. 2015, C.1, S. 2, s. 73.

⁹² YAĞCI: s.24; AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.519.

⁹³ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s. 160.

dışında, holding ve şirketler topluluğu kavramları kuruluş esasları bakımından da farklılık gösteren ayrı ortaklık yapılarıdır⁹⁴.

Holding şirketlerin tabi olduğu hususların kanunda net bir şekilde açıklanmaması ticari hayatta karışıklığa yol açmakta ve bu konuda bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle şirketler topluluğu kavramının Türk hukukunda yer edinmesiyle birlikte ortaklık hukukuna ilişkin düzenlemelerin yetersiz kaldığı söylenebilecektir.

1.4.2. Konzern

“Konzern” tipi ortaklık yapısı Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu’n 18. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme çerçevesinde konzern şirketlerin, bir veya birden çok işletmenin, bir hâkim işletme tarafından tel elden yönetilmesiyle oluşturulan bir ortaklık yapısı olduğu söylenebilecektir. “Konzern” tipi yapılarda hukuken bağımsız olan işletmeler, bağımlılık ilişkisi çerçevesinde bir araya gelmekte ve bu şekilde ekonomik bütünlük sağlanmaktadır⁹⁵.

Konzern şirketler iki başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilki, bağımlılık ilişkisine dayanan konzernlerdir. Bağımlılık ilişkisine dayanan konzern şirketlerde en az iki işletme bir araya gelerek bağımlılık unsuru çerçevesinde, bir hâkim işletme tarafından yönetilmektedir.

İkinci olarak eş düzey konzern şirketlerde ise, şirketler hâkimiyet iradesi ve bağımlılık unsuru olmadan bir araya gelmektedir. Eş düzey konzernlerde de “tek elden yönetim” sistemi çerçevesinde ortaklık oluşturulmaktadır⁹⁶.

Şirketler topluluğu ve konzern şirketler arasında birçok farklılık bulunmaktadır. Şirketler topluluğu TTK m. 195/5’teki istisna saklı olmak kaydıyla, sadece “ticaret şirketleri” ile kurulabilmekteyken konzern, işletmelerin bir araya gelmesiyle kurulabilmektedir. Şirketler topluluğu işletme değil şirket temeline dayanmaktadır⁹⁷.

⁹⁴ KORKMAZ, Gülce: “Şirketler Topluluğunda Devralmalar Bağlamında Hâkimiyet ve Kontrol Kavramı”, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, 2022.

⁹⁵ BOYACIOĞLU, Cumhur: Konzern Kavramı, Nobel Yayın, Ankara 2006, s. 191-193; KORKMAZ: s. 39.

⁹⁶ PULAŞLI: Şirketler Hukuku s. 26.

⁹⁷ KAYI: s. 7-9.

Şirketler topluluğunda, tek elden yönetim sisteminden farklı olarak kontrol sistemi kabul edilmektedir⁹⁸. Öte yandan, konzern şirketlerin sözleşme ile kurulabilmesi mümkünken, Türk hukukunda fiili topluluk türü düzenlenmemiştir⁹⁹.

1.4.3. Ortak Girişim

Ortak girişim, Türk hukukunda “müşterek iş ortaklığı” veya “joint venture” ortaklık olarak da bilinmektedir¹⁰⁰. Sermaye veya şahıs şirketlilerinin, genellikle müteahhitlik, yol ve köprü yapımı gibi yüksek maliyet gerektiren işlerde riski ve kazancı paylaşmak amacıyla oluşturdukları ortaklıklardır. Bir sözleşme temelinde, bağımsız gerçek veya tüzel kişilerin bir araya gelmesiyle meydana gelmektedir. Ortak girişimin ortaklarının, yürüttükleri ticari faaliyetler üzerinde müşterek kontrol hakları ve müteselsil sorumlulukları bulunmaktadır¹⁰¹.

Ortak girişim, iki başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilki, sözleşmeye dayalı ortak girişimdir. Sözleşmeye dayalı ortak girişimlerde ortaklar, emek veya sermayelerini belirli bir süreliğine bir ticari faaliyetin gerçekleşmesi amacıyla bir araya getirmektedir. Bunun yanı sıra, sözleşmeye dayalı olarak kurulan ortak girişimlerde müşterek bir malvarlığı oluşturulmamaktadır. Ortaklık finansmanı katılım payları ile sağlanmakta ve ortak girişim ile taraflar bir sözleşme çerçevesinde birleşerek bir adi ortaklık oluşturmaktadır.

İkinci olarak, sermaye katılnalı ortak girişimlerde ise, taraflar yaptıkları ortaklık sözleşmesinin ardından bir ticaret şirketi kurmaktadır. Daha sonra, adi ortaklığın yeni kurulan ticaret şirketine devri sağlanmakta ve ticari faaliyetlerin yeni kurulan şirket ile yürütülmesi amaçlanmaktadır¹⁰².

Şirketler topluluğunda, ortak girişimden farklı olarak topluluk bünyesindeki şirketler ekonomik ve yönetsel olarak hâkim şirkete bağı konumdadır. Topluluk yapısının kurulması için bir hâkim teşebbüsün varlığı aranmaktadır. Öte yandan ortak girişimlerde hâkim şirket, yavru şirket ve hâkimiyet unsurları bulunmamakta ortaklık içerisindeki şirketler yönetsel işlemlerinde bağımsız karar alma gücüne sahip bulunmaktadır¹⁰³.

⁹⁸ KORKMAZ: s.48.

⁹⁹ MİSİLİ: s. 180.

¹⁰⁰ YAĞCI:

¹⁰¹ ÇELEBİ, Fatma: “Joint Venture’ın Hukuki Niteliği”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 2017, C. 2, S. 2, s.102.

¹⁰² YAĞCI: s. 33.

¹⁰³ KORKMAZ: s.38.

1.5. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk

Şirketler topluluğundaki hâkim şirketlerin topluluk bünyesindeki bağlı şirketler üzerinde oldukça geniş yetkileri bulunmaktadır. “*Kontrol*” gücünün orantısız kullanımı bazı durumlarda, bağlı şirketin, hâkim şirketin ticari faaliyetleri sebebiyle doğrudan veya dolaylı olarak kayıp yaşamasına sebep olmaktadır. Bu sebeple şirketler hukuku kapsamında sorumluluk hükümleri düzenlenmiştir. Şirketler topluluğu sorumluluk hükümleri hâkimiyetin hukuk aykırı kullanılması ve güvenden kaynaklanan sorumluluk olmak üzere iki farklı şekilde incelenmektedir.

Hâkimiyetin kötüye kullanılması durumunda genellikle, hâkim teşebbüsün kendi şirketlerine ait işlemlerin bir kısmını bağlı şirket üzerinden gerçekleştirilmesi sonucunda bağlı şirket, bir paravan işletme haline gelmekte ve maddi kayba uğramaktadır¹⁰⁴. Güvenden doğan sorumluluk ise, topluluk itibarının hâkim şirket tarafından tüketiciyi zarara uğratabilecek şekilde kullanıldığı hallerde söz konusu olmaktadır¹⁰⁵.

Şirketler topluluğu sorumluluk hükümleri TTK’da düzenlenmiş genel sorumluluk ve sermayenin korunması ile ilgili hükümleri devre dışı bırakmıştır. Topluluk sorumluluk hükümleri çerçevesinde hem yönetim kurulunun hem de denetçilerin sorumluluğu düzenlenmiştir. Hâkim şirketin uygulamaları sonucunda zarar gören bağlı şirketin, öncelikli olarak genel sorumluluk hükümlerine başvuramamasının sebebi, kanun koyucunun ayrı bir kavram olarak denkleştirme usulünü düzenlemiş olmasıdır¹⁰⁶.

Denkleştirmenin yapılamadığı hallerde hâkim şirket, hem hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması konusuna ilişkin olarak TTK m. 202/1-a’daki düzenlemelerden hem de TTK m. 553’de düzenlenen genel sorumluluk hükümlerinden sorumlu olmaktadır. TTK m. 553’te, kanundan ve şirketin esas sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerin, şirketin kurucuları, yönetim organındaki üyeleri, yöneticileri veya tasfiye memurları tarafından ihlal edilmesi halinde ilgili kişilerin, şirketin ortaklarına ve alacaklılarına karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir.

¹⁰⁴ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.531.

¹⁰⁵ ÇINAR: s. 37.

¹⁰⁶ AKIN: s. 170; TURAN: s. 38.

1.5.1. Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması

Hâkim şirketin, TTK m. 195/1'deki düzenleme uyarınca sahip olduğu kontrol hakkını kötüye kullanması veya dürüstlük kuralına aykırı hareket etmesi halinde hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılmasından doğan sorumluluk gündeme gelmektedir.

Hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması konusu, TTK m. 202/1-a'da düzenlenmiştir. Kanun koyucu, hâkimiyet iradesinin bağlı şirketi zarara uğratabilecek biçimde kullanılmasını yasaklamıştır. Bağlı şirketin fon, iş, varlık, personel, alacak veya borç devri; kârını azaltma ya da transfer etme, malvarlığını sınırlama; kefalet, garanti veya aval yükümlülükleri gibi işlemlere zorlanması yasaktır. Bunun yanı sıra, bağlı şirketin tesislerinin yenilenmemesi, yatırımlarının durdurulması, verimliliğini düşüren kararlar alınması veya gelişmesini sağlayan faaliyetlerde bulunmaktan kaçınılması yasaklanmıştır¹⁰⁷. Hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması sonucunda bağlı şirketin uğradığı zararın, kaybın gerçekleştiği faaliyet yılı içerisinde denkleştirilmesi veya bağlı şirkete istemde bulunma hakkı tanınması gerekmektedir.

Kanunda sayılan haller esas itibarıyla hukuka aykırı değildir; fakat sayılan hallerde bağlı şirketin zarara uğraması durumunda, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması söz konusu olmaktadır. Hâkim şirketin özen yükümlülüğüne aykırı davranması ve topluluk menfaatini öncelememesi, hâkimiyetin hukuk aykırı kullanılmasının şartlarından biridir¹⁰⁸.

Hâkim şirketin yönlendirme gücünü kullanması sonucunda, TTK m. 202/1-a'da sıralanan sorumluluk halleri söz konusu olmaktadır¹⁰⁹. Söz konusu maddede sayılan hâkimiyetin hukuka aykırı olarak kullanılması halleri tahdidi olmamakla birlikte maddedeki ifadeler büyük oranda özgün biçimde düzenlenmiştir¹¹⁰.

Hâkim şirketin yönlendirme iradesini kullanmasının yanı sıra, aldığı yapısal kararlarla da bağlı şirket üzerinde hâkimiyet kurması mümkündür. TTK m. 202/2'de hâkim şirketin yapısal nitelikteki kararları sebebiyle zarar gören bağlı şirketin tazminat hakkı düzenlenmiştir¹¹¹. Kanundaki düzenlemeye göre, tür değiştirme, birleşme, bölünme, menkul kıymet çıkarılması, fesih ve esas sözleşmede önemli değişiklikler vb. işlemlerin, açıkça haklı

¹⁰⁷ AYDIN: s. S. 227.

¹⁰⁸ YAZICI: s. 180.

¹⁰⁹ YAZICI: s. 152.

¹¹⁰ Bkz. AKIN: s. 178.

¹¹¹ YAZICI: s. 141.

bir sebebe dayandırılmaksızın hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılmasıyla gerçekleştirildiği hallerde, söz konusu işlemler genel kurulda oylanırken ret yönünde oy kullanılıp tutanağa geçirilmesi veya yönetim organı tarafından alınan karara yazılı şekilde itiraz edilmesi, şirketin ortaklarına hakim teşebbüsten maddi kaybın tazminini talep etme hakkı tanımaktadır. Bu durumda pay sahiplerinin, borsa değeriyle veya borsa değeri bulunmuyorsa hakkaniyet çerçevesinde belirlenecek bir değerle bağlı şirketin satın alınması talebiyle mahkemeye başvurması mümkündür. Mahkeme, değer belirlemede en güncel verileri esas almaktadır. Tazminat ya da satın alma talepleri, genel kurul kararının ilan tarihinden itibaren iki yıl geçmesiyle zamanaşımına uğramaktadır.

Türk hukukunda kabul edilen şirketler topluluğu sistemi fiili şirketler topluluğudur. Bu sebeple kanundaki düzenlemeler de fiili şirketler topluluğuna yöneliktir¹¹². Kanunda sayılan haller sınırlı sayıda değildir. Düzenlemenin amacı, “tüzel kişilik perdesinin ardına saklanarak” bağlı şirketler üzerinden hukuka aykırı işlem gerçekleştirilmesinin engellenmesidir. Türk hukukunda kabul edilen şirketler topluluğu sistemi, fiili şirketler topluluğudur¹¹³.

1.5.2. Kötüye Kullanma Halleri

TTK’da düzenlenen hukuka aykırılık halleri sınırlı sayıda değildir¹¹⁴. Bu durum, Kanunun gerekçesinde, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması hallerinin en çok karşılaşılanlarına kanunda yer verildiğinin ifade edilmesiyle açıklanmıştır¹¹⁵. Kanun gerekçesine göre, bağlı şirketin işlerinin, varlıklarının, fonlarının veya personelinin diğer bir topluluk şirketine devredilmesi, alacakların temliki ya da borç devri işlemlerinin yapılması, bağlı şirketin bir ihaleye kasıtlı olarak girmemesi ve ihalenin diğer şirkete bırakılması gibi durumlar, istenen sonucun elde edilmiş olup olmaması fark etmeksizin kötüye kullanma hallerinin arasında sayılabilecektir. Bu durum gerekçede “kâr aktarımı” olarak tanımlanmaktadır. Bağlı şirketin stratejik plan ve politikalarına hâkim şirkete yarar getirmek amacıyla müdahale edilmesi ve bağlı şirketi kayba uğratacak olsa dahi, aynî ve şahsî yükler üstlenmesine sebep olacak kararlar alınması da kötüye kullanma halleri arasında sayılmaktadır¹¹⁶. Keza, TTK m. 202/1’de kullanılan “kayıp” ifadesinin geniş yorumlanması

¹¹² ER, Sefa, “Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması Halinde Pay Sahibi Tarafından Açılan Alternatif Çözümlü Ceza Davası” TAAD, T. 2015, S. 57, s. 398.

¹¹³ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s.180.

¹¹⁴ PULAŞLI: Şirketler Hukuku, s.181.

¹¹⁵ TTK Gerekçesi.

¹¹⁶ TTK Gerekçesi.

gerektiği ve Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen “zarar” kavramını da kapsadığı belirtilmektedir.

Gerekçe metninden de anlaşılacağı üzere, kayıp kavramı şirketin malvarlığında meydana gelen eksilme veya artmanın engellenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, iş, fon ve personel devri durumlarında görüldüğü üzere, kaybın bir işi başarıyla yapma kapasitesinin veya şansının kaybedilmesi biçiminde ortaya çıkması da mümkündür.

1.5.3. Denkleştirme

Şirketler topluluğunda birden fazla şirket bir araya gelerek bir dikey bir ortaklık yapısı oluşturmaktadır. Söz konusu ortaklıklarda topluluk menfaatlerinin öncelenmesi, bazı durumlarda bağlı şirketin zarara uğramasına sebep olabilmektedir. Bu durumda bağlı şirketin mali kaybını denkleştirme usulüyle hâkim şirketten talep edebilmesi mümkündür. Ayrıca, bağlı şirketin pay sahiplerinin de hâkim şirketten zararının denkleştirilmesini talep etme hakkı bulunmaktadır¹¹⁷. Denkleştirme talebinin hâkim şirket tarafından bir faaliyet yılı içerisinde yerine getirilerek kaybın tazmin edilmesi gerekmektedir¹¹⁸.

Denkleştirmenin yerine getirilmemesi halinde doğacak sorumluluk TTK'da m. 202/1-b'da düzenlenmiştir. Kanundaki düzenlemeye göre denkleştirme, kaybın gerçekleştirildiği faaliyet yılı içerisinde yapılmalıdır. Denkleştirme yapılamayacaksa, bağlı şirkete denkleştirmeyle eşit düzeyde bir istem hakkı tanınmalıdır. Aksi halde, bağlı şirketin pay sahiplerine tazminat talep etme hakkı doğacaktır. Bu hakkın, hâkim şirkete veya kayba sebep olan kararın alınmasından sorumlu yöneticilerine karşı ileri sürülmesi mümkündür.

İstemde bulunma ile denkleştirmenin talep edilmesi halinde herhangi bir süre sınırı öngörülmemektedir¹¹⁹. Öte yandan, denkleştirmenin yönteminin ve yapılacağı tarihin belirlenmiş olması gerekmektedir. İstemde bulunma hakkının, beklenen yararı azaltacak biçimde uzun vadeye yayılmamasına dikkat edilmelidir. Bunun yanı sıra, kayba uğrayan bağlı şirketin, talebin konusu olan menfaati, yenilik doğuran haklarla elde edebilmesinin yollarının aranmasının önemli olduğu da Kanun gerekçesinde belirtilen hususlardan biridir¹²⁰.

¹¹⁷ TURAN: s. 132.

¹¹⁸ ER: s. 396.

¹¹⁹ TURAN: s. 136.

¹²⁰ TTK Gerekçesi.

Davacıların şirketin pay sahibi olduğu durumlarda hâkim, resen veya talep üzerine hâkim şirket tarafından davacıların pay sahipliği haklarının satın alınmasına veya hakkaniyet çerçevesinde, somut duruma uygun farklı bir yöntem uygulanmasına da karar verebilmektedir.

Kanun metninden de anlaşıldığı üzere, hâkim şirketin zarara sebep olduğu faaliyet yılı içerisinde, bağlı şirkete ait zararları tazmin etmesi veya tazmini için bir talep hakkı sunmuş olması durumunda denkleştirme tazminatına hükmedilememektedir. Bu husus, şirketlerin denkleştirilemeyecek kadar büyük bir kayıp vermesini önlemek için düzenlenmiştir¹²¹.

Kanun gerekçesinde, TTK m. 202 'de düzenlenen denkleştirme konusunun, bağlı şirkete fayda ve avantaj sağlayarak kaybın telafisini mümkün kılacak bir karşılıkla gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Örneğin, verilen garanti veya kefaletin, karşı garanti ve kefalet yöntemiyle ya da avale garanti altına alınması; ilgili şirkete lisans ve marka kullanım hakkı tanınması; ücretsiz AR-GE hizmetlerinin sağlanması; know-how transferi; personelin staj ve eğitim olanaklarından yararlandırılması; pazarlama ağının kullanılması; eş değerde bir taşınmazın devredilmesi, kayba uğramış bağlı şirketin zararının karşılanması amacıyla başka bir bağlı şirketin sermaye artırımında öncelikli hak (rüçhan hakkı) verilmesi ya da şartlı sermaye artırımında hak sahibi olarak sağlanması gibi yöntemler bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Gerekçeden de anlaşılacağı üzere, fiili denkleştirmenin ne şekilde yapılacağı sınırlı sayıda düzenlenmemiştir.

Denkleştirme usulü belirlenmeden önce bağlı şirketin görüşünün alınması gerekmektedir¹²². Bunun sebebi, menfaat dengesinin korunmasıdır. Bağlı şirketin görüşünün alınması, malvarlığı değerlerinin korunması konusunda, bağlı şirketin ortaklarının söz sahibi olmalarına olanak vermekte ve hâkim şirketin denkleştirme yapılırken sadece kendi çıkarlarını öncelemesi riskinin engellenmesini sağlamaktadır. Öte yandan, bağlı şirketin görüşü alınsa dahi yanında somut durumun şartları gözetilmeli ve hakkaniyet çerçevesinde bir denkleştirme yöntemi belirlenmelidir.

Denkleştirme, topluluk menfaatlerinin korunması ve hakkaniyetin sağlanması için düzenlenen bir usuldür. Denkleştirme yapılırken bağlı şirketin tam veya kısmi hâkimiyetinin

¹²¹ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku s. 606.

¹²² TURAN: s. 134.

bulunması önem arz etmemekte, fiili denkleştirme veya bağılı şirketin istemi üzerine denkleştirme olmak üzere iki şekilde de gerçekleştirilebilmektedir¹²³. Denkleştirmenin hâkim şirket tarafından usulüne uygun şekilde yerine getirilmesi halinde hâkim şirketin tazminat hakkı ortadan kalkmakta ve herhangi bir hukuk aykırılık söz konusu olmamaktadır¹²⁴.

1.5.4. Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Olarak Kullanılmasının Sonuçları

Hâkim şirketin zarara sebebiyet verdiği faaliyet yılı içerisinde kaybı denkleştirmemesi veya şirkete talep hakkı tanımaması halinde hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması nedeniyle tazminat yükümlülüğü doğmaktadır. Kaybın denkleştirilmemesi halinde, bağılı şirketin zararın gerçekleştiği faaliyet yılının sona ermesinden itibaren dava yoluna başvurusu mümkündür¹²⁵.

Tazminat davasına ilişkin olarak yapılan düzenleme TTK m. 202/1-b’de yapılmıştır. Bu çerçevede bağılı şirketin ortaklarının her birinin hâkim şirkete ve kayıptan sorumlu yöneticilerine başvurarak tazminat talep etme hakkı bulunmaktadır. Hem bağılı şirketin ortaklarının hem de alacaklılarının hâkim şirkete tazminat istemiyle dava açmasının mümkün olduğu da söylenebilecektir. Öte yandan maddenin devamında hâkimin, payların satın alınmasına veya uygun başka bir yöntemin uygulanmasına karar verilebileceğinden bahsedilmektedir. Bu halde, bağılı şirketin ortaklarının, tazminat ödenmesi yerine hâkim şirketten kendi paylarının satın almasını talep etme hakkı bulunmaktadır¹²⁶.

Bağılı şirketin hâkimiyetin kötüye kullanılması halinde kendine ait payların, hâkim şirket tarafından satın alınmasını istemesi hakkının nasıl kullanılacağı Kanunun 202/2. maddesinde düzenlenmiştir. Kanun maddesinin devamında mahkemeye tanınan, makul ve kabul edilebilir bir alternatif çözüme karar verebilme yetkisinin amacı somut olaya göre gerekli başka tedbirlerin alınabilmesi içindir. Mahkemenin yetkisinin ne şekilde uygulanacağı tartışma konusudur. Örneğin bağılı şirketin feshine karar verilip verilemeyeceği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır; fakat şirketin haklı nedenle feshinin

¹²³ SIRAĞAYA YALÇIN: s. 374.

¹²⁴ YAZICI: s. 185.

¹²⁵ AYHAN/ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.532-534.

¹²⁶ TÛTÛNCÛ, Muharrem: Hâkim Şirketin Azınlığın Paylarını Satın Alma Hakkı (Squeeze Out), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.4.

TTK m. 531/1 kapsamında gündeme gelebileceği ve TTK m. 202 kapsamında açılan davalarda farklı tedbirlere başvurulabileceği düşünülebilecektir¹²⁷.

TTK m. 202/1-e’de, bağlı şirketin ortaklarının veya alacaklıların açmış olduğu tazminat davalarında genel sorumluluk hükümlerinin de kıyasla uygulanacağı belirtilmektedir. Söz konusu hükümler TTK’da m. 553, m. 555 ila 557, m. 560 ve m. 561’de düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, maddenin devamında merkezi yurt dışında bulunan hâkim şirkete karşı açılacak davalarda bağlı şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu belirtilmektedir. Dava sonucunda bağlı şirketin ödeyeceği tazminat, alacaklılara değil bağlı şirkete ödenmektedir. Kanun koyucu, bağlı şirket alacaklılarının da aynı koşullarda dava hakkı bulunduğunu düzenlemiştir.

TTK m. 202’de yöneticilerin özen yükümlülüğüne uygun davrandığını kanıtlaması halinde sorumluluktan kurtulabileceğinden bahsedilmektedir. Şirketin zararına sebep olan işlemin şirket menfaatlerini gözeten ve dürüstlük kuralına uygun hareket eden, başka bir şirketin özenli ve tedbirli bir yönetim kurulu üyesi tarafından da aynı koşulların gerçekleşmesi halinde, yapılabileceğinin veya yapılmaması halinde şirketi zarara uğratacak bir işlemin yapılmaktan kaçınılabileceğinin kanıtlanması durumunda, davalı yönetici, tazminat yükümlülüğünden kurtulacaktır¹²⁸.

Hâkim şirketin ve hâkim şirketin yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna başvurulabilmesi için bağlı şirketin bir zarara uğramış olmasının yanı sıra, kayba sebebiyet veren hâkim şirket yöneticilerinin özen yükümlülüğünü gözetmemiş olması gerekmektedir¹²⁹.

1.5.5. Tam Hâkimiyet Halinde Sorumluluk

TTK m. 203 ila 206 arasında tam hâkimiyet konusu düzenlenmiştir. Tam hâkimiyet halinde, hâkim şirket başka bir sermaye şirketine ait pay ve oy haklarının %100’üne sahiptir. Bu durum, bağlı şirkete verilen talimatların daha kolay uygulanmasına imkân vermektedir.

¹²⁷GÜREL, Murat: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Şirketler Topluluğunda Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s. 8-9.: s. 118.

¹²⁸GÖKTÜRK: Sorumluluk, s.161.

¹²⁹GÜREL: s. 105.

Tam hâkimiyet hali, hâkimiyet iradesine sahip şirkete oldukça geniş yetkiler tanımaktadır. Hâkim şirketin verdiği kararlar bağlı şirkete zarar verecek olsa dahi, bağlı şirket bu karar uymakla yükümlüdür¹³⁰. Öte yandan, TTK m. 204'te, yönlendirilen şirketi ödeme güçlüğüne düşürecek ve varlığını tehdit edecek nitelikte talimatlar verilemeyeceği yönünde bir istisna düzenlemesi getirilmiştir.

Hâkim şirketin kontrol iradesini kullanması sonucunda bağlı şirketin zarara uğraması halinde, zararın denkleştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde, hâkimiyet iradesini kötüye kullanan şirkete ve şirketin yönetim kurulu üyelerine tazminat istemiyle davası açılması mümkündür. Söz konusu tazminat davasında üzerinde tam hâkimiyet kurulan bağlı şirket yöneticilerinin, hâkim şirketin yönlendirmesi sonucu alınan kararlar sebebiyle uğranılan zararlardan sorumluluğu bulunmamaktadır¹³¹.

Şirket yöneticilerinin TTK m. 203 ve 204'te düzenlediği şekilde talimatlara uyma yükümlülüğü bulunmaktadır. Konuyla ilgili olarak, TTK m. 205/1'de bağlı şirketin yöneticilerinin ve diğer ilgililerin talimatlara uymaları sebebiyle zarardan sorumluluğu tutulamayacağı düzenlenmiştir. Bu sebeple, asıl sorumlu talimatı veren hâkim şirkettir. Bağlı şirketin alacaklıları, hâkim şirketin pay sahiplerine ve yöneticilerine karşı dava açabilecektir¹³².

Konuya ilişkin olarak TTK'nın 206. maddesinde kayba uğrayan bağlı şirketin ortaklarının veya yöneticilerinin dava hakkından bahsedilmemektedir. Kanun maddesi incelendiğinde görüldüğü üzere, tam hâkimiyet halinde kayba uğrayan şirketin ve şirketin yönetim kurulunun dava yoluna gitme hakkı bulunmamaktadır. Kanun koyucu sadece bağlı şirketin alacaklılarına dava açma hakkı tanımıştır¹³³.

TTK m. 202/1-d'de düzenlenen sorumluluktan kurtulmaya ilişkin hükümler tam hâkimiyet halinde de geçerlidir. Öte yandan, tam hâkimiyet halinde sorumluluktan kurtulmaya ilişkin olarak TTK m. 206'da davalının, davacının denkleştirmenin yapılamayacağını veya istemde bulunma hakkının tanınmayacağını bilmesine rağmen zarara

¹³⁰ USLUEL GÜRBÜZ, Aslı: "Şirketler Topluluğunda Denkleştirme", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C.18, S.2, s. 281-308; GÖKTÜRK: Sorumluluk, s.275.

¹³¹ SIRAĞA YALÇIN: s. 366-367.

¹³² AYTAÇ, Zühtü: "Yönetim Kurulu Üyelerinin Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğu", BATIDER, Y. 2013, C. 29, S. 4, s.; GÖKTÜRK, Kürşat, Kaybı Denkleştirilemeyen Bağlı Anonim Şirketin Dava Hakkı, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2014, C. 3, s. 246.

¹³³ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.533.

sebebiyet veren faaliyette bulunduğu veya bilmesinin işin doğası gereği olduğunu kanıtlaması ile tazminattan kurtulabileceği düzenlenmiştir. Kanunda bu durumların kredi veya benzeri sebeplerden kaynaklanan durumlar olduğu belirtilmektedir¹³⁴.

1.5.6. Güven Sorumluluğu

Şirketler topluluğunun kurulması, bünyesinde bulunan şirketler arasında özel bir ortaklık ilişkisi yaratmaktadır. Birlikte ve ortak bir amaç için faaliyet gösteren şirketler topluluğunun amacı, hâkim şirketin iradesi doğrultusunda ticari faaliyetlerini sürdürerek kazançlarını artırmaktır. Öte yandan, bağlı şirketlerin kimi zaman ticari kazanç elde etmek için hâkim şirketin itibarını kullanması tüketici nezdinde yanıltıcı olabilmektedir.

Güven sorumluluğu, taraflar arasında oluşan “*nitelikli güven ilişkisi*”nden¹³⁵ zarar gören kişiyi korumak amacıyla oluşturulan bir kavramdır. Şirketler topluluğundaki şirketlerin, serbest piyasada rekabet etme amacıyla, topluluk bünyesindeki itibari değeri yüksek diğer şirketleri tüketicilere referans göstermesi, referans gösterilen şirket bakımından güven sorumluluğu doğurmaktadır¹³⁶.

“*Carrefoursa*” adlı marketler zincirinin logosunda bağlı olduğu şirket olan “*Sabancı Holding*”in baş harflerinin yer alması, söz konusu duruma örnek gösterilebilecektir¹³⁷. TTK m. 209’da şirketler topluluğunda hâkimiyet ilişkisi çerçevesinde “*güvenden doğan sorumluluk*”¹³⁸ düzenlenmiştir. Buna göre, topluma veya tüketicilere güven verecek düzeye ulaşan şirketler topluluğunun itibarının bağlı şirket tarafından kullanılması tüketici nezdinde güven uyandırmaktadır. Gerekçede, çoğunlukla bağlı şirketlerin bünyesinde bulundukları topluluğun adını ve itibarını reklamlarında ve tanıtım faaliyetlerinde kullandığı ve bu şekilde

¹³⁴ AYTAÇ: s. 44.

¹³⁵ “*Güven sorumluluğu teorisi, kayba uğrayan ve kayba sebep olan kişi arasında var olan "nitelikli güven ilişkisini" temel almakta ve bu ilişki, zarar görenin korunmaya değer bir hakka sahip olduğu düşüncesiyle hukuki koruma altına alınmaktadır. Bu bağlamda, "hukuki güvene ilişkin bir sorumluluğun yerine getirilmesi" durumunda, menfaatlerin yerine getirilmesi (pozitif sözleşme menfaati) için koruma ihtiyacı doğabilmektedir.*” Bkz. PULAŞLI: Güven Sorumluluğu: s. 269.

¹³⁶ YILMAZ, Asuman: Türk, İsviçre ve Alman Hukuklarında Şirketler Topluluğuna Güvenden Doğan Sorumluluk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 304-305.

¹³⁷ PULAŞLI: Güven Sorumluluğu: s. 268; BATTAL, Ahmet: “Şirketler Topluluğunda Güvenden Doğan Sorumluluk”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, C. 18, S. 2, s.250; BAHTİYAR: s.69.

¹³⁸ BATTAL: s. 251; AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR: s.535-536; OKUTAN NILSSON: s. 150.

ticari kazancını önemli ölçüde artırdığı ifade edilmektedir. Şirket itibarının kullanılması ile topluluğun tüketici nezdinde itibarının artırılması ve kâr payını artması amaçlanmaktadır¹³⁹.

Şirketler ile tüketici arasındaki güven ilişkisinin suistimal edilmemesi amacıyla güvenden doğan sorumluluk müessesesi oluşturularak hâkim şirketin oluşabilecek zararları tazmin etmesi amaçlanmıştır. TMK m. 2’de düzenlenen dürüstlük kuralının şirketler topluluğu hukukuna yansımalarının güvenden doğan sorumluluk kavramına ilişkin düzenlemeler olduğu da söylenebilecektir¹⁴⁰.

Güvenden doğan sorumluluktan zarar gören kişiler öncelikle hâkim şirkete başvurmaktadır; fakat davanın açılmasının ardından bağlı şirketin de taraf sıfatıyla davaya katılması mümkündür. Güven sorumluluğunda esas olarak değerlendirilen ölçüt, şirketin itibarının topluma güven verecek düzeyde yüksek olmasıdır.

¹³⁹ ESEN, Emre: Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Beta, İstanbul 2022, s. 153.

¹⁴⁰ BATTAL: s. 249.

2. BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI

2.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, ticaret hukuku kapsamında sınırlı sorumluluk ilkesinin istisnası olarak geliştirilmiş bir teoridir. Söz konusu teori, tüzel kişinin bağımsız olma özelliğinden faydalanarak dürüstlük kuralına aykırı işlemler gerçekleştiren kişileri tespit etmek ve alacaklılarını korumak için uygulanmaktadır. Bir şirkete ait kurumsal kimliğin hukuka aykırı işlemler gerçekleştirilmek için kullanılması halinde, şirket perdesinin ardına saklanan kötü niyetli kişilerin açığa çıkarılması için kurumsal kimliğin aralanması gerekmektedir¹⁴¹. Şirket kimliğini kullanarak haksız menfaat elde eden kişiler kimi zaman şirketin gerçek kişi ortakları kimi zaman da farklı tüzel kişiler olabilmektedir. Teorinin şirketler topluluğu bağlamında değerlendirilmesi durumunda perdenin ardındaki kişinin, topluluk bünyesindeki hâkim veya bağlı şirketlerden biri olması da mümkündür.

Teori ilk kez ABD hukukunda uygulanmış ve ticari hayatın devamlılığı için önemli bir yöntem olarak kabul edilmiştir. Teorinin uygulamadaki kısmı ise mahkeme kararlarıyla şekillendirilmiş ve aynı dönemde Kıta Avrupası hukuk sistemini benimseyen ülkelerin yargı kararlarında yer edinmiştir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin konusu olan tüzel kişilik kavramı, insan ömrünün sınırlı olması sebebiyle gerçek kişiler tarafından karşılanamayan ekonomik ve ticari ihtiyaçlar sebebiyle oluşturulmuş bir kavramdır. Tüzel kişilerin de hak ehliyeti bulunmakta ve tüzel kişiler de hukukun bir süjesi olarak kabul edilmektedir. Tüzel kişiliğe ilişkin kanuni düzenleme, TMK m. 47/1’de yapılmıştır¹⁴². Buna göre, bağımsız bir varlık olarak örgütlenen kişi toplulukları ile belirli bir amaca tahsis edilmiş mal topluluklarının, kendileriyle ilgili özel düzenlemelere uygun olarak tüzel kişilik kazanabileceği ifade edilebilecektir¹⁴³. Tüzel kişilerin, pay sahiplerinden veya yöneticilerinden bağımsız bir

¹⁴¹ ÖZŞAHİNLİ, Sevgi: “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 30.

¹⁴² PULAŞLI: Şerh (I), s. 171.

¹⁴³ KAŞAK, Fahri Erdem: “Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, Y. 2020, C. 26, S.2, s. 1243.

malvarlıkları bulunmaktadır. Hukuk nezdinde bağımsız bir kişilikten meydana gelen tüzel kişilerin hak kazanabilme ve borç altına girme yeteneği de haizdir.

Tüzel kişiler kendilerini oluşturan kişilerden bağımsızdır, bu sebeple malvarlığı değerlerinden ve doğan sorumluluktan doğrudan tüzel kişinin kendisi sorumludur. Tüzel kişilerin bağımsızlığı, kimi zaman tüzel kişileri oluşturan gerçek veya diğer tüzel kişilerin, dürüstlük kuralına aykırı olarak hareket etmelerine ve tüzel kişilik üzerinden haksız kazanç elde etmelerine sebep olmaktadır¹⁴⁴. Bu sebeple, tüzel kişilerin bağımsız olması ilkesinin bazı istisnaları bulunmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, bu istisnalardan biridir.

Sermaye şirketlerinde, ortakların şirkete karşı tek borçlarının şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye miktarı kadar olması ve ayrılık ilkesi, şirket ortaklarına daha düşük riskle ticaret yapma olanağı sağlarken şirketin veya gerçek kişinin alacaklıları için asıl borçlunun tespitini karmaşık hale getirmektedir¹⁴⁵. Tüzel kişilik perdesinin aralanması, şirketin alacaklılarının tüzel kişilik perdesinin ardına saklanarak haksız kazanç elde eden gerçek borçlulara başvurabilmesi amacıyla oluşturulan bir teoridir¹⁴⁶. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin öğretide bir fikir birliği bulunmamakta ve Yargıtay kararlarında farklı yaklaşımlar yer almaktadır¹⁴⁷.

2.1.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Tarihi Gelişimi

Tüzel kişilik perdenin kaldırılması, sermaye şirketlerinde “*sınırlı sorumluluk ilkesi*” ve “*ayrılık ilkesi*”nin dürüstlük kuralına aykırı olarak kötüye kullanılması sebebiyle Anglo-Sakson hukuk sisteminde doğmuş ve gelişmiş bir kavramdır¹⁴⁸. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması terimi İngilizce ’de kullanılan “*lifting of the veil*” sözcüklerinden gelmektedir¹⁴⁹.

¹⁴⁴ Bkz. TMK m. 2: “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.”

¹⁴⁵ GÜNAY, Mücahit: “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Şirketler Topluluğuna Yansıtılması”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 9-10.

¹⁴⁶ KAŞAK: s. 1243.

¹⁴⁷ KAYA, Barış: “Perdenin Kaldırılması Kuramının Uygulamadaki Seyri”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2022, C. 12, S. Özel Sayı, 482-493, s. 484.

¹⁴⁸ YURDAKUL, Berk Arda: Türk Hukukunda Organik Bağ Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Karşılaştırılması, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2023, s. 57.

¹⁴⁹ UYANIK, Namık Kemal: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 34.

Anglo-Sakson hukuk sisteminde, Türk hukukunun da parçası olduğu Kıta Avrupası hukuk sisteminden farklı olarak “tüzel kişilik kavramı” yerine “farazi kişilik teorisi” benimsenmiştir¹⁵⁰. “Farazi kişilik teorisi”ne göre bazı hakların sadece gerçek kişilere ait olduğu ve yapay varlıkların bu hakları ancak yöneticileri (gerçek kişiler) vasıtasıyla kullanabileceği kabul edilmektedir. Bu sebeple, tüzel kişiler “varsayımsal” birer kurum olarak kabul görmekte ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması daha kolay hale gelmektedir¹⁵¹.

Farazi kişilik teorisi, Romanist hukukçular tarafından ortaya atılan ve Alman hukukçu Savigny tarafından savunulan, sadece gerçek kişilerin hak ve borç edinme hakkına sahip olmaları gerektiğini savunan bir görüştür¹⁵². Öte yandan, ticari hayatın gelişmeye başlamasıyla birlikte sadece gerçek kişilerin hukukun süjesi olabilmesi ticaret faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Şahısların bir araya gelerek oluşturduğu yapay varlıklara kişilik bahşedilmesi, ekonominin sürekliliği için bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu sebeple, bu yapay varlıkların “varsayımsal” olarak bir kişilikleri olduğu kabul edilmiştir. Farazi kişilik teorisi, “varsayım teorisi” olarak da adlandırılmaktadır. Tüzel kişilerin varsayımsal kişiler olması sebebiyle fiil ehliyetlerinin de bulunmadığı ve yalnızca temsilcileri aracılığıyla hak ve borç edinebilecekleri savunulmaktadır. Söz konusu teori, çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacak olan Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde halen geçerliliğini sürdürmektedir¹⁵³.

Kıta Avrupası hukuk sisteminde, tüzel kişilerin hukukun süjesi olarak kabul edilmesi, gerçek kişilerin borçlarından kaçınmak için tüzel kişinin varlığını kullanmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması her ne kadar Anglo-Sakson hukukunun ortaya çıkardığı bir kavram olsa da Türk hukukunda da benimsenmiştir¹⁵⁴.

Perdenin kaldırılması teorisi, Türk hukuk öğretisinde ilk kez Prof. Dr. Tuğrul Ansay tarafından “tülü kaldırma” ifadesiyle kullanılmış¹⁵⁵ ve 1972 senesinde Poroy, Tekinalp ve

¹⁵⁰ Bkz. KAYABAŞ, Ebru: “Tüzel Kişi Kavramının Tarihi Gelişimi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, Y. 2017, C. 75, s. 526.

¹⁵¹ UYANIK: s. 53.

¹⁵² PULAŞLI: Şerh (I), s. 170.

¹⁵³ KAYABAŞ: s. 526.

¹⁵⁴ GÖGER, Yunus Emre: Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Seçkin, Ankara 2020, s. 49.

¹⁵⁵ ÖZŞAHİNLİ: s. 34.

Çamoğlu tarafından yazılan “Ortaklıklar Hukuku” adlı eserde yer almıştır¹⁵⁶. Mahkeme kararlarında ise, ilk defa Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2004 tarihli kararında yer bulmuş ardından, 15.05.2006 tarihli bir Yargıtay Kararında teorisinin temel çerçevesi çizilmiştir¹⁵⁷.

2.1.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Amacı

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile şirketler hukuku bakımından önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden en önemlisi anonim ve limited şirketlerin tek kişiyle kurulabilmesinin önünün açılmasıdır. Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun kabulüyle tek kişi kurucusu olan şirketlerin sayısı oldukça artmıştır¹⁵⁸. Şirketlerde tek bir ortağın bulunması kimi zaman gerçek kişi pay sahibi ile şirket malvarlığının karışmasına sebep olmakta ve alacaklılar açısından yapılan sözleşmenin karşı tarafı konusunda netlik sağlanamamaktadır. Sözleşmenin karşı tarafının şirketin sahibi olan gerçek kişi mi yoksa şirketin kendisinin mi olduğu konusu alacağın tazminin kimden talep edileceğinin tespiti için oldukça önemlidir.

Şirketlerin bağımsız bir kişiliğe sahip olması ilkesi, gerçek ve tüzel kişi arasında bir karışıklığa yol açabileceği gibi aralarında hâkimiyet ilişkisinden kaynaklanan bir bağ bulunan iki tüzel kişi arasında da hukuka aykırı işlemler gerçekleştirilmesine olanak verebilecektir. Bu sebeple tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının iki tüzel kişi arasında uygulanması da mümkündür. Özellikle aralarında kurulan hâkimiyet ilişkisi sebebiyle meşru bir bağa sahip olan şirketlerin, birbirleriyle veya üçüncü kişilerle yaptıkları işlemlerde, alanlarının veya malvarlıklarının birbirine karışması ve işlemin taraflarından birinin tespitinin zorlaşması gibi durumlara sıklıkla rastlanmaktadır. Perdenin kaldırılması teorisi, şirketler topluluğu bakımından incelendiğinde, topluluk bünyesindeki şirketlerin alacaklıları tarafından gerçek borçlunun tespiti için başvuru bir çare olarak değerlendirilmektedir. Bunun dışında, topluluktaki şirketlerden birinde çalışan bir işçinin gerçek işverenin tespiti için de tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamasına başvurusu mümkündür.

Şirketler topluluğu aralarında pay sahipliği, sözleşme veya farklı bir yöntem ile bir hâkimiyet ilişkisi kurulan şirketler ile oluşturulmaktadır. Topluluk içerisindeki hâkim

¹⁵⁶ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU: s. 107.

¹⁵⁷ GÜNAY: s. 27, GÖGER: s. 18; GÜNER, Temel: “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2023. s. 187.

¹⁵⁸ GÜNAY: s. 11.

şirketin, bağlı şirketi yönlendirme gücü, kimi zaman kötüye kullanılmakta ve hakkaniyet ile bağdaştırılamayacak durumlara sebebiyet vermektedir.

Hâkim şirket ile sözleşme yapan bir üçüncü kişinin, esasen hâkim şirkete ait ve ödeme güçlüğü içerisinde bulunan başka bir şirket ile sözleşme yaptığını öğrenmesi ve bu sebeple alacağını tahsil edememesi, hakkaniyete aykırı düşen durumlar örnek verilebilecektir. Öte yandan, kendisine borç doğuracak bir işlem gerçekleştiren hâkim şirketin, malvarlığını daha önce muvazaalı işlemlerle bağlı şirkete aktarmış olması durumunda da perdenin kaldırılması teorisinin uygulanmasına ihtiyaç duyulabilmektedir. Teorinin asıl amacı, tüzel kişiliğin getirdiği imkanları kötüye kullanarak haksız menfaat elde eden kişilerin mahkeme nezdinde aydınlatılmasıdır. Pulaşlı, perdenin kaldırılmasının amacını sorumluluk hukuku açısından tüzel kişilik perdesinin yarıp, arasından geçilerek arkasındaki kişilere el atılması olarak açıklamaktadır¹⁵⁹.

Şirketler topluluğunda sorumluluk konusu, TTK'nın 202. ve 206. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TTK'daki düzenlemelerde, özellikle tam hâkimiyetin sağlandığı durumlarda bağlı şirketlerin korunması amaçlanmıştır¹⁶⁰. TTK kapsamındaki sorumluluk hükümleri, amacına hizmet etse de bazı durumlarda perdenin kaldırılması teorisinin uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2.1.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanması

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, tüzel kişinin bağımsız varlığının ardına saklanarak zarara sebebiyet veren yönetici ve pay sahiplerinin, koşulların uygun olması halinde tüzel kişinin borçlarından sorumlu tutulabilmesine olanak sağlamaktadır¹⁶¹. Perdenin kaldırılmasıyla, şirket yöneticileri veya pay sahipleri tüzel kişi ile bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Bu sayede, tüzel kişinin ödeme güçlüğüne düşmesi ile ödeyemediği borçları, gerçek kişiler üstlenmekte ve alacaklılar korunmaktadır¹⁶². Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması tüzel kişiliği sona erdirmemekte, borçların ödenmesi için bir araç sunmaktadır.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için bir hakkın kötüye kullanılması veya dürüstlük kuralına aykırı hareket edilmiş olması gerekmektedir. Tüzel kişilikten doğan hakları ve

¹⁵⁹ PULAŞLI: Şerh (I), s. 175.

¹⁶⁰ GÜNER: s. 169.

¹⁶¹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU: s. 106.

¹⁶² GÖGER: s. 50.

sınırlı sorumluluk ilkesini kendi çıkarları için kullanarak üçüncü kişilerin zarara uğramasına sebep olan kişiler, hukuk düzeni tarafından korunmamaktadır¹⁶³.

Konuya ilişkin, 2019/2653 sayılı ve 04.04.2019 tarihli Yargıtay kararında, ticaret şirketlerinin bağımsız bir malvarlığına sahip olması ilkesinin veya şirket ortaklarının ve yöneticilerinin sınırlı sorumluluğa sahip olması ilkesinin kötüye kullanılmasını engellemek ve alacaklıların menfaatlerini korumak amacıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin geliştirildiği ve teorisinin hem Kıta Avrupası hem de Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde yer aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, tüzel kişiliğin ardına saklanarak hakkını kötüye kullanan şirket yöneticilerinin ve pay sahiplerinin borçlardan sorumlu tutulacağı belirtilmiş ve bu şekilde hakkaniyet ilkesinin gözetilmiş olacağı açıklanmıştır. Kararda, perdenin aralanması teorisinin TMK'nın 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralına dayalı olarak geliştirildiği, sınırlı sorumluluk ilkesinin istisnası olduğu ve sadece gerekli şartların varlığı halinde son bir çare olarak uygulanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁶⁴.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını gerektiren haller; şirket ortaklarının şahsi borçlarından kaçınmak amacıyla kanuna karşı hile teşkil edecek işlemler yapması, şirket sermayesinin yetersiz hale getirilmesi, ortakların ve şirketin malvarlıklarının veya alanlarının birbirine karışması, şirketin yabancı yönetim vasıtasıyla sadece belirli menfaatler için bir araç olarak kullanılması ve şirketler topluluğunda hâkimiyet veya topluluk ilişkisinin kötüye kullanılmasıdır¹⁶⁵.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ancak, mahkeme kararıyla mümkündür. Öte yandan, uygulamada “tüzel kişilik perdesinin kaldırılması davası” adlı bir dava türünden söz edilmemektedir. Perdenin kaldırılması talebiyle açılan davalar, tüzel kişiliğin sahip olduğu bağımsızlığın kötüye kullanılması sebebiyle “*takip veya tescilin iptali, taşınırın iadesi, tazminat, bir itiraz veya defnin dikkate alınmaması vb.*” konulu davalardır. Tekinalp bu davaları “*Anonim ortaklığın veya limited ortaklığın malvarlıklarının ayrılığı ilkesine aykırılıktan doğan davalar, görünüşe güvenden doğan davalar, dürüstlük kuralının ihlalden kaynaklanan davalar, ortaklar topluluğunun ilişkisinde hâkimiyet iradesinin*

¹⁶³ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku: s. 688.

¹⁶⁴Y11HD., 2017/2384 E., 2019/2653 K., 04.04.2019 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YURDAKUL: s. 51.

¹⁶⁵ PULAŞLI: (Şerh I), s. 185-186.

kullanılmasından doğan zararlara ilişkin davalar ve özel sorumluluktan kaynaklanan davalar” şeklinde sınıflandırmıştır¹⁶⁶.

Şirketler topluluğunda, alacaklıların tüzel kişilik perdesinin kaldırılması amacıyla açabileceği davalar, “*Topluluk ilişkisinde hâkimiyetin kullanılmasının sebep olduğu*” davalardır. Öte yandan, şirketler topluluğunda hâkimiyet olgusunun varlığı, perdenin kaldırılması için tek başına sebep oluşturmamaktadır. Perdenin kaldırılması talebiyle dava yoluna başvurulabilmesi için hâkimiyet iradesinin kötüye kullanılması veya güven sorumluluğundan doğan bir zarar bulunması gerekmektedir¹⁶⁷.

Hâkimiyet iradesinin kötüye kullanılması, pay sahipleri veya yöneticiler tarafından, alacaklılardan kaçmak amacıyla şirketin paravan haline getirilmesi veya hâkim şirketin gerçekleştirmesi gereken işlemlerin bağlı şirkete ait gibi gösterilmesi durumlarda söz konusu olmaktadır. Bu durumda hâkimiyetin kötüye kullanılmasından zarar gören kişiler, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için dava yoluna başvurabilecektir¹⁶⁸.

2020/504 sayılı ve 01.07.2020 tarihli ilgili Yargıtay kararında, perdenin kaldırılmasına başvurabilecek durumlar açıklanmıştır. Kararda, hukuk kurallarının dolanılması neticesinde kanuna karşı hile teşkil edilecek işlemlerin gerçekleştirilmesi, sınırlı sorumluluk ilkesi kötüye kullanılarak şirketin yöneticilerinin ve ortaklarının, taraf oldukları sözleşmeler kapsamında edindikleri yükümlülükleri yerine getirmemeleri, üçüncü kişileri kayba uğratmaları ve tüzel kişilik kavramını bir paravan olarak kullanarak söz konusu yükümlülüklerden kaçınmaya çalışmalarının, hukuk düzenine açıkça aykırılık teşkil ettiği ifade edilmektedir¹⁶⁹. Bu durum, özellikle TMK’da düzenlenen dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağıyla çatışmaktadır. Bu sebeple, hukuk düzeni tarafından korunması mümkün değildir. Tüzel kişilik, hukuk düzeninin kişilere belirli kolaylıklar ve koruma sağlamak amacıyla tanıdığı bir yapıdır. Ancak tüzel kişilikten kaynaklanan bağımsızlığın kötüye kullanılması halinde, TMK m. 2/2 çerçevesinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması mümkündür. Mahkeme perdenin ardındaki kişilerin davranışlarını tespit ederek

¹⁶⁶ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 687-690.

¹⁶⁷ TEKİNALP: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, s. 692.

¹⁶⁸ KUŞ, Ulaş Baran, “Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesinin İstisnası Olarak Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” Seçkin, Ankara 2023, s. 71.

¹⁶⁹YHGK., 2019/808 E., 2020/504 K., 01.07.2020 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/> , (ET: 12.02.2024); YURDAKUL: s.52.

onları borçlardan sorumlu tutmakta ve bu şekilde topluluktaki menfaat dengesi korunmaktadır.

Tüzel kişilik perdesinin aralanması teorisi, somut olayın özellikleri gözetilerek uygulanmalıdır. Her olayda, tüzel kişilik kavramının alacaklılardan mal kaçırmak ya da sorumluluktan kurtulmak amacıyla kullanılıp kullanılmadığı dikkatle incelenmelidir. Bunun sebebi perdenin kaldırılması teorisinin genel hukuk kurallarının istisnası olmasıdır.

Perdenin kaldırılması teorisi bir tüzel kişi ve gerçek kişi arasında uygulanabileceği gibi iki tüzel kişinin arasında da uygulanabilmektedir. Böylece mahkeme tüzel kişiyi ve perdenin ardına saklanan kişiyi bütün olarak değerlendirmekte ve bu durum özdeşlik olarak adlandırılmaktadır¹⁷⁰.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, mevcut durumun başka herhangi bir kanuni gerekçeyle dayandırılmasının imkân dahilinde olmadığı hallerde uygulanmaktadır¹⁷¹. Haksız fiil, kanuni yükümlülük, borca katılma, kefalet, garanti sözleşmesi veya görevi kötüye kullanma gibi özel sorumluluk hallerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna başvurulması mümkün değildir.

Yargıtay'ın 2014/13676 sayılı 12.09.2014 tarihli ilgili kararında, tüzel kişilik perdesinin aralanması teorisinin sadece tüzel kişiliğin ardındaki kişilerin, asıl şirkete ait sorumluluklardan kaçmak amacıyla diğer bir şirketi kullanması durumunda uygulanabileceği ifade edilmektedir. Türk hukukunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için kötüye kullanma şartının yanı sıra, kast unsuru da aranmaktadır. Yargıtay'ın anılan kararının devamında, davalı şirketlerde yönetici veya pay sahibi sıfatının, bir gerçek kişi ve borçlu şirket tarafından birlikte kullanılmasının tek başına bu şirketler üzerindeki kontrolün kötüye kullanıldığı anlamına gelmeyeceği ve tüzel kişilik perdesinin aralanması kavramının, sorumluluktan kaçmak amacıyla tüzel kişilik yapısının kötüye kullanıldığı ispatlandığı istisnai durumlarla, sınırlı olarak devreye gireceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, teorisinin uygulanabilmesi için tüzel kişiliğin sorumluluktan kurtulma amacıyla araçsallaştırıldığını

¹⁷⁰ YAĞCI: s. 52.

¹⁷¹ YAĞCI: s. 52.

gösteren güçlü kanıtlar sunulması ve öncesinde başvurulabilecek başka bir çare bulunmaması gerekmektedir¹⁷².

Yargıtay'ın 2021/2158 sayılı ve 25.01.2021 tarihli kararında, şirketler arasındaki organik bağın tespit edilmesinin de her halde perdenin kaldırılması için yeterli olmayacağı açıklanmıştır. Perdenin kaldırılması için aranan farklı şartlar bulunmaktadır. İlgili kararda özetle; *“Yargıtay'ın ilgili dairesinin genel uygulamalarına göre, işverenler arasında birlikte işverenlik, işyeri devri ya da asıl işveren-alt işveren ilişkisi gibi bir hukuki bağ bulunması halinde organik bağ tespit edilerek işçilik alacaklarından müteselsil sorumlu olmalarına hükmedilmektedir. Öte yandan, tüzel kişilik perdesinin ardına saklanması sebebiyle hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilecek bir durum oluşmadığı sürece, yalnızca organik bağa dayanarak işçi-işveren ilişkisinin varlığını kabul etmek doğru değildir. Dosya kapsamına göre, davalı şirketin tüzel kişilik perdesinin arkasına sığınma savunmasının, hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca, mahkemece davalı şirketin tartışmalı hisse oranının ve ortaklık ilişkisinin devam edip etmediğinin tam olarak açıklığa kavuşturulmadığı görülmektedir. Ancak, yalnızca ortaklık ilişkisinin varlığı, davacı ile işçi-işveren ilişkisi bulunduğu anlamına gelmemektedir. Başka bir ifadeyle, tüzel kişi işverenin çalıştırdığı işçilerin alacaklarından tüzel kişiliğin ortağı olan şirketin sorumlu tutulması mümkün değildir.”* şeklinde açıklanmıştır¹⁷³. Karar metninde görüldüğü üzere, hakkın kötüye kullanılması tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için bir ön şart olarak ele alınmaktadır. Mahkemenin şirketler arasındaki organik bağı tespit etmesi tek başına yeterli değildir.

2.1.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Yasal Dayanağı

Perdenin kaldırılması teorisi, esas itibarıyla bir hakkın kötüye kullanılması sonucunda uygulanmaktadır. Sermaye şirketlerinde sınırlı sorumluluk ve ayrılık ilkelerinden kaynaklanan bağımsızlık hakkının, maddi ve mali işlemler gerçekleştirilirken paravan olarak kullanılması veya topluluk ilişkisi içerisinde bulunan şirketler arasındaki meşru bağın, şirketlerin malvarlıklarının birbirine karışmasına sebebiyet verecek şekilde suistimal edilmesi gibi durumlarda bir hakkın kötüye kullanılmasının söz konusu olduğu söylenebilecektir¹⁷⁴. Hakkın kötüye kullanılması yasağının özü, TMK m. 2'de düzenlenen

¹⁷² Y11HD., 2013/8411 E., 2014/13676 K., 12.09.2014 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); GÖGER: s. 69.

¹⁷³ Y9HD., 2020/4849 E., 2021/2158 K., 25.01.2021 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

¹⁷⁴ GÜNER: s. 68-69.

dürüstlük kuralına dayanmaktadır. Dolayısıyla perdenin kaldırılması teorisinin yasal dayanağının da dürüstlük kuralı olduğu kabul edilmelidir. İsviçre hukukunda da Türk hukukunda olduğu gibi teorisinin temel hukuki dayanağının hakkın kötüye kullanılma yasağı olduğu görüşü kabul görmüştür¹⁷⁵. Öte yandan, çalışmanın ilerleyen kısımlarında incelenecek Yargıtay kararlarında görüleceği üzere, teorisinin yasal dayanağı ve uygulaması konusunda fikir birliği bulunmamakta, somut vakanın özellikleri doğrultusunda karara varılmaktadır¹⁷⁶.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramının kanunda net bir tanımı yapılmamış perdenin kaldırılması için açık bir usul veya yaptırım öngörülmemiştir. Bu sebeple, perdenin kaldırılmasına sebebiyet verecek bir işlemin mağdurunun ilk olarak muvazaa veya tasarrufun iptali davasını açma yoluna gideceği akla gelebilecektir. TBK m. 19'da düzenlenen muvazaa kavramı, tarafların asıl iradesinin görünürdeki işlem dışında bir işlem gerçekleştirmek olduğu durumlarda gündeme gelmekte ve görünen işlemin ardındaki tarafların gerçek iradesinin yöneltildiği işlemin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Örneğin, bir gerçek kişinin sahip olduğu bir arabayı gerçek bedelinden çok düşük bir fiyata çocuğuna sattığı, fakat asıl iradesinin bağış işlemi gerçekleştirmek olduğu bir durumda, görünürdeki işlem satış, asıl işlem ise bağış işlemidir. Muvazaa halinde iki farklı işlem bulunmakta ve açılan dava sonucunda görünürdeki işlem geçerliliğini yitirmektedir.

İKK m. 277'de düzenlenen tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için ise, kanunda düzenlenen şartların varlığı aranmaktadır. Bu şartlar, alacaklı ve borçlu arasında bir borç ilişkisi bulunması, borçlu hakkında aciz vesikası bulunması, borçlu aleyhinde başlatılan icra takibinin kesinleşmiş olması, iptali istenen tasarrufun kanun nezdinde iptal edilebilir bir tasarruf olması ve icraya konu borcun doğumundan önce gerçekleşmiş olmasıdır. Sermaye şirketleri bakımından değerlendirildiğinde ise, şirketin alacaklılarının borcun tahsili amacıyla şirkete başvurduğu fakat şirketin adına kayıtlı herhangi bir malvarlığı değeri bulunmadığı durumlarda alacaklılar, tasarrufun iptali yoluna başvurabilmektedir. Tasarrufun iptali ile borçlu şirketin malvarlığı devrini gerçekleştirdiği üçüncü kişi, borçtan sorumlu hale gelmektedir.

¹⁷⁵ ÖZŞAHİNLİ: s.6; GÜNER: s. 67; ÖZDİPÇİNER, Saadet Ece: “Şirketler Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Yargıtay Kararları Işığında İncelenmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s. 77-78.

¹⁷⁶ GÜNER: s. 67.

Perdenin aralanması teorisinin uygulandığı durumlarda çoğu zaman tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için gerekli şartlar sağlanamamakta veya muvazaa ileri sürülüp açığa çıkarılacak bir gerçek işlem bulunmamaktadır. Bu sebeple, hakkaniyetin sağlanması adına, yargı kararları çerçevesinde şekillen perdenin kaldırılması teorisi geliştirilmiştir. Bu yönüyle, perdenin kaldırılması teorisi, esasen bir son çare olarak değerlendirilebilecektir¹⁷⁷.

2.2. Tüzel Kişilik Kavramı ve Tarihi Gelişimi

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin konusu olan tüzel kişilik kavramı, hukuk nezdinde hak ve borç altına girebilme kabiliyetine sahip fakat gerçek kişi olmayan varlıkları ifade etmektedir. Kişi kavramı, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Söz konusu kavram, tarihsel süreç içerisinde değişime uğramıştır. Gerçek kişilerin ticari faaliyetlerinin ömürleri ile sınırlı olması, bazı ticari amaçların gerçekleşmesini veya sürdürülmesini oldukça zor hale getirmiştir. Bu sebeple, birden çok gerçek kişinin bir araya gelerek oluşturdukları, kendi kişiliklerinden bağımsız mal ortaklıkları ortaya çıkmıştır. Bu ortaklıklar veya mal toplulukları, süreç içerisinde tüzel kişi sıfatını kazanarak hukukun birer süjesi haline gelmiştir¹⁷⁸.

Tüzel kişiliklerin tarihsel gelişimi incelendiğinde, şirket benzeri ilk oluşumların Roma hukukunda temellerinin atıldığı görülmektedir. Roma hukukunda ortaya çıkan şirket kavramı, modern hukuktaki ortaklık sözleşmelerinin temelini oluşturmaktadır. Şirket, Roma hukukunda ortak bir amaca sahip olan toplulukları ifade eden “*societas*” kelimesiyle adlandırılmıştır. Modern şirket sözleşmesinin unsurlarından olan “*Affectio Societatis (Ortak Amaç için Faal Katılım)*” unsuru, “*societas*” kavramı ile şekillenmiştir. Şirket sözleşmesinin kökeni, aralarında kardeşlik veya yakın akrabalık ilişkisi bulunan kişilerin kurmuş olduğu aile malları ortaklığına dayanmaktadır¹⁷⁹. Bu ortaklık tipi, tarihsel süreç içerisinde arasında bir kan bağı bulunmayan fakat mal ortaklığı oluşturmak isteyen kimseler tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, kurulduğu amaca göre değişiklik gösteren şirket tipleri ortaya çıkmıştır¹⁸⁰.

¹⁷⁷ GÜNER: s. 183.

¹⁷⁸ AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku-Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku, Beta, İstanbul 2016, s. 499.

¹⁷⁹ TAHİROĞLU Bülent: Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 2003, s. 209.

¹⁸⁰ GÖNENÇ Fulya İlçin: “Roma Hukukunda Şirket Akti: Societas” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 17.

Roma’da ilk dönemlerde tüzel kişilik kavramı henüz oluşturulmamıştır. Bu sebeple, kurulan ilk şirketlerin ayrı bir malvarlıkları bulunmamaktadır. Tüzel kişilik kavramının henüz oluşmamış olması, ticari hayatın gelişmesi ile birlikte bazı zorluklar yaratmıştır. İlk şirketlerin, onları kuran kişilerin ölümü ile sona ermesi, kısa süreli ortaklıkları beraberinde getirmiştir. Bu sebeple, öncelikle derneklerin kurulmasıyla birlikte tüzel kişilik anlayışı ortaya çıkmış ve kurumların da tek başına hukukun bir süjesi olabilmesi sağlanmıştır¹⁸¹.

Tüzel kişilik kavramı, TMK m. 47/1’de düzenlenmiştir. Buna göre, bir tüzel kişiliğin varlığı, örgütlenme, belirli ve sürekli bir amaç taşıma ve hukuk düzeninde tanınma olmak üzere üç ana unsura dayanmaktadır. Kanundaki düzenleme çerçevesinde, bağımsız bir varlık oluşturacak şekilde örgütlenen kişi toplulukları ile belirli bir amaca tahsis edilen mal topluluklarının tüzel kişilik kazanması mümkündür. Bunun yanı sıra, kanunda, kişi veya mal topluluklarının hukuka ya da ahlaka aykırı amaçlar gütmesi halinde tüzel kişilik edinmelerinin mümkün olmadığı da açıkça belirtmektedir.

Tüzel kişi, organlarının belirli bir organizasyon çerçevesinde çalışması ile kuruluş amacını gerçekleştirmeyi hedefleyen bir kurum olarak tanımlanabilecektir. Tüzel kişiliğin zorunlu ve ihtiyari organları da söz konusu örgütlenme düzeni temelinde kanunda sayılmıştır¹⁸². Tüzel kişilerin belirli, sürekli ve meşru bir amaçları olması gerekmektedir. Bu sebeple geçici bir amaç için kurulan topluluklar, tüzel kişi olarak kabul edilmemektedir. Bunun yanı sıra, tüzel kişiliğin amacının hukuka ve ahlaka uygun olması şartı aranmaktadır¹⁸³. Hukuk düzeni tarafından tanınma ölçütü, hukuk nezdinde belirli ve sürekli amaca sahip bir topluluğun hukuka ve ahlaka uygun bir amaç için kurulmuş olmasına bağlıdır. Akipek, Akıntürk ve Ateş, kanuni düzenleme bakımından sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkelerinin gözetildiği tüzel kişilik kavramını, *“bağımsız bir varlık olarak belirli bir amaca yönelik örgütlenen ve hukuk düzeni tarafından haklar ve borçlar edinebilme yetkisi verilen kişi ve mal topluluklarıdır.”* şeklinde tanımlamaktadır¹⁸⁴.

2.2.1. Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Kişi ve mal ayrılığı prensibi gereği, tüzel kişilerin, kendilerini meydana getiren bireylerden bağımsız bir kimliği ve malvarlığı bulunmaktadır. Bu sebeple tüzel kişiler, kendi

¹⁸¹ RADO Türkan: Roma Hukuku Dersleri- Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2018.

¹⁸² KAŞAK: s. 1244.

¹⁸³ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ: s. 508.

¹⁸⁴ AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ: s. 509.

borçlarından tüm malvarlıkları ile bizzat sorumludur¹⁸⁵. Sermaye şirketlerindeki ortakların sorumluluğunun, yalnızca şirkete sağladıkları veya taahhüt ettikleri sermaye tutarı ile sınırlı olduğu kabul edilmektedir. Taahhüt edilen sermaye miktarının da ödenmesi ile ortakların sorumluluğu ortadan kalkmaktadır. Sınırlı sorumluluk ilkesi, sermaye şirketlerini şahıs şirketlerinden ayıran en önemli özelliktir¹⁸⁶.

Sınırlı sorumluluk ilkesi (limited liability), bir şirketin ortaklarının veya hissedarlarının, şirketin borçlarından yalnızca şirkete getirdikleri sermaye kadar sorumlu olmalarını ifade eden bir ilkedir. Sınırlı sorumluluk ilkesi sayesinde, ortaklar veya hissedarlar, şirketin borçları nedeniyle kişisel mal varlıklarıyla sorumlu tutulmamaktadır. Bu durum, yatırımcıların sorumluluğuna belirli ölçüde azaltarak yatırımı artırmaktadır.

Sınırlı sorumluluk ilkesi, 19. yüzyılın ortalarında madencilik, demiryolu, gemi taşımacılığı gibi riskli sektörlerde yeterli sermaye bulunamaması sebebiyle geliştirilmiş bir kavramdır. Riskin birden fazla kişi tarafından üstlenilmesiyle sermaye miktarını artırılması hedeflenmiştir. Hukuk düzeni, sınırlı sorumluluk prensibinin yol açabileceği tehlikeleri önlemek ve doğabilecek riskleri karşılamak amacıyla sürekli bir mücadele içerisinde olmuştur. Tarihsel süreci incelendiğinde, sınırlı sorumluluk ilkesinin geç gelişmiş bir yapı olduğu söylenebilecektir. Söz konusu ilke ilk defa 1808 yılında anonim şirketlere özgü bir düzenleme olarak hukuk dünyasına kazandırılmıştır¹⁸⁷.

Sınırlı sorumluluk ilkesi, şirketler topluluğu bakımından incelendiğinde alacaklılara karşı sadece hâkim veya bağlı şirket tüzel kişisinin sorumlu olması hali olarak açıklanabilecektir. Şirket ortaklarının, ilgili şirkete karşı üstlendiği “tek borç”, taahhüt ettiği sermaye miktarı kadardır. Bu durum, TTK m. 329/2 ‘de pay sahiplerinin, şirkete karşı yalnızca taahhüt ettikleri sermaye payları kadar sorumluluk taşıdığı ifadesiyle düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, TTK m. 480/1’de, esas sözleşmeyle pay sahiplerine itibarî değer ya da pay bedelini aşan bir prim borcu yüklenemeyeceği hükmü düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme de pay sahiplerinin sınırlı sorumluluğunu açıklar niteliktedir¹⁸⁸.

¹⁸⁵ KAŞAK: s.1251.

¹⁸⁶ KENDİGELEN Abuzer/ KIRCA İsmail: Şirketler Hukuku, Cilt III, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 23.

¹⁸⁷ Bkz. KERVANKIRAN, Emrullah: “Sermaye Ortaklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2007, C. 11, S. 3-4, s. 454.

¹⁸⁸ KUŞ: s. 20.

Şirketler topluluğu bünyesindeki sermaye şirketleri, alacaklılarına karşı bütün malvarlıklarıyla sınırsız sorumludur. Şirkete ait malvarlığının, şirket esas sözleşmesinde belirtilen miktardan daha az olması mümkündür. Şirketin malvarlığının belirtilen miktarı aşması halinde ise alacaklılar, yalnızca esas sözleşmedeki tutara değil, bu tutarı aşan değerlere de başvurabilecektir. Sınırlı sorumluluk ilkesi gereği, alacaklıların şirketin borçları sebebiyle doğrudan pay sahiplerine başvurması mümkün değildir¹⁸⁹.

Ticari hayatta sıklıkla sermaye şirketlerinin ortaklarının, tüzel kişilerin bağımsız varlığından doğan sınırlı sorumluluk ilkesini, kendi menfaatleri çerçevesinde kötüye kullandığı görülmektedir. Tüzel kişilik üzerinden gerçekleştirilen işlemler sonucunda şirketi borca sürükleyen pay sahipleri, sınırlı sorumluluk ilkesi ile sorumluluktan kurtulmayı hedeflemektedir. Bu sebeple, tüzel kişinin alacaklılarını koruyan bir ilke olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı ortaya çıkmıştır. Tüzel kişilik perdesinin aralanması konusu, bir istisna olarak sınırlı şekilde uygulanmalı ve sık uygulanmasından kaçınılmalıdır¹⁹⁰.

2.2.2. Ayrılık İlkesi

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin ayrılık ilkesine de bir istisna oluşturduğu kabul edilmektedir. Ayrılık ilkesi, tüzel kişilerin şahıs ve malvarlığının ortaklarından ve yöneticilerinden bağımsız olmasını ifade etmektedir. Bu sebeple şirkete ait borçlardan pay sahiplerinin sınırlı sorumlu olması gibi pay sahiplerinin alacaklıları da borcun tazmini için tüzel kişiye başvuramamaktadır¹⁹¹. Tüzel kişinin hak kazanma ve borç edinme yeteneğinin olması ayrılık ilkesinin bir yansımasıdır. Tüzel kişiler, pay sahibi gerçek kişilerin ömürleri sonlandığında sona ermezler, gerçek kişiden bağımsız olarak varlıklarını sürdürürler. Bu sayede gerçek kişilerin gerçekleştirmeye ömürlerinin yetemeyeceği ticari amaçlar gerçekleştirilmiş olmaktadır¹⁹².

Sınırlı sorumluluk ilkesi ve ayrılık ilkesi hem tüzel kişinin hem de pay sahibi gerçek kişinin malvarlığını korumak ve yatırımlarını artırmak için oluşturulmuş ilkelerdir. Söz konusu ilkelerin, hakkaniyet ve dürüstlük kuralına aykırı kullanıldığı durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gidilmektedir¹⁹³.

¹⁸⁹ Bkz. GÖGER: s. 31.

¹⁹⁰ GÖGER: s. 24.

¹⁹¹ GÖGER: s. 43.

¹⁹² KUŞ: s. 42.

¹⁹³ CANBULUT, Büşra Kesik: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Seçkin, Ankara 2023, s. 4.

Tüzel kişilerin kendisini oluşturan kişilerden bağımsız ayrı bir kişiliği ve malvarlığı bulunmaktadır. Hem şirketin kendisini hem de ortaklarını ve alacaklılarını korumayı amaçlayan bu ilke, ticari hayatta hâlihazırda karmaşık hale gelen borçlu ve alacaklı ilişkisinin netleşmesine olanak vermektedir. Aksi halde, çok ortaklı bir şirkette ortaklardan birinin şahsi borçları sebebiyle şirket malvarlığının iflas sürecine girmesi ve diğer ortakların kazancında da eksilme olması veya şirketler topluluğu gibi ortaklıklar içerisinde borçlu bir şirketin borcunun, hangi şirketten tahsil edileceği konusundaki netliğin bozulması gibi durumlar ortaya çıkabilecektir¹⁹⁴.

Hem kişi hem de mal varlığı ayrılığı olarak değerlendirilen söz konusu ilke, tüzel kişilerin hukukun süjesi olarak değerlendirilmesine imkân vermektedir¹⁹⁵. Kanun koyucu tarafından ayrılık ilkesinin korunması amacıyla hizmet etmek üzere birçok yasal düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemelere, anonim şirketin kurulabilmesi için gerekli asgari sermayeyi düzenleyen TTK m. 332 örnek verilebilecektir.

Sınırlı sorumluluk ve ayrılık ilkelerinin kötüye kullanılması tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını en önemli sebebidir¹⁹⁶. Sermaye şirketlerinde kimi zaman ayrılık ilkesi suistimal edilmekte ve alacaklılar mağdur duruma düşmektedir. Bu sebeple alacaklılar, dava yoluna başvurarak mahkemeden işlem yapmış oldukları paravan şirket ile asıl borçlu olan ana şirket arasındaki tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını talep etmektedir. Yargılama sonucunda iki şirket tek bir tüzel kişi gibi değerlendirilmekte ve istisnai olarak perde aralanmaktadır.

2.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Yöntemleri

Tüzel kişilerin bağımsız varlığından kaynaklanan sınırlı sorumluluk ilkesinin dışına çıkılarak şirketin ortaklarının malvarlığına başvurulması gereken hallerde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı uygulanmaktadır. Teori süreç içerisindeki uygulamalar sonucunda perdenin düz, tersine ve çapraz kaldırılması başlıkları altında bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Şirketler topluluğunda dolaylı hâkimiyet olması halinde tüzel kişilik

¹⁹⁴ PULAŞLI: Şerh (I), s. 171.

¹⁹⁵ ÖZDİPÇİNER: s. 5-7.

¹⁹⁶ GÜNER: s. 72.

perdesinin kademeli şekilde kaldırılması da mümkündür¹⁹⁷. Perdenin kaldırılması teorisinin hangi başlık altında inceleneceği sorumluluk ölçütü ile ilgilidir¹⁹⁸.

2.3.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması, tüzel kişinin kurucuları ve yöneticilerinin tüzel kişiye ait borçlardan sorumlu tutulması ile uygulanmaktadır¹⁹⁹. Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması durumunda, şirketler topluluğu bünyesindeki şirketlerin alacaklıları doğrudan şirketin ortaklarına başvurabilmektedir. Bu halde, alacaklıların borcunu hem tüzel kişiden hem de pay sahiplerinden talep etmesi ve her iki tarafa da ayrı ayrı ilamlı icra takibi başlatabilmesi mümkündür. Tüzel kişinin pay sahibinin gerçek veya tüzel kişi olması durumu değiştirmeyecektir²⁰⁰. Yargıtay'ın kararlarında esas alınan şekilde perdenin kaldırılması, tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılmasıdır²⁰¹.

Alacaklıların bağlı şirketin borçlarından dolayı hâkim şirkete ve ortaklarına başvurabilmesi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ile mümkün hale gelmektedir²⁰². Tüzel kişi ile üçüncü kişi arasında yapılan işlemlerde, üçüncü kişi, tüzel kişinin ortaklarına veya yöneticilerine güvenerek işlemin tarafı olmaktadır. Üçüncü kişinin, hukuki işlemin ardından borcunu tüzel kişiden tahsil edememesi halinde tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması yoluna gidilebilmektedir. Böylece hem tüzel kişinin kendisi hem de tüzel kişinin yöneticileri ve pay sahipleri borçtan müteselsil olarak sorumlu olmaktadır²⁰³.

Tüzel kişinin ortaklarının borcu ödeme yükümlülüğünden kaçmak zararına işlemler gerçekleştirmesi, tüzel kişinin sermayesini yetersiz hale getirmesi, şirket ile ortağın malvarlıklarının birbirine karışması ve hâkim şirketin üstlenmiş olduğu rekabet etmeme

¹⁹⁷ GÖGER: s. 79.

¹⁹⁸ AKINCI: s. 66.

¹⁹⁹ ÖZDİPÇİNER: s. 28.

²⁰⁰ KAŞAK: s. 1258.

²⁰¹ KAŞAK, s. 1258.; Bkz. Y11HD, 2014/3904 E., 2014/11718 K., 18.06.2014 T. <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024): “Mahkeme, davalı M. Fadıl Akgündüz’ün Jetpa Holding A.Ş. ’deki çoğunluk hisseleri satın almak amacıyla 493.127,55 TL ödediğini ve bu bedelin davalıların hesabına Türkiye’ye resmî kanallarla transfer edildiğini tespit etmiştir. Mahkeme tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak diğer iki şirketin tek bir tüzel kişi olarak değerlendirilmesine karar vermiştir. Bu bağlamda, şirketin yönetim kurulu başkanı olan M. Fadıl Akgündüz ve davalı Jetpa Holding A.Ş. TTK’nın 336. maddesi uyarınca davacıların yatırdığı fakat iadesi yapılmayan bedeli ödeme yükümlülüğü bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu sebeple mahkeme, davanın kısmen kabulüne karar vererek, 03.02.2009 temerrüt tarihi itibarıyla 22.903,83 TL’nin davalılardan yasal faizi eklenerek müteselsilen tahsil edilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin ise reddedilmesine hükmetmiştir. Yargıtay, yerel mahkemenin kararını oybirliğiyle onamıştır.”

²⁰² YURDAKUL: s. 53.

²⁰³ GÖGER: s. 73.

borcunu bağı şirket aracılığıyla aşması vb. hallerde mahkeme tüzel kişilik perdesinin düz şekilde kaldırılmasına hükmedebilecektir²⁰⁴.

2.3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Tersine Kaldırılması

Şirket ortakların şahsi borçları sebebiyle tüzel kişilikte bulunan payının haczedilmesi mümkündür; ancak tüzel kişinin tüm malvarlığı ile ortağın borcundan sorumlu tutulabilmesi için mahkeme kararıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerekmektedir²⁰⁵. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılması durumunda tüzel kişinin değil, ortaklık perdesinin kaldırıldığını savunan görüşler de bulunmaktadır. Alman hukukunda, alacaklılarının durumunun tehlikeye düşebileceği anlayışı nedeniyle perdenin tersine kaldırılması teorisi kabul edilmemektedir²⁰⁶.

Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması halinde, tüzel kişiye ait borçlar sebebiyle ortakların malvarlığına başvurulmaktayken perdenin tersine kaldırılması halinde, ortakların şahsi borcu sebebiyle tüzel kişinin malvarlığına gidilmektedir²⁰⁷.

Şirketler topluluğu bakımından perdenin tersine kaldırılmasında ise, hâkim şirketin alacaklılarının, hâkim şirkete ait borçlar sebebiyle yavru şirkete de başvurabilmesi mümkün hale gelmektedir²⁰⁸. Hâkim şirket ve bağı şirketlerin iç içe geçtiği ve malvarlıklarının

²⁰⁴ GÖGER: s. 73.

²⁰⁵ UYANIK: s. 39; ÖZDİPÇİNER: s. 28-29.

²⁰⁶ KAŞAK: s. 1259.

²⁰⁷ Bkz. Y11HD., 2014/3904 E., 2014/11718 K., 18.06.2014 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024): “Yapılan incelemede, takip konusu borcun, alacaklının borçluya gerçekleştirdiği PVC branda satışıyla ilgili olduğu belirlenmiştir. Satışı yapılan brandaların, takibin ve ödeme emrinin tebliği yapılan adrese gönderildiği saptanmıştır. Ancak, 01.06.2009 tarihinde haciz işlemi sırasında, söz konusu adreste bulunan vergi levhasının üçüncü bir kişiye ait olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu adresin, 3. kişinin ticaret sicilinde kayıtlı adresi olduğu anlaşılmıştır. Davaya konu olan ikinci haciz işlemi, davacı şirketin ilk hacizden sonra adresini V (...) No. (...) olarak değiştiren davası şirketin yeni adresinde, 23.03.2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu işlem sırasında, satışa konu mallarla aynı türde brandaların haczedildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, davacı şirketin %99 hissesi borçluya aitken, borcun doğumundan sonra hisselerin %25’inin H.C. isimli bir kişiye devredildiği, ancak borçlunun davacı şirketin müdür ve temsilcisi olarak görevine devam ettiği belirlenmiştir. Haciz adresine gönderilen dava dilekçesinin de doğrudan borçluya tebliğ edildiği görülmüştür. Bu tespitler, borçlunun, alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla kendisine ait olan ve aile şirketi niteliğindeki davacı şirketin tüzel kişilik perdesini kullanarak ticari faaliyetlerini bu şirket üzerinden sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, borca ilişkin belgelerin borçlu adına düzenlenmesi, satın alınan malların şirket adresine teslim edilmesi ve borçlunun başka bir ticari faaliyet adresinin bulunmaması da durumu desteklemektedir. Bu nedenlerle, mahkemenin, davacı 3. kişinin davasını reddetmesi gerekirken, hatalı şekilde kabul etmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur. Karar, oybirliğiyle bozulmuştur.”

²⁰⁸ BÜYÜKYILMAZ, Uğur: “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s. 22-23.

karıştığı durumlarda alacaklılarının korunması için gerçek borçlunun tespit edilmesi önem arz etmektedir²⁰⁹.

2.3.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması

Perdenin çapraz kaldırılması halinde bağlı şirketlerden birinin borcu sebebiyle öncelikle hâkim şirketin sorumluluğuna gidilmekte, ardından hâkim şirket ile topluluk içerisindeki diğer bir bağlı şirketin arasındaki ilişki aydınlatılarak asıl borçluya ulaşılmaktadır. Perdenin çapraz kaldırılması kavramına, holding veya konzern şirketlere ilişkin uyuşmazlıklarda da başvurulmakta, aralarında ekonomik özdeşlik bulunan şirketler, borçlardan müteselsil sorumlu hale gelmektedir²¹⁰.

Topluluk içerisinde bulunan bağlı şirketlerin malvarlıklarının ve alanlarının birbirine karışması perdenin çapraz kaldırılmasının sebeplerinden biridir. Şirketler topluluğunda, şirketler arasındaki ticari faaliyetler bakımından bir bütünlük ilişkisi aranmaktadır²¹¹. Öte yandan, bütünlük ilişkisinin malvarlıklarının ve alanların karışmasına sebebiyet vermesinden kaçınılmalıdır. Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması halinde, söz konusu karışma sebebiyle öncelikle topluluk bünyesindeki bağlı şirketin borçlarından dolayı hâkim şirkete başvurulmaktadır. Hâkim şirketin kayıtlarının incelenmesinin ardından asıl borçlunun, topluluk bünyesindeki bir diğer bağlı şirket olduğu anlaşılırsa mahkeme tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasına başvurabilmektedir²¹².

Göger bu durumu, “yavru ortağa ilişkin bir durumdan ötürü perde aralanmakta ve hâkim şirkete ulaşılmakta, sonrasında ise hâkim ortakla diğer yavru ortak arasındaki perde kaldırılarak diğer yavru ortağa ulaşılmaktadır.” şeklinde açıklamaktadır²¹³.

Şirketler topluluğu bünyesinde iki bağlı ortak ve hâkim ortak arasında üçlü bir yapı bulunmaktadır. Bağlı şirketlerin aynı hâkim ortak tarafından idare edilmesi, kimi zaman malvarlığının karışmasına yol açmakta ve alacaklıların korunması için perdenin kaldırılması gerekmektedir²¹⁴. Öte yandan, şirketin iflas edilmiş şekilde gösterilmesi ve yeni bir şirket

²⁰⁹ YURDAKUL: s. 54.

²¹⁰ ÖZDİPÇİNER: s. 30.

²¹¹ YAĞCI: s. 59.

²¹² BÜYÜKYILMAZ: s. 23-24.

²¹³ GÖGER: s. 76; YURDAKUL: s.55; KAŞAK: s.1259.

²¹⁴ VURAL, Sena: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması (Sermaye Şirketleri Bakımından), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 49-50.

kurularak borçtan kaçınılması halinde de perdenin çapraz kaldırılması suretiyle asıl borçlu tespit edilebilmektedir.

Yargıtay'ın ilgili kararlarında “perdeyi aralama teorisi sayesinde tüzel kişinin borçlarından üyelerin, üyelerin borçlarından ise tüzel kişinin; ayrıca ana ortaklık ile yavru ortaklıkların özdeşleştirilerek sorumlu tutulması mümkün hale gelmektedir.” ve “perdenin aralanması sayesinde, şirket kurucusu gerçek kişilere sorumluluk yüklenebildiği gibi, aynı çatı altında faaliyet gösteren kardeş şirketler arasında da sorumluluğun paylaşılması sağlanabilir.” ifadeleri yer almaktadır. Yargıtay kararlarında tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması durumu doğrudan açıklanmasa dahi özdeşlik ilkesine değinilerek bahsedilmiştir²¹⁵.

2.3.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Yatay Kaldırılması

Birbirinden bağımsız fakat aynı veya ortak yöneticiler tarafından, tek elden yönetilen şirketler arasındaki organik bağın ortaya çıkarılarak şirketlerin bir bütün olarak değerlendirildiği durumlarda tüzel kişilik perdesinin yatay kaldırılması söz konusu olmaktadır. Fiilen tek bir irade tarafından yönetilen fakat hukuken bağımsız olan şirketler arasındaki bağ aydınlatılarak asıl borçlu tespit edilmektedir. Malvarlıklarının yatay olarak birbirine yatay olarak karışması gündeme gelmektedir²¹⁶.

Tüzel kişilik perdesinin yatay kaldırılması, organik bağ kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Görünüş itibariyle birbirinden bağımsız olan şirketler; adresleri, yönetim kurulları, yapılan hukuki işlemler ve şirketler arasındaki mali aktarımlar gibi

²¹⁵UYANIK: s. 39; AKINCI: s. 665.; Y23HD., 2012/4542 E., 2012/5447 K., 26.09.2012 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); Y15HD., 2016/4881 E., 2018/836 K., 28.02.2018 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YURDAKUL: s. 56.; Bkz. İzmir 4. ATM 2002/843 E., 2005/64 K., 17.02.2005 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); “Bilirkişi raporunda, her iki davalının farklı tüzel kişilikler olarak görünmesine rağmen, durumun yalnızca biçimsel bir bakış açısıyla ele alınamayacağı belirtilmiştir. Uyuşmazlığın iktisadi ve ticari boyutlarıyla değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmış; her iki şirket arasındaki iktisadi özdeşlik temel alınarak, Ege İhr. A.Ş.'nin, yalnızca hukuki anlamda farklı bir tüzel kişilik olma iddiasına dayalı savunmalarının hukuken geçerli olmayabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, bahse konu tüzel kişilerin aynı kişi olarak değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, hukuki olarak tüzel kişiliklerin farklı olmasına rağmen, iktisadi açıdan bir özdeşlik olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum, perdeyi aralama teorisi ve Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenen “hakkin kötüye kullanılamayacağı” ilkesi ışığında ele alınmıştır. Teori kapsamında, davalı şirketler arasında “kardeş” şirket niteliğinden kaynaklanan bir “özdeşlik” olduğu kabul edilmiştir. Böylece, yalnızca hukuki ayrımlara dayalı bir değerlendirme yerine, gerçek ekonomik ilişkilere odaklanılmıştır.”

²¹⁶ BÜYÜKYILMAZ: s. 102.; VURAL: s. 88-89.

ölçütler incelenmekte ve hakkın kötüye kullanılmasından doğan zararlardan her iki şirketin de müteselsil olarak sorumlu tutulması sağlanmaktadır²¹⁷.

2.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına İlişkin Görüşler

Konuya ilişkin TTK'da somut bir yasal düzenleme bulunmaması mahkemeler nezdinde zaman zaman farklı uygulamalara gidilmesine ve öğretide farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Türk hukukundaki uygulamaya benzer olarak teorinin ortaya çıkmış olduğu Anglo-Sakson hukuk sistemini benimseyen ülkelerin hukuklarında da konuya ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple, süreç içerisinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını farklı yorumlayan ve teoriye muhalefet eden görüşler ortaya çıkmıştır. Özellikle Birleşik Krallık hukukunda bu görüşler büyük yer edinmiş ve sınırlı sorumluluk ilkesinin ticaret hukukundaki birçok kurumun temelini oluşturduğu gerekçesiyle, perdenin kaldırılması teorisinin çok sınırlı bir uygulama alanı olması gerektiği kabul edilmiştir.

2.4.1. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağını Esas Alan Görüşler

Tüzel kişilik perdesinin hukuki temeli bakımından incelenmesi gereken iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşler hakkın kötüye kullanılması yasağını esas alan teori ve normların korunması teorisidir²¹⁸. Perdenin kaldırılması teorisinin temel dayanağının bir hakkın kötüye kullanılması sonucunda hakkaniyetin sağlanması için uygulandığı görüşü, öğretideki hâkim görüştür. Hakkın kötüye kullanılması konusu sübjektif ve objektif teori olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

2.4.1.1. Sübjektif Kötüye Kullanma Teorisi

Sübjektif kötüye kullanma teorisi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının ancak kastın varlığı halinde uygulanabileceğini savunmaktadır. Perdenin aralanması için aranan kriter, şirketin kurumsal kimliğinin kasten kullanılarak menfaat elde edilmesidir. Bunun yanı sıra, sübjektif teori, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının uygulama alanının oldukça sınırlı olduğunu ve ancak istisnai hallerde gündeme gelebileceğini savunmaktadır²¹⁹. Sübjektif

²¹⁷ YURDAKUL: s.56.

²¹⁸ ÖZDİPÇİNER: s. 22-23; GÜNER: s. 196; BİCAZ, Fatma Arda: "Türk İş Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 42.

²¹⁹ ÖZŞAHİNLİ: s. 47.

kötüye kullanma teorisinin ilk olarak Alman hukukunda ortaya çıktığı söylenebilecektir. Alman hukukçu Rolf Serick'in 1955 senesinde yayımlanan eserinde sübjektif teorisinin temel bir çerçevesi çizilmiştir²²⁰. Serick'e göre tüzel kişiliğin hukuki yapısının kötüye kullanılması, kanunun dolanılması, sözleşmeye aykırı davranılması ve üçüncü kişilerin haksız şekilde zarara uğratılması olmak üzere üç şekilde tezahür etmektedir. Hakkın kötüye kullanılmasının gerçekleşmiş kabul edilmesi için kastın varlığı aranmaktadır²²¹.

Perdenin kaldırılması teorisinin uygulama alanının oldukça sınırlı olduğunu savunması bakımından sübjektif teori, Birleşik Krallık hukukundaki yaklaşımlarla benzerlik göstermektedir. Birleşik Krallık hukukunda son dönemlerde, mahkemeler tarafından, sınırlı sorumluluk ilkesinin özüne ters düştüğü gerekçesiyle perdenin kaldırılması yönünde karar vermekten kaçınılmaktadır. Türk hukukunda sübjektif kötüye kullanma teorisi benimsenmiştir²²².

Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulaması hâlihazırda istisnai bir uygulama olarak görülmekte ve teoriye muvazaa veya tasarrufun iptali davasının açılmasının mümkün olmadığı hallerde başvurulmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenen Yargıtay kararlarında da görüleceği üzere, mahkemeler tarafından perdenin kaldırılması yönünde karar vermeden önce birçok farklı kriter göz önünde bulundurulmaktadır. Kastın varlığının, perdenin kaldırılması teorisinin uygulanabilmesi için bir ön koşul haline getirilmesi, görülen davaları ispat hukuku bakımından oldukça karmaşık hale getirebilecektir.

2.4.1.2. Objektif Kötüye Kullanma Teorisi

Objektif kötüye kullanma teorisi, perdenin kaldırılması için mahkemelerin nesnel ölçütler gözetmesi gerektiğini savunmakta, kastın varlığını irdelememektedir. Kastın varlığının bir ispat şartı olarak aranmaması objektif teorisinin, perdenin kaldırılması teorisinin uygulama alanını genişlettiği yönünde de yorumlanabilecektir²²³.

²²⁰ UYANIK: s.91; PULAŞLI: Şerh (I), s. 176; GÜNER: s. 89.

²²¹ ANTALYA, Gökhan: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, İstanbul 2008, s. 150.

²²² PULAŞLI: (Şerh I), s. 182.

²²³ GÜNER: s. 90.

Objektif teorinin, perdenin kaldırılması konusundaki uygulamaları sınırlamaması, perdenin kaldırılmasının, hukuk kurallarına ve ahlaka ters düşen her halde uygulanabileceği anlamına gelmekte ve bu sebeple bazı yazarlarca eleştirilmektedir²²⁴.

Çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınan Yargıtay kararlarında görüleceği üzere, Türk hukukunda perdenin kaldırılması bakımından TMK m. 2’de düzenlenen dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı hukuki ölçüt olarak kabul edilmiş ve subjektif teoriye uygun olarak perdenin kaldırılmasının uygulama alanı sınırlandırılmıştır²²⁵.

2.4.2. Normların Korunması Teorisi

Normların korunması teorisi, Alman yazarlar tarafından kötüye kullanma teorisine karşı ortaya atılmış bir teoridir. Normların korunması teorisi, perdenin kaldırılması konusundaki esas tartışma noktasının tüzel kişilikten kaynaklanan bağımsız varlığın yok sayılması değil, normun korunması olduğunu savunmaktadır²²⁶. Normun korunması amacıyla sınırlı sorumluluk ilkesine istisna getirilmekte ve şirket ortakları, şirket tüzel kişiliğine ait borçlardan sınırsız şekilde sorumlu tutulmaktadır.

Hakkın kötüye kullanılmasından farklı olarak, normun korunması gerektiğini savunan ve ortaklar ile şirket tüzel kişiliğinin ayrımını çizen normların korunması teorisi, Alman hukukunda baskın olarak kabul edilen anlayıştır²²⁷. Normların korunması teorisinde her somut olayın kendine özgü özellikler barındırması, esas olarak normların amacının incelenmesi gerektiği sonucuna varılmasını sağlamıştır. Hakkın kötüye kullanılması teorisinde ise, hukuk normlarına aykırı davranılarak hakkın suistimal edilmesi söz konusudur²²⁸.

2.5. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına Karşı Çıkan Görüşler

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanmasına karşı çıkan görüşler de bulunmaktadır. Sınırlı sorumluluk ve ayrılık ilkeleri ticaretin devamlılığı açısından hukuk düzeni tarafından muhafaza edilmesi gereken ilkelerdir. Perdenin kaldırılması teorisinin söz

²²⁴ UYANIK: s. 366.

²²⁵ GÜNAY, 27.

²²⁶ PULAŞLI: (Şerh I), s. 176: “Her somut olayda kaçınılmak istenen ancak uygulanması gereken normun amacı, fonksiyonu ve koruduğu menfaatler durumu göz önünde bulundurularak, tüzel kişinin arkasında bulunan kişilere, yani ortaklara başvurulmasının gerekli olup olmadığı tespit edilmelidir.”

²²⁷ GÜNAY: s. 91.

²²⁸ ÖZDİPÇİNER: s. 22-23.

konusu ilkelere istisna teşkil etmesi, bazı yazarlar tarafından sakıncalı görülmüş ve mahkeme kararlarında istikrarın ve hakkaniyetin sağlanamayacağı endişesiyle bazı alternatif çözüm önerileri geliştirilmiştir²²⁹. Karşı görüşler genel olarak, bazı davaların mevcut sözleşme ve ticaret hukuku hükümleri çerçevesinde çözülebileceği ve bu sebeple uygulanmakta olan teorinin gereksiz bir hukuki kurgu olduğu yaklaşımı çerçevesinde şekillenmiştir²³⁰.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine karşı çıkan görüşlerin ağırlıklı olarak Anglo-Sakson hukukunda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu görüşlerden en çok bilineni İngiliz Yüksek Mahkemesi Yargıcı Lord Walker'ın görüşüdür. Walker'a göre, perdenin kaldırılması, *“bir doktrin, tutarlı bir ilke veya hukuk kuralı değildir; aksine, tüzel kişilikten kaynaklanan bağımsızlığa istisna oluşturan hukuk kurallarının bütünü tanımlayan bir etikettir.”* Walker, teoriyi, şirketin bağımsız tüzel kişiliğini aşmanın farklı yöntemlerini tanımlayan daha geniş bir kavram olarak tanımlamaktadır²³¹.

Perdenin kaldırılması teorisine karşı çıkan başka bir yazar ise, ABD'li hukukçu Stephen M. Bainbridge'dir. Bainbridge, mahkemelerin teoriyi uygularken aradığı kriterlerin belirsiz olması sebebiyle hukuki güvensizlik yaratacağını²³², bu sebeple, şirket ile sözleşme yapan üçüncü kişilerin, sözleşme serbestisi çerçevesinde önceden teminat almaları gerektiğini, perdenin kaldırılmasının sözleşme koşullarını sonradan değiştirecek olmasının tarafların sözleşme özgürlüğünü ihlal edeceğini savunmaktadır²³³. Öte yandan Bainbridge, perdenin kaldırılmasının yatırımcıları caydırarak ekonomik büyümeye zarar vereceği, yatırımcıların sorumluluklarının sınırını önceden bilerek yatırım yapmaları gerektiği, hâkim şirketlerin bağlı şirketlerin borçlarından sorumlu tutulmasının topluluk yapısını bozabileceği ve ekonomik verimsizlik yaratabileceğini sebebiyle de teoriyi eleştirmektedir²³⁴.

Perdenin kaldırılmasına alternatif olarak şekillen farklı bir görüş ise, şirketlerin oluşabilecek ticari risklere karşı her daim güvence bulundurmasıdır. Güvence yaklaşımı, zorunlu sigorta görüşü olarak da adlandırılmakta ve şirketlerin ileride karışabileceği hileli

²²⁹ GÜNAY: s. 27.

²³⁰ SPIRO, Peter S.: “Piercing The Corporate Veil in Reverse: Comment On Yaiguaje V. Chevron Corporation”, Canadian Business Law Journal, Y. 2019, C. 62, s. 234-237.

²³¹ SPIRO: s. 231-232.

²³² BAINBRIDGE, Stephen M.: “Abolishing Veil Piercing”, Harvard Law School, Y. 2000, s. 47; UYANIK: s. 98.

²³³ BAINBRIDGE: s. 50.

²³⁴ BAINBRIDGE: s. 64-65.

bir hukuki işlem veya dolandırıcılığa karşı zorunlu olarak sigorta primi yatırımları gerektiğini savunmaktadır²³⁵. Zorunlu güvence yaklaşımına benzer olarak, şirketlerin zorunlu sermayesinin artırılmasına ilişkin yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Şirketlere sigorta zorunluluğu getirilmesi veya zorunlu sermayesinin artırılması, oldukça yüksek maliyetlere sebep olacaktır; öte yandan, alınan önlemlerin riski azaltacağı konusunda da bir kesinlik bulunmamaktadır. Bu sebeple zorunlu sigorta veya sermaye artırımı yapılmasına ilişkin görüşlerin uygulanabilir olmadığı düşünülmektedir²³⁶.

Tüzel kişilerin bağımsız olması, pay sahipleri ve yöneticiler açısından öngörülebilirlik sağlamak ve yatırımlarının güvenliğini artırmaktadır. Perdenin kaldırılması teorisinin sıklıkla uygulanması, hukuki belirsizlik yaratabileceği gibi yatırımların azalmasına da sebep olabilecektir. Öte yandan, teoriye hiç başvurulmaması, hileli ticari işlemlerde bulunan ve borçlarını ödeyemeyecek duruma gelen şirketlerin alacaklılarının korunmasını zorlaştıracaktır²³⁷. Bu sebeple, Türk hukukunda olduğu gibi, teorisinin başka bir hukuki çareye başvurulmasının mümkün olmadığı istisnai durumlarda uygulanması önem arz etmektedir.

2.6. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına İlişkin Davalarda Usul

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin davalarda, ortakların sorumluluğu bakımından geçerli olan zamanaşımı süresi konusunda tüzel kişiliğin sorumluluğunun tabi olduğu süre esas alınmaktadır²³⁸. Tüzel kişiliğin kaldırılmasına ilişkin davaların, uyuşmazlığın konusu doğrultusunda iş, vergi, idare veya ticaret mahkemelerinde görülmesi mümkündür. Ticari ihtilaflardan kaynaklanan ve perdenin kaldırılması ve sorumluların ortaya çıkarılması talebiyle açılacak davalar, ticaret mahkemelerinde, işçi alacakları sebebiyle asıl işverenin tespiti konusunda açılacak davalar ise iş mahkemelerinde açılmalıdır²³⁹.

²³⁵ EASTERBROOK / FISCHER: s. 101-102; UYANIK: s.98-99.

²³⁶ UYANIK: s. 100; GÜNAY, s. 29.

²³⁷ ÖZŞAHİNLİ: s. 25-26.

²³⁸ GÜNER: s. 196.

²³⁹ GÜNER: s. 197.

2.7. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Bakımından Organik Bağ Kavramının İncelenmesi

Organik bağ kavramı, iki veya daha fazla tüzel kişilik arasındaki sıkı ekonomik, yönetsel ve hukuki ilişkiyi ifade etmektedir. Bu bağın varlığı, şirketlerin bağımsız birer tüzel kişiliğe sahip olmalarına rağmen, aralarındaki fiili ve hukuki birlikteliğin belirli hukuki sonuçlar doğurmasına yol açmaktadır. Türk hukukunda organik bağ kavramı özellikle iş hukukunda ve ticari alacakların tahsiline ilişkin uyuşmazlıklarda gündeme gelmektedir²⁴⁰.

Ticaret hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda genel olarak organik bağ, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramıyla birlikte değerlendirilse de perdenin kaldırılması teorisi ile belirgin farklılıklar göstermektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu şirket ortakları ve yöneticilerinin sorumluluğunu kapsarken²⁴¹ organik bağ şirketler arasındaki yönetsel, hukuki ve ekonomik ilişkileri temel alarak belirlenmektedir²⁴².

Organik bağ kavramı, TTK'da düzenlenmemiş ticari hayatın gereklilikleri sebebiyle yargı kararlarında ve öğretide geliştirilmiştir. Organik bağ, ticaret hukuku bakımından tüzel kişilerin arasında bulunan ilişkiyi ve iş birliğini ifade etmektedir. Şirketler arasında alacaklılarını zarara uğratacak şekilde bir ilişki kurulması ve buna yönelik işlemler yapılması halinde, şirketler incelenerek aralarındaki organik bağın tespit edilmesi gerekmektedir. Organik bağın tespitinin ardından şirket ortakları bakımından sınırlı sorumluluk ilkesinin kaldırılması veya farklı tüzel kişilerin sorumluluğuna gidilmesi söz konusu olmaktadır²⁴³.

Organik bağın varlığı, şirketler arasında yapılan işlemlerin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmesi durumunda incelenmektedir. Tüzel kişinin ortakları bazı durumlarda şirkete ait borçlardan kaçmak amacıyla paravan şirketler kurarak hukuki ve ticari işlemlerini bu şirketler üzerinden gerçekleştirmektedir²⁴⁴. Böylece şirket alacaklıları borcunu tahsil etmek istediğinde gerçek bir taraf bulamamaktadır. Bu sebeple asıl borçlunun tespit edilmesi açısından organik bağ kavramı önem arz etmektedir.

Dürüstlük kuralı, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinde olduğu gibi organik bağ kavramının da temelini oluşturmaktadır²⁴⁵. Kavramlar birlikte incelendiğinde, tüzel

²⁴⁰ GÜNER: s. 188-189.

²⁴¹ AKINCI: 670.

²⁴² UYANIK: s. 928; YURDAKUL: s. 3-8; KAYA: s. 486.

²⁴³ BÜYÜKYILMAZ: s. 17.

²⁴⁴ UYANIK: s. 928-929.

²⁴⁵ Bkz. GÖGER: s. 71.

kişilik perdesinin çapraz kaldırılması konusunun, organik bağın tespiti kavramına en çok benzerlik gösteren uygulama olduğu söylenebilecektir.

Bunun yanı sıra, 2010/6 sayılı Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Hakkında Tebliğ m. 5/2’de yurt içi ve yurt dışındaki şirketler arasında organik bağ kurulabilmesi konusu düzenlenmiştir²⁴⁶. Kanun metnindeki düzenleme özetle;

- Türkiye’de mukim hâkim şirketin yurt dışında faaliyet gösterecek bir şirket veya şube açması halinde, yurt dışında yeni kurulan birim ile Türkiye’deki şirket arasında organik bağın varlığı aranmaktadır;

- Türkiye’deki şirket ile yurt dışındaki birim arasındaki organik bağ tespit edilirken aşağıda sayılan haller gözetilmektedir;

a) Türkiye’deki şirketin yurt dışındakine ortak olması,

b) Türkiye’deki şirketin tüm pay sahiplerinin yurt dışındaki şirkette pay sahipliği olması,

c) Türkiye’deki şirketin paylarının yarısından fazlasını elinde bulunduran şirket ortağının yurt dışındaki şirketin de ortağı olması,

ç) Eğer Türkiye’deki şirket halka açıksa, halka açıklık oranı çıkarıldıktan sonra şirketin paylarının yarısından fazlasını elinde bulunduran şirket ortağının yurt dışındaki şirkete de ortak olması, şeklindedir.

Tebliğ metninde görüldüğü üzere, merkezi yurt dışında bulunan bir şirket ile merkezi Türkiye’de olan bir şirket arasında organik bağ bulunup bulunmadığının tespiti için aranan kıstaslar, Yargıtay uygulamaları ve şirketler topluluğu hükümleri ile benzerlik göstermektedir²⁴⁷.

Organik bağ tespit edilirken esas olan, şirketler arasındaki resmî kayıtların ötesindeki gerçek ilişkinin açığa çıkarılmasıdır. Alacaklıların borcun ödenmesi talebinde bulunduğu şirkete ait belgelerin asıl borçlu şirkete ait işyerinde tutulması, şirketler arasında malvarlığı devri yapılması, şirketlerin merkezlerinin ve adreslerinin aynı olması, yöneticilerinin aynı

²⁴⁶ YURDAKUL: s. 18.

²⁴⁷ YURDAKUL: s. 4.

şahıslar olması veya pay sahiplerinin arasında akrabalık ilişkisinin olması, çalışanlarının aynı kişiler olması, benzer ticari faaliyetler sürdürmeleri, şirketlerden birinin diğer şirketin paravan şirketi olduğunun anlaşılması, şirketler arasında ekonomik bütünlük bulunması, kasten şirketlerden birinin sermayesinin yetersiz bırakılması ve şirketler arasında benzer veya muvazaalı hukuki işlemler tespit edilmesi gibi sebepler, organik bağ tespit edilirken Yargıtay'ın gözettiği kriterlere örnek gösterilebilecektir²⁴⁸.

Yargıtay'ın 2019/1666 sayılı ve 21.09.2019 tarihli ilgili kararında organik bağ kavramından özetle şu şekilde bahsedilmiştir; *“şirketlerin adreslerinin, pay sahiplerinin, temsilcilerinin, faaliyet konularının vb. unsurlarının aynı olduğunun hukuki ilişkilerinin incelenerek anlaşılması halinde organik bağ tespit edilmiş olmaktadır. Somut olayda, davacı, ana davanın davalıları ile birleşen davanın davalısı olan şirket arasında organik bir bağ bulunduğunu ileri sürmüştür. Yapılan incelemede, ana dava davalıları ile birleşen davanın davalısı şirketin aynı adreste faaliyet gösterdikleri, faaliyet konularının örtüştüğü, davalının birleşen davanın davalısı olan Alfasan şirketini de çalışanı olduğu, tüm şirketlerin ana faaliyet konularının aynı olduğu, şirket pay sahipleri ve yetkililerinin aynı kişilerden oluştuğu ve adreslerinin de örtüştüğü belirlenmiştir. Bu tespitler doğrultusunda, davalı şirketler ile birleşen davanın davalısı arasında organik bağ olduğu sonucuna varılarak davacının hüküm altına alınan alacaklarından her iki dosyanın davalılarının müşterek ve müteselsilen sorumlu tutulması gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Ancak, birleşen dosyanın davalısı Alfasan Yürüyen Merdiven Asansör İnş. Taah. Elek. Elektronik Paz. San. Tic. Ltd. Şti. hakkında husumet yokluğu gerekçesiyle davanın reddedilmesi hatalı bulunmuş ve bu durum bozmayı gerektirmiştir.”*²⁴⁹.

Organik bağ kavramı, resmîyette farklı tüzel kişiler olarak faaliyet gösteren, fakat fiilen hukuki ve finansal olarak bir bütün halinde yönetilen şirketlerin açığa çıkarılması yöntemi olarak da tanımlanabilecektir. Organik bağın tespiti ile tüzel kişiler, birbirlerinin borçlarından müteselsil olarak sorumlu olmaktadır²⁵⁰.

İş hukukuna ilişkin bir uyuşmazlığın incelendiği 2009/41232 sayılı ve 01.02.2012 tarihli Yargıtay kararında özetle; *“davalı şirketlerin pay sahipleri arasında akrabalık ilişkisi bulunduğu, her iki şirketin de aynı aileye mensup kişiler tarafından yönetildiği, faaliyet*

²⁴⁸ UYANIK: s.969; AKINCI: s. 671-672.

²⁴⁹ Y9HD., 2015/28898 E., 2019/1666 K., 21.09.2019 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET:12.02.2024).

²⁵⁰ YURDAKUL: s. 6.

alanlarının aynı olduğu, şirketlerin merkezinin ve adreslerinin de aynı olduğu, davacı işçinin aslında işinin niteliğinde esaslı değişiklik yapılmadığı, aynı iş pozisyonunda ve adresinde çalışmaya devam ederken muvazaalı şekilde diğer bir şirkette çalıştırılmaya başlandığı tespit edilmiştir. Somut olayda, şirket ortakları işçilik alacaklarından ve diğer taleplerden kaçınmak adına, işçiyi kâğıt üzerinden işten çıkarılmış olarak göstererek aslında özdeş olan diğer bir şirkete naklini yapmıştır. Bu sebeple mahkeme her iki şirketin de davaya konu taleplerden müşterek ve müteselsil olarak sorumlu tutulmasına karar vermiştir.”²⁵¹ ifadeleri ile organik bağ kavramı açıklanmıştır.

2.7.1. Organik Bağ Kavramının Tespiti

Organik bağın tespiti, şirketler arasındaki hukuki, ekonomik ve yönetsel ilişkilerin incelenmesiyle mümkündür. Yargı kararlarında ve öğretide, organik bağın belirlenmesinde bazı temel kıstaslar öne çıkmaktadır. Bu kıstaslar, şirketler arasındaki bağımsızlık seviyesinin değerlendirilmesini sağlamakta ve gerektiğinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına yönelik hukuki dayanak oluşturmaktadır. Özellikle mali kayıtların, ticaret sicil verilerinin ve hukuki belgelerin incelenmesi organik bağın tespiti açısından önem arz etmektedir²⁵².

Organik bağ kavramı tespiti için Yargıtay’ın belirlemiş olduğu kıstasların bir veya birkaçının somut olayda bulunup bulunmadığı incelenerek şirketler arasındaki bağ açığa kavuşturulmaktadır. Şirketlerin ortaklarının veya temsilcilerinin aynı olması veya akraba olması, aynı adreste faaliyet göstermeleri, yetkililerinin, temsilcilerinin veya personellerinin aynı şahıslar olması, ticaret unvanlarının benzerlik göstermesi, şirketler arasında yapılan mal veya para aktarımları, faturalar, ticari defterler vb. ölçütler organik bağ kavramının tespitinde kullanılmaktadır²⁵³.

2.7.1.1. Ortak Yönetim ve Karar Alma Mekanizması

Şirketler arasında organik bağın varlığını gösteren en önemli unsurlardan biri, yönetim organlarının birleşmesi veya aynı kişiler tarafından yönlendirilmesidir. Şirketlerin yönetim kurulu üyeleri, ortakları ve karar alıcıları arasındaki benzerlik veya doğrudan aynılık şirketler arasındaki organik bağın varlığına işaret etmektedir²⁵⁴.

²⁵¹Y9HD., 01.02.2012 E., 2009/41232 K., 01.02.2012 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YAĞCI: s. 77.

²⁵² YURDAKUL: s. 12-17.

²⁵³ VURAL, S.: s. 54.

²⁵⁴ GÜNER: s. 190.

2.7.1.2. Ekonomik ve Finansal Bağımlılık

Şirketlerin finansal bağımsızlığı, organik bağın tespiti açısından önemli bir kıstastır. Bir şirketin diğerine sermaye sağladığı, finansal riskleri üstlendiği veya finansal kararlarını belirlediği durumlarda, aralarındaki ekonomik bağımlılık düzeyi artmaktadır. Özellikle bir şirketin gelirlerinin büyük bir kısmının diğer şirketten elde edilmesi, organik bağın varlığını ortaya koyan somut delillerden biridir²⁵⁵.

2.7.1.3. Ortak Faaliyet Konusu

Şirketlerin aynı sektörde faaliyet göstermesi ve birbirleriyle iç içe geçmiş bir işleyiş içinde olması, organik bağın belirlenmesinde dikkate alınan faktörlerden biridir²⁵⁶. Örneğin, bir şirket üretim yaparken diğerinin yalnızca satış ve pazarlama faaliyetlerini yürütmesi, iş bölümü nedeniyle organik bağın varlığını göstergesidir. Bunun yanı sıra, her iki şirketin de aynı müşteri portföyüne hitap etmesi ve sözleşmelerinin birbirini tamamlayıcı nitelikte olması da organik bağın kanıtı olarak değerlendirilmektedir²⁵⁷.

2.7.1.4. Ortak Adres, Unvan, İletişim Bilgisi ve Personel Kullanımı

İki şirketin aynı adreste faaliyet göstermesi, aynı telefon numarası veya e-posta adreslerini kullanması, hatta personelinin aynı kişilerden oluşması, organik bağın tespiti açısından önemli deliller arasındadır. Yargıtay, özellikle şirketlerin aynı fiziksel mekânı paylaşmasını, bağımsız bir tüzel kişiliğin varlığı konusunda şüphe doğuran bir unsur olarak değerlendirmektedir²⁵⁸. Yargıtay'ın ilgili kararlarında özellikle şirketlerin pay sahiplerinin, yetkililerinin, temsilcilerinin ve çalışanlarının aynı olmasının organik bağın varlığına karine teşkil ettiği açıklanmaktadır²⁵⁹.

Yargıtay'ın farklı bir kararında ise, aynı adreste faaliyet gösteren şirketlerin arasında organik bağ kavramı olduğuna hükmedilmiştir. İlgili kararda özetle; “*Davacının 04.02.2010 ile 17.06.2010 tarihleri arasında, dava dışı (...) Dergi Ders. (...) Eğitim. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti. adlı şirketin bünyesinde çalıştığı ve bu çalışmanın “Zübeyde Hanım Mahallesi, Sebzebahçeleri Sokak, No: 11/46, Ayaş” adresindeki işyerinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. 18.06.2010 ile 24.04.2012 tarihleri arasında ise davacının bu kez davalı şirketin bünyesinde, yine aynı adreste yer alan işyerinde çalıştığı belirlenmiştir. Davacının işyerine giriş ve çıkış*

²⁵⁵ GÜNER: s. 192.

²⁵⁶ CANBULUT: s. 118.

²⁵⁷ GÜNER: s. 194.

²⁵⁸ GÜNER: s. 189.

²⁵⁹ CANBULUT: s. 117-118.

saatleri incelendiğinde herhangi bir ara bulunmaması, dava sırasında dinlenen tanık beyanları, şirketlerin pay sahiplerinin ve temsilcilerinin aynı olması gibi durumlar birlikte değerlendirildiğinde, davalı ile ilgili şirket arasında organik bağ bulunduğu tespit edilmiştir.”²⁶⁰ İşverenin tespitine ilişkin kararda, şirket adreslerinin, ortaklarının ve çalışanlarının aynı oluşu ve tanık beyanları organik bağın tespiti için yeterli olmuştur.

Yargıtay, şirketler topluluğu içerisinde bulunan şirketler arasında unvan benzerliği bulunduğu bir duruma ilişkin kararında da şirketler arasında organik bağ bulunduğuna hükmetmiştir. Karar metninde özetle, “*Davacı, davasını başlangıçta (...) Alkollü İçkiler San. ve Tic. A.Ş. aleyhine açmıştır. Ancak yargılama sürecinde, davacının aslında (...) grubuna bağlı (...) İçki San. ve Tic. A.Ş. işçisi olduğu tespit edilmiştir. Her iki şirketin unvanlarının benzerliği ve aralarında organik bir bağ bulunması sebebiyle, bu durum doğru bir şekilde husumette yanılma olarak değerlendirilmiş ve (...) İçki San. ve Tic. A.Ş. davaya dahil edilmiştir. Bununla birlikte, mahkeme kararında (...) Alkollü İçkiler San. ve Tic. A.Ş. hakkında bir ret kararı verilmesi gerektiği halde, bu hususun atlanması bir hata teşkil etmektedir.*”²⁶¹ şeklinde hüküm verilmiştir.

2.7.1.5. Hukuki ve Sözleşmesel Ortaklıklar

Şirketler arasında yapılan sözleşmelerin niteliği de organik bağ tespitinde gözetilen kıstaslardan biridir. Örneğin, bir şirketin sürekli olarak diğer şirketle sözleşme yapması ve başka firmalarla iş ilişkisine girmemesi, bağımsızlık ilkesine aykırı bir yapı oluşturabilecektir. Özellikle şirketler topluluğundaki tüzel kişiler arasındaki tedarik sözleşmeleri, kredi anlaşmaları veya ortaklık protokolleri gibi belgeler, şirketlerin birbirlerine olan bağımlılık seviyesinin göstergesidir²⁶².

Yargıtay’ın ilgili kararlarında organik bağın tespitinde tanık beyanlarına da başvurulabileceği belirtilmektedir²⁶³. 20187/7787 sayılı ve 27.03.2018 tarihli karar metninde özetle; “*Somut uyumsuzlukta, davalı şirketler arasında organik bağ bulunduğu yönündeki tespit, çeşitli deliller ve beyanlarla desteklenmiştir. Bu kapsamda, davalı şirketlere ait sicil kayıtları, (...) İnş. ve San. A.Ş. adlı dava dışı şirket tarafından mahkemeye sunulan cevap*

²⁶⁰ Y22HD., 2016/5759 E., 2016/535 K., 12.03.2019 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YAĞCI: s. 79.

²⁶¹ Y9HD., 16.05.2013 E., 2012/35913 K., 16.05.2013 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YAĞCI: s. 23.

²⁶² GÜNER: s. 193.

²⁶³ VURAL: s. 56.

yazısı, tanık ifadeleri, (...) 12. İş Mahkemesi'nin 2010/855 esas sayılı dosyasında görülen davanın 21/04/2011 tarihli duruşmasında dinlenen davalı tanığı (...)’ın ifadesi, davalı şirketler arasındaki organik bağ ilişkisini ortaya koyan ve işçilik alacaklarından birlikte sorumlu olduklarını belirten emsal kararlar ile bu kararların bir kısmının Dairemizce de onanmış olması ve tüm dosya kapsamı bir arada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, davalı tüzel kişilerin aralarındaki organik bağ nedeniyle mahkemenin karar vermiş olduğu işçilik alacaklarından müteselsilen sorumlu tutulmaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Buna rağmen, mahkemece davalı Çetin İşletmeleri ... Tic. Ltd. Şti. yönünden davanın reddine karar verilmesi hatalı bir uygulama olup, bu durum kararın bozulmasını gerektirmektedir.”²⁶⁴ ifadeleri kullanılmıştır. Öte yandan, organik bağın tespitinde tanık beyanları tek başına yeterli olmamakta mahkeme farklı kriterleri de göz önünde bulundurmaktadır²⁶⁵.

2.7.2. Organik Bağ Kavramının Tespiti Halinde Sorumluluk

Şirketler arasındaki organik bağın tespit edilmesi halinde, genellikle davacıların lehine hükmedilen tazminattan ve yargılama giderlerinden her iki şirket de müşterek ve müteselsil olarak sorumlu olmaktadır²⁶⁶.

Yargıtay’ın 2019/16882 sayılı ve 26.06.2019 tarihli kararında “Dosyada yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesi sonucunda, davalılar arasında organik bir bağın bulunduğu ve bu nedenle davalıların hüküm altına alınan işçilik alacakları, yargılama giderleri, harçlar ve vekalet ücretlerinden müştereken ve müteselsilen sorumlu olmaları gerektiği tespit edilmiştir. Buna rağmen, hükümde davacı lehine takdir edilen vekalet ücretinin hangi davalıdan tahsil edileceğinin açıkça belirtilmeyip yalnızca “davalıdan” ifadesine yer verilmesi, infaz aşamasında karışıklığa neden olabilecek bir eksikliktir. Ayrıca, kıdem tazminatına uygulanacak faizin başlangıç tarihi olan fesih tarihinin hükümde açıkça belirtilmemesi de benzer şekilde infazda tereddüte yol açabilecek bir hata olarak değerlendirilmiştir. Her ne kadar bu eksiklikler bozma sebebi oluşturabilecek nitelikte olsa da yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediği için, hükmün HMK’nın geçici 3/2.

²⁶⁴ Y22HD., 2017/44748 R., 20187/7787 K., 27.03.2018 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024)

²⁶⁵ AKINCI: s. 72.

²⁶⁶ CANBULUT: s. 121; YURDAKUL: s. 44.

*maddesi ile HUMK 438/7. maddesi uyarınca düzeltilerek onanması kararına varılmıştır.*²⁶⁷ şeklinde hüküm verilerek şirketlerin müteselsil sorumluluğuna değinilmiştir.

Organik bağın incelenmesi karmaşık ticari ilişkileri çözümlemek açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, her organik bağ ilişkisi müteselsil sorumluluk doğurmamakta; organik bağdan kaynaklanan ilişkilerin alacaklıları zarara uğratıp uğratmadığı bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Şirketler topluluğundaki şirketlerin aynı topluluk çatısı altında faaliyet göstermelerinden kaynaklanan meşru bir bağ bulunmaktadır. Bu bağın, sorumluluğun genişletilmesi bağlamında ele alınabilmesi için çoğu zaman bir hakkın kötüye kullanılması ve üçüncü kişilerin zarara uğramış olması gerekmektedir.

Şirketler arasındaki ilişkinin işçilerin haklarını engellemek veya alacaklılarından mal kaçırmak amacıyla kullanıldığı durumlarda, organik bağın tespitinin ardından tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak sorumluluğun asıl şirkete veya gerçek kişiye yönlendirilmesi de mümkündür. Bu sebeple organik bağın tespitinin sorumluluğa etkisi değişkenlik gösterebilecektir²⁶⁸. Bunun yanı sıra, Yargıtay'ın bazı kararlarında, organik bağın varlığının tek başına müteselsil sorumluluk doğurmayacağı, bağın kötüye kullanıldığının ayrıca ispatlanması gerektiği belirtilmektedir²⁶⁹.

2.8. Organik Bağ Kavramının İş Hukuku Bakımından Uygulanması

Organik bağ kavramı, özellikle iş hukuku uyuşmazlıklarında söz konusu olmaktadır. Şirketler topluluğu içerisinde, aralarında organik bağ bulunan şirketlerden birinde veya birkaçında çalışan işçilerin iş sözleşmesinin feshedilmesi halinde, işçilerin hangi işverene başvuracağı tartışmalı bir konudur. İşverenler bazı durumlarda işçilik alacaklarından veya işçileri iş güvencesinden faydalandırmaktan kaçınmak için onları paravan şirket işçisi olarak göstermektedir. Bu durumda, tüzel kişiler arasındaki organik bağ tespit edilerek gerçek işveren ortaya çıkarılmalıdır²⁷⁰. Şirketler topluluğundaki şirketler arasında işyeri devri, işçilerin iş sözleşmelerinin devri ve benzer uygulamaların sık olduğu görülmektedir. İşverenler kimi zaman söz konusu uygulamalar ile özellikle şirketler topluluğundan doğan avantajları hukuka aykırı şekilde kullanarak şirkete ait borçlardan kaçmaktadır. Bu tür

²⁶⁷ Y9HD., 2019/681 E., 2019/16882 K., 26.06.2019 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

²⁶⁸ BAYCIK: s. 81-83.

²⁶⁹ BAYCIK: s. 84-85.

²⁷⁰ BAYCIK s. 81.

durumlarda mahkeme şirketler arasındaki organik bağı tespit ederek şirkete ait borçlardan kaçınan gerçek işvereni saptamaktadır.

Şirketler topluluğu bünyesinde çalışan işçiler, açmış oldukları işçilik alacaklarına ilişkin davalarda genel olarak, sözleşmeyle bağlı olunan şirketle birlikte şirketin organik bağı bulunan şirketleri de taraf göstermektedir. Yargıtay konuya ilişkin kararında davalı şirketin sorumluluğu ile ilgili olarak “*şirketlerin adreslerinin aynı olmasını veya aynı şirketler topluluğu içerisinde yer almasını organik bağı tespiti için yeterli görmemiş, buna ilaveten işyeri devri, iş sözleşmesi devri olup olmadığının saptanmasını, yöneticilerin, şirket ortaklarının aynı kişilerden oluşup oluşmadığının, akrabalık bulunup bulunulmadığının tespit edilmesi gerektiğinden ve bu hususta tanıkların dinlenilmesi gerektiğinden bahisle eksik inceleme sebebiyle yerel mahkeme kararını bozmuştur. Sigorta kayıtlarında giriş-çıkış işlemlerinin tespit edilmesi halinde, söz konusu şirketler arasındaki ilişkinin varlığının araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır.*”²⁷¹.

Farklı bir kararda özetle, “*Dosyada yapılan incelemede, F1 Çorap Ltd. Şti.’nin faaliyetini sonlandırdığı ve kapanış işlemlerinin tamamlandığı görülmüştür. Aynı ortaklar tarafından kurulan ve faaliyete geçirilen F2 Tekstil A.Ş.’nin işçileri istihdam etmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, iki şirket arasında organik bir bağ bulunduğu açıktır. Ayrıca, mahkeme kararında muvazaalı işlem yapıldığı değerlendirilmiştir. Bu durum göz önüne alındığında, her iki şirketin işçilik alacaklarından müteselsilen sorumlu tutulması gerekmektedir.*” şeklinde hüküm verilerek hem görünürdeki hem de asıl işveren borçlardan sorumlu kılınmıştır²⁷².

²⁷¹ YURDAKUL: 113.

²⁷² YAĞCI: s.95; Y9HD., 2009/38979 E., 2011/32467 K., 19.09.2011 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/> , (ET: 12.02.2024).

Yargıtay'ın farklı bir kararında ise, “(...) Davacının, bina numarası belirtilmemekle birlikte aynı adreste yer alan davalı işyerinde çalıştığı tespit edilmiştir. Davacının her iki işyerindeki çalışma sürelerinin kesintisiz olduğu, işyerlerinin mahalle ve sokak bilgilerinin örtüştüğü, şirket isimlerinin ve yönetim yapılarının benzer olduğu, tanık ifadeleri ve dosyadaki diğer belgeler ışığında yapılan değerlendirme sonucunda, davalı şirket ile dava dışı şirket arasında organik bir bağın bulunduğu kanaatine varılmıştır (...)”²⁷³denilmekle organik bağ kavramına değinilmiştir.

2.9. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi ve Organik Bağ Kavramının Birlikte Değerlendirilmesi

Organik bağ ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramları, şirketler arasındaki ilişkileri inceleyen ve ticaret hukukuna ilişkin uyumsuzluklarda sıklıkla karşılaşılan iki önemli konudur. Her iki kavram da şirketler arasındaki bağımsızlık ilkesinin ne ölçüde korunup korunmadığını anlamaya yönelik hukuki araçlar sunmakta; ancak kavramların uygulanış şekilleri, amaçları ve hukuki sonuçları açısından belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Şirketler topluluğu ile yakından ilişkili olan tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramları, yargı kararlarında genellikle bir bütün olarak ele alınmaktadır. Perdenin kaldırılması veya organik bağ kavramının tespiti ile hâkim şirket ve bağlı şirketler arasındaki gerçek finansal ve hukuki ilişki açıklığa kavuşturulmakta ve borçlar sebebiyle topluluk içerisindeki diğer şirketlerin sorumluluğuna gidilmektedir²⁷⁴.

Şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasında, bağlı şirketler arasındaki perde kaldırılarak her iki şirket de birbirlerinin borçtan sorumlu tutulmaktadır, fakat mahkemenin bu kararı verebilmesi için şirketler arasında bir ekonomik bütünlük bulunması şarttır²⁷⁵. Organik bağın tespiti neticesinde ise, tüzel kişinin ardındaki hâkim şirket veya ortaklar yerine, şirketin bağlantılı bulunduğu başka bir şirketin borçlardan sorumlu tutulması söz konusu olmaktadır²⁷⁶.

²⁷³ YAĞCI: s. 83.; Y22HD., 2016/535 E., 2019/5759 K., 12.3.2019 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

²⁷⁴ YURDAKUL: s. 80.

²⁷⁵ YAĞCI: s. 89.

²⁷⁶ GÜNER: s. 72.

Tüzel kişilik perdesinin aralanması ve organik bağın uygulanmasındaki farklılıklara ilişkin 2008/18885 sayılı ve 04.07.2008 tarihli kararda özetle; “*Organik bağ kavramının tespiti ile tüzel kişinin borçları sebebiyle açılan davalarda hem borçlu şirketin hem de borçlu şirket ile aralarında hukuki bir bağ bulunan başka bir ilgili şirketin borçlardan sorumlu tutulmasına olanak sağlanmaktadır. Organik bağın tespiti halinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından farklı olarak gerçek kişilerin sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir. Şirketler arasında ekonomik bir birlik aranmamakta farklı tüzel kişiler arasında iktisadi ve ticari bir ilişki veya bağımlılık bulunması yeterli görülmektedir. Borçlardan kaçınmak amacıyla bir şirketin malvarlığının başka bir şirkete devredilmesi gibi durumlarda organik bağın tespiti yapılabilmektedir.*”²⁷⁷ ifadeleri kullanılmıştır. Organik bağın varlığı için aranan şart, tüzel kişiler arasında gizlenmeye çalışan ticari veya ekonomik bağımlılığın aydınlatılmasıdır.

Tüzel kişilik perdesinin aralanması kavramında tüzel kişilik ile ortakları arasında meşru bir bağ bulunmaktadır. Bu meşru bağın getirmiş olduğu işlem özgürlüğünün kötüye kullanıldığı hallerde ise, sınırlı sorumluluk ilkesinin bir istisnası olarak, pay sahipleri tüzel kişinin borçlarından sorumlu tutulmaktadır. Öte yandan, organik bağ kavramında esas olan kişiler arasındaki gerçek ilişkinin açığa çıkarılmasıdır. Tüzel kişi ile ilişkili olan şirket veya gerçek kişilerin görünürde şirket ile bir ilişkisi olmasa dahi bazı kriterler göz önünde bulundurularak gerçek sorumlular tespit edilmektedir²⁷⁸.

Konuya ilişkin olarak Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararlarda özetle, “*Organik bağ, tüzel kişiye yönelik alacakların takibinde, bu sürecin yalnızca asıl borçlu şirkete değil, onunla belirli bir hukuki ilişki ve bağlantıya sahip diğer şirketlere karşı da yürütülmesini mümkün kılan bir hukuki yöntemdir. Bu durumda ekonomik bütünlük şartı aranmaz.*”²⁷⁹. şeklinde bir tanım yapılarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramları arasındaki ayrım desteklenmiştir.

Organik bağın tespiti, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yapılacak çalışmaya kıyasla çok daha kolaydır. Şirketlerin adresleri, yöneticileri, ticaret unvanları, pay sahipleri

²⁷⁷Y9HD., 2008/12825 E., 2008/18885., 04.07.2008 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

²⁷⁸ YURDAKUL: s. 94; YILMAZ, Gülşah: “Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi ile Organik Bağ Kavramının İş Uyuşmazlıkları Hakkında Verilen Kararlar ile Karşılaştırılması”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2021, C. 3, S. 2, 351-365, s. 357; YURDAKUL: s. 72.

²⁷⁹Y9HD.,2008/12825 E., 2008/18885 K., 04.07.2008 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

tarafındaki akrabalık ve şirketler arasında işçi devri yapılması gibi hususlar organik bağın tespiti için yeterlidir²⁸⁰. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda ise, tüzel kişiler arasında veya tüzel kişi ve gerçek kişi ortağı arasında önceden kurulmuş meşru bir ilişki bulunmakta ve perdenin kaldırılması teorisi genel olarak şirketler topluluğunda uygulanmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için şirketlerin malvarlıklarının veya organizasyonlarının karışması, özdeş hale gelmesi, sermayenin yetersiz hale gelmesi ve yabancı yönetim unsurları aranmamaktadır²⁸¹.

Organik bağın tespiti halinde, bir şirketin borçları sebebiyle başka bir şirketin daha sorumluluğun doğması mümkündür, ancak bir gerçek kişinin sorumluluğuna gidilmesi söz konusu değildir. Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması durumunda ise, şirketin borçları sebebiyle farklı bir şirketin dışında, gerçek kişi ortakların da sorumluluğu doğmaktadır²⁸².

Şirketler arasındaki organik bağın tespit edilmesi, perdenin kaldırılması için tek başına yeterli değildir. Perdenin kaldırılabilmesi için hakkın kötüye kullanıldığı ve dürüstlük kuralına aykırılık bulunduğu kanıtlanmalıdır²⁸³. Bu yönüyle, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının uygulama alanı kapsamı daha dar yorumlanmaktadır. Öte yandan, alacaklılar bakımından bazı durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması daha elverişli olabilmektedir. Bunun sebebi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sayesinde, borcun asıl sahibi olan gerçek kişi ortakların sorumluluğuna gidilebilmesidir²⁸⁴.

Sonuç itibarıyla, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramlarının esasen ayrıştığı noktaların tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi için daha katı şartlar öngörülmesi, özellikle hakkın kötüye kullanılması ve dürüstlük ilkesine aykırılık unsurları aranması, gerçek kişi ortakların ve kardeş şirket ortaklarının dahi borçtan sorumlu tutulabilmesinin mümkün olması; buna karşın organik bağın tespitinin daha kolay olması ve genellikle işçilik alacaklarına ilişkin davalarda işverenin tespiti amacıyla kullanılması; tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar verilmesi için ise öncelikle kişiler arasında bir ekonomik bütünlük aranması ve genellikle şirketler topluluğuna ilişkin davalarda gündeme gelmesi olduğu görülmektedir.

²⁸⁰ BÜYÜKYILMAZ: s. 20.

²⁸¹ AKINCI: s. 23.

²⁸² YURDAKUL: s. 74.

²⁸³ AKINCI: s. 667.

²⁸⁴ AKINCI: s. 673.

2.9.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ Kavramı Arasındaki Benzerlikler

Mahkeme tarafından hem perdenin kaldırılması teorisinin uygulanabilmesi hem de organik bağın tespiti için birden fazla tüzel kişi arasında mevcut olan fiili ve hukuki bağların incelenmesini gerektirmektedir. Her iki kavramda da şirketlerin yönetsel, ekonomik ve hukuki ilişkileri incelenerek, bağımsız hareket edip etmedikleri değerlendirilmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramları, şirketler arasındaki ekonomik bağımsızlığın zedelendiği durumlarda gündeme gelmektedir²⁸⁵. Özellikle bir şirketin diğerinin faaliyetlerini tamamen yönlendirdiği, yönetim organlarının aynı olduğu veya ekonomik bağımlılığın yüksek olduğu olaylarda bu iki kavram sıklıkla birlikte değerlendirilmektedir. Her iki kavramın da temelinde, TMK m. 2’de düzenlenmiş olan dürüstlük ilkesi bulunmaktadır²⁸⁶.

Söz konusu kavramlar, şirketlerin bağımsız tüzel kişiliklerini kötüye kullanarak hukuki sorumluluklardan kaçınmalarını engellemeye yöneliktir²⁸⁷. Bir şirketin varlıklarını farklı bir şirket üzerinden yöneterek alacaklılarını zarara uğratmaya çalışması halinde hem organik bağın tespiti hem de tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gündeme konusu gündeme gelebilmektedir²⁸⁸.

Organik bağın tespiti yapılırken perdenin kaldırılması teorisinde olduğu gibi her zaman muvazaalı bir işlem gerçekleştirilmiş olması gerekmemektedir. Örneğin, borca batmış bir şirketin pay sahiplerinin farklı bir şirket kurarak faaliyetlerine sürdürmesi ve kardeş şirketler arasında bir devir ilişkisinin olmaması halinde muvazaadan da söz edilemeyecektir. Bu durumda, organik bağ kavramının tespitinin ardından, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması suretiyle ortakların sorumluluğuna başvurulmalıdır²⁸⁹.

Perdenin kaldırılması ve organik bağ konularına ilişkin bir Yargıtay kararında genel itibarıyla, *“Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında, genellikle muvazaalı işlemleri gerçekleştiren tarafların arasında kuvvetli organik bağ bulunduğu durumlarla karşılaşılmaktadır. Bu kavramlar kimi zaman aynı olayda birlikte değerlendirilebilir; ancak*

²⁸⁵ KUS: s. 208.

²⁸⁶ ÖZKURT, Ayşegül: Bankacılık Hukukunda “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 67.

²⁸⁷ KUS: s. 210.

²⁸⁸ GÜNER: s. 71-72.

²⁸⁹ AKINCI: s. 674.

birinin varlığı diğerini dışlamamaktadır. Hukuki bir işlemin taraflarının da iradeleriyle beyanları arasında kasıtlı olarak bir uyumsuzluk yaratılması durumunda, muvazaanın koşulları her zaman gerçekleşmemekte dolayısıyla, sorumluluğun genişletilebilmesi için yargı içtihatlarıyla geliştirilmiş olan organik bağ kavramının ayrıca ele alınması gerekmektedir. Organik bağ kavramının temeli, TMK'nın 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük ilkesi ile hakkın kötüye kullanılması yasağından dayanmaktadır. Bu kavram, iki tüzel kişi arasında veya bunların ortakları arasındaki ilişkinin niteliğini ifade etmekte ve tüzel kişilik perdesine kıyasla daha geniş bir anlam taşımaktadır. Organik bağın varlığı tanık beyanlarıyla dahi ispatlanabilmekte; ancak bu bağ, tek başına tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yeterli olmamaktadır. Davalı ve diğer ilgili şirketin kuruluş tarihlerinin, pay sahiplerinin soyadlarının aynı olması gibi durumlar tek başına organik bağın varlığını kanıtlamamaktadır. Ancak, şirketlerin aynı kişilerce yönetilmesi, benzer iş kollarında faaliyet göstermesi veya aynı hissedarlara sahip olması gibi durumlar, somut olayın diğer delilleriyle birlikte değerlendirildiğinde organik bağın varlığına işaret edebilecektir. Yine de bu durum, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını sağlamak için tek başına yeterli değildir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi için, alacaklıdan mal kaçırmak veya alacaklıyı zarara uğratmak amacıyla kötü niyetli işlemlerin yapıldığının somut delillerle kanıtlanması gereklidir. Organik bağ tespit edilirken, şirket adresleri, pay sahiplerinin veya temsilcilerinin aynı veya akraba olması, faaliyet konularının benzer olması gibi özellikler gözetilmekte veya şirketler arasındaki hukuki ilişki tespit edilerek organik bağın varlığına karar verilmektedir. Tüzel kişiliğin kaldırılmasına yol açan durumlarda, şirketlerin faaliyet konuları, ortaklık düzenleri ve hissedarları arasında ciddi bir örtüşme bulunduğu, bu durum üçüncü şahısların gözünde iki şirketin tek bir yapıymış gibi algılanmasına neden olabilmektedir. Bu algı üzerinden, bir şirketin finansal gücü olduğuna dair yanlış bir izlenim oluşturulması, ardından diğer şirketin borca batırılması veya varlıklarının başka bir şirkete kaydırılması gibi işlemler, hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilir.” şeklinde bahsedilmektedir²⁹⁰. İlgili karardan organik bağın tespitinin daha geniş bir alanda uygulandığı ve ispatının daha kolay olduğu, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının ise daha zor olduğu ve özel şartlar arandığı anlaşılmaktadır.

²⁹⁰YHGK., 2020/19 E., 2020/358 K., 09.06.2020 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); YILMAZ: s. 361

2.9.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ Kavramı Arasındaki Farklar

Organik bağ, genel olarak şirketlerin işleyiş biçimi ve ekonomik ilişkileri temel alınarak incelenirken, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, bir hakkın kötüye kullanıldığı durumlarda bir hukuki müdahale aracı olarak devreye girmektedir. Yargıtay, kararlarında organik bağ tespit edilirken şirketlerin birbirlerine olan bağımlılık seviyeleri göz önünde bulundurulurken tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin kararlar doğrudan şirketlerin alacaklılarına zarar verme niyetiyle hareket edip etmediği incelenerek verilmektedir²⁹¹.

Organik bağın tespiti için, şirketlerin faaliyetlerinin iç içe geçmiş olması, ortak yönetim yapısı veya mali kaynakların paylaşılması gibi hususlar genellikle ispat hukuku açısından yeterli görülmektedir. Öte yandan, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için bir şirketin alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla diğer bir şirketi kötüye kullandığının somut olarak kanıtlanması gerekmektedir²⁹². Bu nedenle tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, organik bağa kıyasla daha istisnai bir durumdur ve daha sıkı bir ispat yükü gerektirmektedir.

Organik bağın varlığı tespit edildiğinde, şirketlerin işçilik alacakları gibi belirli sorumluluklar açısından birlikte değerlendirilmeleri mümkündür; ancak bu durum, şirketlerin tamamen tek bir tüzel kişilik olarak kabul edilmesi anlamına gelmemektedir. Buna karşılık, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ilişkin bir mahkeme kararlarında şirketlerin ayrı tüzel kişilikleri tamamen göz ardı edilmekte ve borçlardan dolayı doğrudan sorumlu tutulmaları sağlanmaktadır²⁹³.

Söz konusu kavramlar sorumluluğun genişletilmesi bakımından benzerlik gösterse de aralarında belirgin farklar mevcuttur. Temel farklılık; tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda bağlı şirketler arasında ekonomik bütünlük bulunması aranmaktayken, organik bağ kavramında ekonomik bütünlük ölçütü aranmamasıdır²⁹⁴.

Organik bağ kavramı, iki tüzel kişi arasındaki bağımlılık ilişkisini temsil etmektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında ise, şirketler arasındaki bağın niteliği farklıdır;

²⁹¹ KUŞ: s. 209.

²⁹² GÜNER: s. 138.

²⁹³ GÜNER: s. 139.

²⁹⁴ ÖZTEK, Selçuk/ MEMİŞ, Tekin: Şirketler Hukuku ve İcra iflas Hukuku İlkeleri Karşısında Borçlu Şirketin Alacaklıların Hâkim Ortağa Karşı Korunması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, İstanbul 2008, s. 209; ÖZKURT: s. 66; GÖGER: s. 72.

şirketler neredeyse tek bir tüzel kişilik olarak hareket etmektedir. Şirketler topluluğunun alacaklıları, aynı davada mahkemeden tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ile birlikte organik bağ kavramının tespitini de talep edebilmektedir. Söz konusu kavramlar ticaret ve iş hukuku davalarına sıklıkla konu olmaktadır²⁹⁵.

Şirketler topluluğunda öncelikle açılan tasarrufun iptali davasının ardından Yargıtay'ın 2008/1896 sayılı ve 03.03.2008 tarihli kararda, *“Mal alışverişinden kaynaklanan bakiye alacak nedeniyle icra takibi başlatılmış ve borçlu şirket itiraz etmiştir. Alacaklı şirket tarafından itirazın iptali davası açılmıştır. Borçlu tüzel kişi, alacağa konu olan mal alımıyla ilgili bozuk ve kusurlu ürünlerin, davacı şirketin bünyesinde bulunduğu şirketler topluluğuna iade edildiğini ifade etmiştir. Yerel mahkeme, davalının iade edilen malların davacıya teslim edildiğine dair yeterli kanıt sunamadığını belirterek davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir. Yargıtay Dairesi, malın iadesine ilişkin faturalarda malların iadesinin şirketler topluluğu bünyesinde farklı bir şirkete yapıldığı iddiası bulunduğu dikkat çekerek, perdenin kaldırılması teorisine göre grubun sicil kayıtlarının incelenmesi, ortaklık ve temsil yapısının değerlendirilmesi, iadeye konu malların akıbetinin aydınlatılması ve tüm çıktılarının bir arada ele alınması gerektiğini vurgulamış, eksik inceleme ile verilen kararı hatalı bulmuştur.”*²⁹⁶ şeklinde belirtilmiş; organik bağın tespitinin ardından hakkın kötüye kullanılması söz konusu olduğu için tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının gerekliliğine işaret edilmiştir.

Her ne kadar organik bağ ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramları benzer yönlerle sahip olsa da hukuki sonuçları ve uygulama alanları itibarıyla önemli farklılık içeren kavramlardır. Organik bağ, şirketlerin ekonomik ve yönetsel bağımlılığını belirlemek için kullanılan bir kavramken, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması daha çok alacaklıları korumaya yönelik bir hukuki yaptırımdır. Yargı kararlarında, her iki kavramın da somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

²⁹⁵ ÖZKURT: s. 66.

²⁹⁶Y19 HD., 2007/8169 E., 2008/1896 K., 03.03.2008 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

3. BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞUNDA TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI

3.1. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

Şirketler topluluğunun ana unsurları hâkim şirket, bağlı şirket ve hâkim şirketin kullanabildiği hâkimiyet iradesidir. Topluluk yapısı içerisinde birden fazla şirket bulunması ve hâkim şirketin bağlı şirketler üzerinde hâkimiyet iradesini kullanabiliyor olması karmaşık bir ortaklık yapısı oluşturmaktadır. Şirketler topluluğu, birden fazla şirketin ekonomik ve hukuki açıdan birbirine bağlı olduğu kurumsal bir yapı olarak da tanımlanabilecektir. Bu yapının en önemli özelliklerinden biri, topluluk bünyesindeki her bir şirketin bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip olmasıdır. Tüzel kişiliğin bağımsızlık özelliğinin ve topluluk yapısının kötüye kullanıldığı durumlarda ise, şirketlerin sorumluluktan kaçmasını engellemek ve hukuki güvenceleri sağlamlaştırmak amacıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması çözümü devreye girmektedir²⁹⁷.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, esasen şirketin tüzel kişiliğinin ardına saklanarak haksız veya kötü niyetli işlemler gerçekleştirilmesini önlemek için uygulanmaktadır. Bu ilke, şirketler topluluğu içerisinde özellikle hâkim şirketin, bağlı şirketleri kendi lehine haksız şekilde yönlendirmesi veya borçlardan kaçınmak amacıyla kötüye kullanması durumunda gündeme gelmektedir²⁹⁸.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının başlıca amaçlarından biri, şirketler topluluğu içindeki ekonomik ve hukuki güvenliği sağlamaktır. Şirketler kanundaki düzenlemeler çerçevesinde yatırımcıları, işçileri ve alacaklıları koruyacak şekilde yapılandırılmıştır; ancak bazı durumlarda hâkim şirketler, bağlı şirketleri birer araç olarak kullanarak ekonomik yükümlülüklerden kaçınabilmekte ve böylece borçlarını ödememek veya hukuki yükümlülüklerini bağlı şirkete devretmek amacıyla tüzel kişiliğin ardına saklanabilmektedir²⁹⁹. Örneğin, bir bağlı şirketin yapay bir şekilde iflasa sürüklenmesi veya

²⁹⁷ GÜNER: s. 76.

²⁹⁸ GÜNAY: s. 47.

²⁹⁹ YURDAKUL: s. 90-91.

mallarının hâkim şirkete devredilerek alacaklıların haklarının ihlal edilmesi gibi durumlarda hâkimiyetin kötüye kullanılması sebebiyle perdenin kaldırılması talep edilebilecektir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının bir diğer önemli amacı, hâkim şirketlerin sorumluluklarını hakkaniyetli bir şekilde düzenlemek ve şirketler arasındaki ilişkileri hukuka uygun hale getirmektir. Şirketler topluluğunun en önemli unsuru olan hâkimiyet iradesi, aynı zamanda bir yükümlülük de doğurmaktadır. Hâkim şirketlerin, bağlı şirketlerin yönetiminde söz sahibi olmaları nedeniyle, yalnızca kâr sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda yükümlülükleri yerine getirmek adına da hareket etmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, haksız kazanç elde etmek için kullanılan topluluk yapılarında başvurulacak bir son çare niteliğindedir³⁰⁰. Ticaret hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların dışında iş hukukundan ve vergi hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda da perdenin kaldırılması yoluna başvurulabilmektedir.

Şirketler topluluğunda sorumluluk konusu esasen TTK'da m. 202 ve m. 206 arasında düzenlenmiştir. Kanuni düzenlemelerde sorumluluk konusu hâkimiyetin kötüye kullanılmasından doğan sorumluluk, tam hâkimiyet sorumluluğu ve güven sorumluluğu başlıkları altında ele alınmıştır. Şirketler topluluğunda hâkimiyetin kötüye kullanılması genel olarak, şirketler arasında malvarlığı aktarımları, kar dağıtımı, gerekli yatırımların yapılmaması, bağlı şirketin kararlarının şirketi zarara uğratacak şekilde yönlendirilmesi ve hâkim şirketin menfaatlerinin bağlı şirket menfaatinin üzerinde tutularak bağlı şirketin borç altına sokulması gibi hallerde söz konusu olmaktadır. Hâkim şirketler, bağlı şirketlerin aldığı kararlarda ve ticari faaliyetlerinde yönetici faaliyet göstermektedir. Hâkim şirketin yönetim faaliyetleri sonucunda zarar gören bağlı şirketin ve alacaklılarının, zararın tazmin edilmesi istemiyle dava yoluna başvurusu mümkündür³⁰¹.

Hâkimiyetin türü davanın tarafları konusunda belirleyici niteliktedir. Kısmi hâkimiyet halinde, zarar gören alacaklı üçüncü kişiler ve azınlık pay sahipleri zararın giderilmesini talep edebilmektedir. Tam hâkimiyet halinde ise, bağlı şirkete ait tüm pay haklarının hâkim

³⁰⁰ YAZICI: s. 85.

³⁰¹ TOSUN NARÇİN, Zela: "Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleriyle Karıştırılması", Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2015, C. 10, S. 105, s. 89-103.

şirkete ait olması sebebiyle sadece alacaklı üçüncü kişiler dava yoluna başvurabilmektedir³⁰².

Öte yandan, şirketler topluluğunda sorumluluğa ilişkin kanuni düzenlemeler, bağlı şirketin ve bağlı şirketin alacaklılarının zararını tazmin edebilmesi bakımından her durumda yeterli olmamaktadır. Bu noktada, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi tamamlayıcı bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Perdenin kaldırılmasının özellikle bağlı şirketin alacaklılarının korunması açısından faydalı bir uygulama olduğu söylenebilecektir. Şirketler topluluğunun tüzel kişiliği bulunmadığı için topluluk bünyesindeki şirketlerin alacaklılarının doğrudan ortaklığı başvurusu mümkün değildir. Perdenin kaldırılması teorisi ile bağlı şirket alacaklılarının dava yoluna giderek borcunu asıl borçlu olan hâkim şirketten talep edebilmesi mümkün hale getirilmiştir³⁰³.

Perdenin kaldırılması talebiyle açılan davalarda ispat yükü alacaklı davacıya aittir³⁰⁴. Yargıtay, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için güçlü ispat araçları öngörmüştür³⁰⁵. Hâkim şirketin bağlı şirket üzerindeki kontrol gücü önemli bir ölçüttür. Hâkim şirketin bağlı şirketin finansal ve hukuki kararlarını kontrol edebilme gücüne sahip olması ve perdenin kaldırılması için bu kontrol gücünü kötüye kullanması gerekmektedir³⁰⁶.

Şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması iki şekilde tezahür etmektedir. İlk durum, hâkim şirketin, bağlı şirketi ticari menfaatlerine hizmet edecek bir araç olarak kullanmasıdır. Alacaklıların mahkemeden talebi üzerine, şirket ortakları bakımından sınırlı sorumluluk ilkesi kaldırılmakta ve ortaklar, şirket borçlarından bizzat sorumlu hale gelmektedir. İkinci durumda ise, iki şirket tek bir ekonomik birim halinde gelmekte ve perdenin kaldırılmasıyla birlikte tek bir tüzel kişilik gibi değerlendirilmektedir³⁰⁷; fakat ikinci durum tüzel kişilik perdesinden çok topluluk perdesinin kaldırılması ile örtüşmektedir. ABD hukukunda ortaya çıkan tek ekonomik birim teorisi çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınmaktadır.

³⁰² GÖGER: s. 206-207.

³⁰³ GÖGER: s. 206.

³⁰⁴ ÖZŞAHİNLİ: s. 110.

³⁰⁵ KAYA: s. 490.

³⁰⁶ GÖGER: s. 208.

³⁰⁷ ÖZŞAHİNLİ: s. 108.

Perdenin kaldırılması teorisi, şirketler topluluğunda genellikle, perdenin düz kaldırılması şeklinde uygulanmaktadır; fakat bağlı şirketin borçları sebebiyle hâkim şirketin sorumluluğuna başvurulmasının yanı sıra, hâkim şirketin borçları sebebiyle bağlı şirkete başvurulması da mümkündür.

3.2. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasına Başvurulabilecek Durumlar

Şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu, diğer sermaye şirketlerinde uygulanan usul ile örtüşmekte; fakat perdenin kaldırılmasına neden olan konu bakımından ayrılmaktadır. Yargıtay'ın yerleşik kararlarına göre, sermaye şirketlerinde tüzel kişilik perdesinin aralanması; malvarlıklarının ve faaliyet alanlarının karıştığı (özdeşlik), sermayenin yetersiz olduğu veya şirketin yabancı bir yönetim tarafından kontrol edildiği üç farklı koşulda mümkündür³⁰⁸. Sermaye şirketleri bakımından mahkeme, perdenin kaldırılması için öncelikle tüzel kişiler arasındaki organik bağları incelemektedir. Şirketler topluluğunda ise, aynı topluluk çatısı altında faaliyet gösterilmesinden doğan meşru bir bağ bulunmaktadır. Bu sebeple, perdenin kaldırılmasına temel oluşturacak bağın doğal olarak var olduğu kabul edilmektedir.

Perdenin kaldırılması uygulamasında şirketler topluluğu bakımından incelenen unsur, hâkimiyet unsurunun nasıl kullanıldığına ilişkindir. Hâkimiyetin kötüye kullanılması neticesinde topluluktaki şirketlerin malvarlıklarının veya alanlarının birbirine karışması, bağlı şirketin sermayesinin yetersiz hale getirilmesi veya hâkim şirketin yönetim ve yönlendirmeleriyle paravan olarak kullanılması, perdenin kaldırılmasının sebeplerindendir. Örneğin, şirketler topluluğu içerisindeki bir şirketin alacaklılarının, şirket aleyhine icra takibi başlattığı; fakat şirket adresinde yeterli malvarlığının bulunamadığı ve şirketin ticaret sicilinde kayıtlı adresinde başka bir şirketin faaliyet gösterdiğinin anlaşılması durumunda, söz konusu şirketin, şirketler topluluğu içerisinde kurulmuş bir paravan şirket olup olmadığı incelenecektir. Öte yandan, hâkim şirketin rekabet etmeme yasağından kurtulmak için bağlı şirket aracılığıyla rekabet etmesi hali de hâkimiyetin kötüye kullanılması sebebiyle perdenin

³⁰⁸ AKINCI, Şahin: “Alacaklılardan Mal Kaçırarak İçin Kurulan Yeni Şirkete Müracaat İmkânı Bakımından; Muvazaa, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramlarının Elverişliliği ve Yargıtay Uygulamaları” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. 27, S. 3, s. 662.

kaldırıldığı hallere örnek verilebilecektir³⁰⁹. Bağlı şirketin merkezinin yurt dışında bulunması halinde de hâkim şirketin haksız fiilden veya sözleşmeden kaynaklanan bir sebeple bağlı şirketi zarara uğratması dava konusu olabilmektedir³¹⁰.

Hâkimiyet iradesinin kötüye kullanılması neticesinde zarara uğrayan bağlı şirket ve alacaklıları, genellikle tasarrufun iptali davasına başvurmakta ve muvazaalı bir işlem gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ise iptal davasının ve muvazaanın şartlarının gerçekleşmediği durumlarda söz konusu olmaktadır³¹¹. Bu yönüyle şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna, başka bir hukuki çare bulunmadığı hallerde başvurulduğu söylenebilecektir.

3.2.1. Yetersiz Sermaye

Ticari hayatta oluşabilecek riskler gözetilerek kanun koyucu tarafından şirket tiplerine özgü asgari sermaye miktarları belirlenmiştir. Bu sebeple, şirketlerin kuruluş esnasında ticari faaliyetlerini gerçekleştirmeye yetecek miktarda sermayesinin bulunması gerekmektedir. Başlangıçta yeterli sermaye ile kurulan bir şirketin sonradan sermayesinin yetersiz kalması veya sermaye kaybına uğraması da mümkündür. Şirketler topluluğunda bazı durumlarda bağlı şirketin, hâkim şirket tarafından kasten sermaye kaybına uğratıldığı görülmektedir. Bunun sebebi, bağlı şirket varlıklarının topluluk içerisinde başka bir şirkete düşük bir bedelle devredilerek kârın aktarılması veya bağlı şirketin tasfiye edilmek istenmesi olabileceği gibi vergi hukukundan kaynaklanan bazı avantajlardan yararlanmak da olabilmektedir³¹².

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna başvurmak için sermaye miktarının yetersiz hale gelmesi tek başına yeterli bir sebep değildir. Ortakların kusuru ve alacaklıların da bu sebeple zarara uğramış olması koşulu aranmaktadır³¹³. Şirketler topluluğu bağlamında genellikle hâkim şirketlerin haksız fiilinden kaynaklanan bir zarar bulunmaktadır. Örneğin, hâkim şirketin bağlı şirketi, şirketin finansal gücünü aşan işlemler altına girmeye sürüklemesi sebebiyle sermayenin yetersiz hale gelmesi durumunda ortakların sınırlı

³⁰⁹ VURAL: s. 127.

³¹⁰ ÖZŞAHİNLİ: s. 109.

³¹¹ AKINCI: s. 656.

³¹² GÖGER: s. 90.

³¹³ POROY/ TEKİNALP/ ÇAMOĞLU: s. 110; BÜYÜKYILMAZ: s. 77-78.

sorumluluk ilkesi gereği sorumluluktan kurtulma talebi, dürüstlük kuralına aykırı kabul edilmektedir³¹⁴.

Bağlı şirket alacaklılarının dava açma hakkına ilişkin kanunda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte alacaklılar, borcun ödenmesini öncelikle sözleşme yapmış olduğu şirketten talep etmekte; şirketin fevkalade sermaye yetersizliğine düştüğü durumlarda ise, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması talebiyle mahkemeye başvurmaktadır. Fevkalade sermaye yetersizliği, şirketin eksik sermaye ile donatıldığının şirket içerisindekiler tarafından açıkça ve kolayca fark edilebilecek düzeyde olmasıdır. Yalnızca fevkalade sermaye yetersizliği sebebiyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına başvurulabileceği savunan yazarlar da bulunmaktadır³¹⁵. Sermaye yetersizliği sebebiyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılması durumunda, şirket ortakları şirketin borçlarından bizzat sorumlu olmaktadır³¹⁶.

3.2.2. Malvarlıklarının ve Alanların Birbirine Karışması

Tüzel kişilerin bağımsız bir malvarlığına sahip olması ayrılık ilkesinin bir sonucudur. Şirketler topluluğu içerisinde de hâkim ve bağlı şirketlerin gerçek veya tüzel kişi ortaklarından ayrı bir organizasyonel yapısı ve malvarlığı bulunmaktadır. Topluluk ilişkisinin sürekliliği için ortakların ve şirketlerinin alanlarının açık bir şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir³¹⁷. Öte yandan, bazı durumlarda, şirketlerin malvarlıkları ve organizasyonel yapıları bakımından birbirine karışması veya şirketlerin ve şirket ortaklarının malvarlıklarının ayırt edilmemiş olması gibi sorunlar gündeme gelebilmektedir. Şirket malvarlığının şirkete mi yoksa şirketin ortağına mı ait olduğunun ticari kayıtların incelenmesinden anlaşılamaması ve şirket ile ortak arasında sıklıkla malvarlığı aktarımlarının yapılması gibi durumlar malvarlığının karışması haline örnek verilebilecektir³¹⁸. Bu sebeple ortak ve şirket arasındaki tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak malların kime ait olduğunun tespiti gerekmektedir.

Şirketler topluluğu bakımından incelendiğinde malvarlıklarının karışması durumu genellikle hâkim şirket ile bağlı şirket veya topluluk çatısı altındaki bağlı şirketler arasında meydana gelmektedir. Şirketler topluluğu içerisinde hâkimiyet iradesini kullanan şirket ile

³¹⁴ GÖGER: s. 97.

³¹⁵ Bkz. GÖGER: s. 92.

³¹⁶ YAĞCI: s. 58.

³¹⁷ BÜYÜKYILMAZ: s. 101.

³¹⁸ YAĞCI: s. 57.

ona bağı olan şirketin malvarlıklarının karışması durumu “*malvarlıklarının dikey şekilde birbirine karışması*” olarak; bağı şirketlerin defterlerinin ve ticari kayıtlarının incelenmesinden malvarlığının hangi bağı şirkete ait olduğunun anlaşılamaması durumu ise “*malvarlıklarının yatay anlamda birbirine karışması*” olarak adlandırılmaktadır³¹⁹.

Malvarlıklarının veya alanların birbirine karışması sebebiyle perdenin kaldırılmasının esas sebebi, bağı şirketin hâkim şirketin ticaret unvanını kullanıyor olması, yöneticilerinin ve personellerinin aynı olması veya şirketlerin aynı adreste faaliyet göstermesi gibi durumlarda şirket ile sözleşme ilişkisi içerisinde bulunan üçüncü kişilerin sözleşmenin tarafı konusunda yanılgıya düşmesidir³²⁰.

Perdenin kaldırılmasına ilişkin Yargıtay kararlarında, şirketlerin aynı ofisi kullanması ve yönetim kurulunun aynı olması gibi durumların malvarlıklarının veya alanların birbirine karışması olarak değerlendirildiğine sıklıkla rastlanmaktadır. Konuya ilişkin 2016/7084 sayılı ve 11.12.2017 tarihli kararda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için hakkın kötüye kullanılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bazı durumlarda şirket ile pay sahipleri özdeşleşmekte, bir malın şirkete mi yoksa pay sahibine mi ait olduğuna anlaşılamamaktadır. Bu durum çoğunlukla şirket ortakları tarafından kötü niyetli ve kasıtlı olarak sorumluluktan kaçmak amacıyla oluşturulmakta ve şirket perdesi ortaklar tarafından bir paravan olarak kullanılmaktadır. Yargıtay kararında, bu durumda perdenin kaldırılarak asıl borçlu ortakların şirket borçlarından sorumlu tutulacağı ifade edilmektedir³²¹.

Yargıtay uygulamasında, bağı şirketlerin karışması halinde ortaya çıkan özdeşlik durumu, şirketlerin kesmiş olduğuna faturalardan ve ticari defterlerden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Yargıtay’ın, hâkim şirketin yapmış olduğuna bir sözleşmeden kaynaklanan borcu sebebiyle aynı topluluk içerisindeki diğer şirketin sorumluluğuna gidildiği ilgili bir kararında, sözleşmeye taraf olan şirket ile davacı şirketin aynı şirketler topluluğunda bulunduğu, aralarındaki organik bağı özdeşlik oluşturduğu ve davalının düzenlemiş olduğuna faturalardan birinin davacı şirket defterine işlendiği tespit edilmiştir. Bu durumda tüzel

³¹⁹ BÜYÜKYILMAZ: s. 103.

³²⁰ BÜYÜKYILMAZ: s. 104.

³²¹ Y11HD., 2016/5148 E., 2016/7084 K., 11.12.2017 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU: s. 110

kişilik perdesinin kaldırılması teorisi uygulanarak asıl borçluların aydınlatılması gerekmektedir³²².

Konuya ilişkin farklı bir Yargıtay kararında da benzer şekilde, borçlu şirketin ödeme güçlüğüne düşmesi sebebiyle davacının alacağını şirketten alamadığı; davalı şirket ile borçlu şirketin alanlarının ve malvarlıklarının birbirine karıştığına öne sürüldüğü, davalı ve borçlu şirketin ticari defterlerinin karşılaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme değerlendirmenin ardından, karar verilmesi için eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle kararın bozulmasına karar vermiştir³²³. Bu halde mahkemelerin, asıl borçlunun tespiti yapılırken şirketler ve şirketler ile ortaklar arasındaki malvarlığı aktarımlarının, ticari kayıtların ve şirketlere ait defterlerin titizlikle incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Özdeşliğe ilişkin bir mahkeme kararında, kayıtların incelenmesinin ardından işletmelerin özdeş olduğuna karar verilmiştir. Kararda özetle; her iki davalı da hukuken farklı tüzel kişiliklere sahip olsa da somut durum, şirketlerin iktisadi durumları ve ticari faaliyetleri incelendiğinde bağımsız bir tüzel kişiliği olması sebebiyle borçtan kaçınan Ege İhr. A.Ş.'nin savunmasının geçerliliği olmayacağı ve şirketlerin tek bir yapı olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Borç doğuran sözleşmenin yapıldığı tarihteki her iki şirkete ait kayıtlar da incelenmiş ve temsil ve imza yetkililerinin aynı şahıs olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bağımsız bir tüzel kişi olduğu iddia edilen Ege Ltd. Şti.'ye ait hisselerin borçtan kurtulmak amacıyla muvazaalı bir işlemle üçüncü kişilere devredildiği anlaşılmıştır. Şirketlerin pay sahiplerinin ve yönetim kurulunun, sözleşmenin imzalandığı tarihte aynı olduğu, Ege Ltd. Şti.'nin hisselerinin faturanın düzenlenmesinin ardından devredildiği ancak bu durumun ekonomik özdeşliği etkilemediği ortaya konulmuştur. Teori ve Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 2. maddesinde düzenlenen hakkın kötüye kullanılamayacağı ilkesi doğrultusunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu çerçevede, her iki davalı şirket arasında kardeş şirket ilişkisi kapsamında iktisadi bir özdeşlik bulunduğu kabul edilmiştir. Davalı şirketin tek iddiası, farklı bir tüzel kişiliği olduğu ve diğer davalı şirketin borcun tamamından sorumlu tutulması

³²²Y19HD., 2007/9269 E., 2008/2932 K, M 25.03.2008 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); GÖGER: s.105.

³²³ Y11HD., 2016/9387 E., 2018/2071 K.,19.03.2018 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024); GÖGER: s. 106.

gerektiği yönündedir. Ancak bu savunma, hakkın kötüye kullanılması yasağına ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir.

İlgili kararda açıklandığı üzere, yurt dışında bulunan davacı şirket ile sözleşmeyi akdeden, malı teslim alan ve konteyner akreditifini çıkaran şirketin temsilcileri ortaklardır. Sözleşme sırasında iki şirketin ortaklarının aynı kişilerden oluştuğu ve bu durumun yalnızca biçimsel bir tüzel kişilik ayrılığı yaratmak amacı taşıdığı görülmektedir. Sonuç olarak, davalı şirketin, ödeme kabiliyeti olmayan diğer şirketin, kendi borçlarını üstlenmesini sağlamaya yönelik çabaları mahkeme nezdinde kabul edilmemiştir. Hakkaniyet ve dürüstlük ilkeleri çerçevesinde yapılan değerlendirme sonucunda, iki şirketin de tüm borçtan müteselsil olarak sorumlu olduğuna karar verilmiştir. Bu değerlendirme, hakkın kötüye kullanılmasını engellemek ve alacaklıların haklarını korumak amacıyla yapılmıştır³²⁴.

Yargıtay'ın ilgili kararı, bağlı şirketler arasında malvarlıklarının karışması sebebiyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusuna örnek teşkil etmektedir. TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı çerçevesinde ele alınan hakkın kötüye kullanılması kavramı ile aralarında özdeşlik ilişkisi bulunan şirketler borçtan müteselsil olarak sorumlu kabul edilmiştir.

3.2.3. Yabancı Yönetim

Şirketler topluluğundaki şirketlerin faaliyetlerinin, şirketin kendi menfaatleri dışında bir amaca yönlendirilmiş olması durumunda “*yabancı yönetim*” kavramı gündeme gelmektedir. Hâkim şirketin, bağlı şirketi kendi menfaatleri doğrultusunda ticari işlemler yapmaya yönlendirmesi ve kendi lehine malvarlığı devri yapması gibi durumlarda bağlı şirket ve bağlı şirketin alacaklıları zarara uğratılmakta ve zarar görenlere dava hakkı doğmaktadır³²⁵.

Yabancı yönetim, tüzel kişi yönetilirken şirketin menfaatleri yerine ortakların menfaatini ön planda tutan bir yönetim oluşması hali olarak da tanımlanabilecektir³²⁶. Şirketler topluluğunda bağlı şirketin, kendi çıkarlarını değil, hâkim şirketin çıkarlarını önceleyen bir tutumla yönetilmesi halinde bağlı şirketin borçlanması kaçınılmazdır. Söz

³²⁴ İzmir 4. ATM, 2002/843 E., 2005/64 K., 17.02.2055 T., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, (ET: 12.02.2024).

³²⁵ BÜYÜKYILMAZ: s. 90.

³²⁶ VURAL: s. 95.

konusu durumda, hâkim şirket hâkimiyet iradesini kötüye kullanarak bağlı şirket üzerinden haksız kazanç elde etmeyi hedeflemektedir³²⁷.

Sonuç olarak şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, fevkalade sermaye yetersizliği, topluluktaki şirketlerin malvarlıklarının ve alanlarının birbirine karışması ve şirketin menfaatlerine uymayacak şekilde işlemler yapılması sonucunda yabancı yönetim kavramının gündeme gelmesi durumlarında uygulanmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasıyla hem borçlu şirket ile diğer bağlı şirketlerin hem de hâkim şirket ile kusurlu ortağın borçlardan sorumlu tutulması söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra, ortakların borçları sebebiyle topluluk bünyesindeki şirketlere başvurulabilmesi sebebiyle perdenin tersine kaldırılması da mümkündür³²⁸.

3.3. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Hükümlerinin Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanması Karşısındaki Durumu

Şirketler topluluğunda sorumluluk, hâkim şirketin bağlı şirketler üzerindeki yönetsel ve ekonomik etkisi çerçevesinde şekillenmektedir. TTK'da yer alan hükümler ile hâkim şirketin sorumluluğu düzenlenmiştir; ancak bazı durumlarda söz konusu düzenlemeler alacaklıların zararlarını giderme açısından yeterli olmamaktadır. Bu sebeple, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, TTK'daki hükümlere başvurmanın mümkün olmadığı durumlarda tüzel kişiliğin kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla devreye girmektedir. Öte yandan, bazı durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması, şirketler topluluğundaki mevcut sorumluluk hükümleriyle çelişebilmekte veya onları tamamlayıcı bir araç olarak değerlendirilebilmektedir³²⁹.

3.3.1. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Hükümleri

TTK m. 202, hâkim şirketin, bağlı şirketlere vereceği zararları tazmin etme yükümlülüğünü ve denkleştirme usulünü düzenlemektedir; fakat bu madde, alacaklılar veya üçüncü kişiler açısından sınırlı bir koruma sağlamakta ve hâkim şirketin malvarlığına doğrudan başvurulamamaktadır. Özellikle, bağlı şirketlerin zarar görmesi ve hâkim şirketin bu zararın tazmininden kaçınması durumunda, alacaklıların yalnızca mevcut yasal

³²⁷ POROY/ TEKİNALP/ ÇAMOĞLU: s.110; YAĞCI: s. 57.

³²⁸ AKINCI: s. 663.

³²⁹ GÜNAY: s. 62; YAZICI: s. 454.

düzenlemelere başvurarak zararlarını gidermesi zordur. Bu noktada, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, sorumluluğun doğrudan hâkim şirkete yöneltilmesine olanak sağlayan alternatif bir çözüm olarak değerlendirilmektedir³³⁰.

3.3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanabilirliği

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, şirketlerin ayrı tüzel kişiliğinin kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla geliştirilen bir teoridir. Bu teoriye göre, şirketin tüzel kişiliği yalnızca hukuka uygun amaçlar için korunmalıdır; eğer tüzel kişilik, sorumluluktan kaçınmak veya üçüncü taraflara zarar vermek için kullanılıyorsa, bağımsızlık ilkesi göz ardı edilebilmektedir.

Şirketler topluluğunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına sebep olabilecek birçok durum bulunmaktadır. Hâkim şirketin, bağlı şirketleri ekonomik riskleri üstlenmek için bir araç olarak kullanması perdenin aralanması teorisinin uygulanabileceği hallerden biridir. Hâkim şirket, kendi mali yükümlülüklerini doğrudan yerine getirmek yerine, bağlı şirketler aracılığıyla riskleri dağıtabilmekte ve böylece sorumluluktan kaçınabilmektedir. Bağlı şirketlerin mali yükümlülüklerinin, malvarlıklarının aktarılması yoluyla hâkim şirkete devredilmesi durumunda da teori uygulanabilecektir. Hâkim şirket, bağlı şirketlerin varlıklarını kendine aktararak, şirketin alacaklılardan korunmasını sağlayabilmektedir.

Teorinin uygulanmasına gerektirecek diğer bir durum, bağlı şirketin yapay olarak iflasa sürüklenmesidir. Hâkim şirket, bağlı şirketi bilinçli olarak mali açıdan zor durumda bırakabilmekte ve böylece borçlardan kaçınabilmektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, bu gibi durumlarda sorumluluğun hâkim şirkete yönlendirilmesini mümkün kılmaktadır; fakat sorumluluk hükümleri ile zararın tazmininin mümkün olduğu durumlarda teorinin uygulanması, kanuni düzenlemeler ile perdenin kaldırılması arasında bir çatışma yaratacaktır.

3.3.3. TTK'daki Sorumluluk Hükümleri ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Arasındaki Çatışma

Şirketler topluluğuna ilişkin sorumluluk hükümleri ile tüzel kişilik perdesinin kaldırılması arasında temel çatışma noktası, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi hakkında kanuni bir düzenleme olmaması sebebiyle, hangi hallerde uygulanabileceği

³³⁰ GÜNAY: s. 52.

konusunda netlik bulunmamasıdır. Perdenin kaldırılması teorisi, TTK'daki sorumluluk hükümleri yetersiz kaldığında uygulanması gereken bir hukuki çare olarak değerlendirilmelidir. TTK'daki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler sebebiyle perdenin kaldırılması teorisine karşı çıkan görüşler bulunsa dahi, ticaret hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda teorinin uygulanması hem bağlı şirket hem de bağlı şirketin alacaklıları üçüncü kişiler bakımından önem arz etmektedir.

Konuya ilişkin diğer tartışma noktası ise, şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının, sınırlı sorumluluk ilkesine istisna oluşturmaya ilişkindir. Bu durumun şirketlerin bağımsızlık ilkesine zarar verebileceği bahisle, TTK'da düzenlenen sınırlı sorumluluk ve şirketler topluluğu hükümleri ile çelişen uygulamalardan kaçınılması gerektiği savunulmaktadır. Bazı görüşlere göre, mevcut sorumluluk düzenlemeleri tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını gereksiz hale getirmemekte, aksine tamamlayıcı bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Şirketler topluluğuna ilişkin sorumluluk hükümleri, hâkim şirketin bağlı şirketler üzerindeki kontrolünü düzenlemekte ve belirli sınırlar içinde bir sorumluluk rejimi öngörmektedir; ancak, bu düzenlemeler her durumda yeterli koruma sağlamamakta ve özellikle alacaklıların zararlarını gidermek konusunda eksiklikler içermektedir. TTK m. 202 ve 209 arasındaki düzenlemelerde, bağlı şirketin alacaklılarına dava hakkı tanınıp tanınmadığı konusu muğlaktır. Bunun yanı sıra, bağlı şirket alacaklılarının doğrudan hâkim şirkete başvurup başvuramayacağı konusu da tartışmalıdır. Kanunda hâkim şirketin ortaklarının sorumluluğu konusunda da bir düzenleme yapılmamıştır. Bu sebeple kanundaki boşluklarının incelenmesi teorinin, ticari uyuşmazlıklardaki fonksiyonunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

3.3.3.1. Bağlı Şirket Alacaklılarının Doğrudan Zararları Talep Edememesi

Şirketler topluluğunda, bağlı şirketlerin uğradığı zararlar, özellikle hâkim şirketin yönetsel ve ekonomik kararlarının bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. TTK m. 202, hâkim şirketin, bağlı şirketi zarara uğratacak işlemler yapmasını sınırlamakta ve belirli koşullar altında zararların tazmin edilmesini öngörmektedir. Öte yandan, zarar gören bağlı şirketin veya onun pay sahipleri ile alacaklılarının hangi durumlarda dava açabileceği konusu hem öğretide hem de yargı kararlarında tartışmalıdır.

TTK m. 202’de bağılı şirketin zararlarının tazmini için pay sahiplerine de dava açma hakkı tanımıştır; ancak, bu hakkın kullanımında bazı önemli sınırlamalar söz konusudur. Bağılı şirketin alacaklılarının hâkim şirketten doğrudan zararlarının ödenmesi talep etme hakkı bulunmamaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde de açıklandığı üzere, TTK’nın hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması başlıklı 202. maddesinde sayılan haller sınırlı değildir. Kanunda sayılan hallerde sadece bağılı şirketin değil, bağılı şirketin alacaklılarının da zararı meydana gelebilecektir. Bu sebeple, bağılı şirketin alacaklılarına doğrudan hâkim şirkete başvuru hakkı tanınmaması, kanuni bir eksikliktir. Alacaklıların hâkim şirketten zararını isteyebilmesi için başvurulması gereken yol perdenin kaldırılarak hâkim şirketin sorumluluğuna gidilmesidir³³¹.

Öte yandan, alacaklıların doğrudan zarara uğratılması durumunda, hâkim şirkete tazminat davası açabileceğini ve zararın bağılı şirkete değil, doğrudan alacaklılara ödeneceğini savunan yazarlar da bulunmaktadır³³².

Bağılı şirkete dava hakkı tanınsa dahi, dava sürecinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi bazı sebeplerle sekteye uğrayabilecektir. Bu sebeplerden en önemlisi bağılı şirketin yönetim kurulunun hâkim şirketin etkisi altında olmasıdır. Özellikle bağılı şirketin yöneticilerinin hâkim şirket tarafından atandığı durumlarda, şirket yöneticileri, bağılı şirketin zarar gördüğü durumlarda bile hukuki süreci başlatmaktan kaçınabilecektir. TTK m. 202/1-b ve TTK m. 202/1-c’de bağılı şirketin pay sahiplerine ve alacaklılarına dava hakkı tanınmasının bu sebepten kaynaklanmaktadır³³³.

3.3.3.2. TTK’da Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenleme İhtiyacı

TTK’da şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerde hâkim şirketin ortaklarının sorumluluğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ortakların sorumluluğuna başvurulması yalnızca tüzel kişilik perdesinin kaldırıldığı hallerde söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra, hâkim şirketin haksız fiil sorumluluğu hakkında bir hükme de yer verilmemiş olması, perdenin kaldırılması teorisine olan ihtiyacı göstermektedir.

Bağılı şirket alacaklılarının doğrudan zararlarını hâkim şirketten talep edememesi, TTK m. 202 kapsamında dava hakkı tanınmaması, hâkim şirketin ve ortaklarının haksız fiil

³³¹ GÜNEY: s. 53.

³³² OKUTAN NILSSON: s. 38-39; YURDAKUL: s. 89.

³³³ GÖGER: s. 209.

sorumluluğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi gibi konular uygulamada ve öğretide bazı tartışmalara yol açmış ve yeknesaklığı engellemiştir. Mevcut hukuki düzenlemeler, bu konudaki ihtiyacı tam olarak karşılamamakta ve uygulamada mahkemelerin geniş takdir yetkisine dayalı kararlar vermesine neden olmaktadır. Şirketler topluluğunda alacaklıların ve küçük pay sahiplerinin korunmasını zorlaştırmaktadır.

Öte yandan, Nilsson, TTK'daki düzenlemelerin şirketler topluluğundaki menfaat çatışmalarının olumsuz sonuçlarını gidermeye yönelik olarak bağlı şirketin, pay sahiplerinin ve alacaklılarının zararlarını giderecek ve grup yönetimini kolaylaştıracak çözümler geliştirdiğini aktarmaktadır³³⁴.

Alternatif bir çözüm olarak görülen tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi konusunda da kanuni bir düzenleme veya fikir birliği bulunmamaktadır. Bu durum mahkeme kararlarının sonuçlarının değişkenlik göstermesine yol açmaktadır. ABD ve İngiliz hukukunda da benzer olarak, perdenin kaldırılması teorisine ilişkin bir yasal düzenleme yapılmamış, konu Yargı kararları çerçevesinde şekillendirilmiştir.

Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına yönelik özel bir düzenleme yapılması, alacaklıların korunmasını, mahkemelerin kararlarını daha öngörülebilir hale gelmesi ve şirketler topluluğunda adil bir sorumluluk sistemi oluşturulması konusunda faydalı olacaktır.

3.4. Şirketler Topluluğunda Perdenin Çapraz Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramının Karşılaştırılması

Şirketler topluluğundaki tüzel kişiler arasında topluluk ilişkisinden kaynaklanan meşru bir bağ bulunduğu kabul edilmektedir. Organik bağ kavramı ise şirketler topluluğu kurulmadan, topluluk ilişkisi varmış gibi hareket eden şirketlerin birbirleriyle olan bağını tespit etmek için kullanılan bir araçtır³³⁵. Yargı kararları incelendiğinde ise, organik bağın tespiti için aynı topluluk çatısı altında faaliyette bulunmanın yeterli olmadığına ilişkin kararlar bulunduğu dahi görülmektedir³³⁶.

³³⁴ OKUTAN NILSSON: s. 49.

³³⁵ ÖZŞAHİNLİ: s. 82.

³³⁶ YURDAKUL: s. 73.

Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması şirketler topluluğundaki kardeş şirketlerin birbirlerinin borçlarından sorumlu tutulması amacıyla uygulanmaktadır. Özellikle hâkim şirketin doğrudan sorumluluk altına girmek istemediği durumlarda, borçlu şirketin malvarlığının başka bir bağlı şirkete aktarılması veya bağlı şirketlerin borçtan kaçınmak amacıyla paravan şirketler gibi kullanılması gibi hallerde perdenin çapraz kaldırılması söz konusu olmaktadır. Bağlı şirketin borçları sebebiyle öncelikle hâkim şirketin sorumluluğuna gidilmekte ardından asıl borçlunun hâkim şirketin uhdesindeki diğer bir bağlı şirket olduğunun anlaşılması sebebiyle asıl borçluya ulaşılmaktadır³³⁷. Perdenin çapraz kaldırılması uygulaması Türk hukukunda kabul görmüş bir kavramdır; konzern ortaklıkların yaygın olduğu Alman hukukunda ise daha sınırlı bir uygulama alanına sahiptir³³⁸.

Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasının şartlarından biri, bağlı şirketler arasında iktisadi bütünlük bulunmasıdır. Aynı alanda faaliyet gösteren bağlı şirketler arasında iktisadi bütünlük bulunduğu kabul edilmektedir. Ticari yaşamdaki ortaklık ve topluluk yapıları incelendiğinde, iktisadi bütünlük kuralının uygulama ile bağdaşmadığı söylenebilecektir. Topluluk yapısı içerisinde, bağlı şirketler aynı alanda faaliyet göstermese dahi, kârlılığını artırmak adına hâkim şirket tarafından yönlendirilmeleri sebebiyle malvarlıklarının veya alanlarının karışması mümkündür. Öğretide yerleşen iktisadi bütünlük kuralının Yargı uygulamasıyla uyuşmayacağı görüşünde olan başka yazarlar da bulunmaktadır³³⁹. Öte yandan, perdenin kaldırılması için iktisadi bütünlüğün yanı sıra, alacaklılara zarar verme niyetinin varlığı da aranmaktadır.

Organik bağ daha çok şirketler arasındaki yönetsel ve ekonomik bütünlüğü tanımlayan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından farklı olarak, organik bağ doğrudan hukuki bir sorumluluk doğurmamakta, organik bağın varlığı mahkemeler tarafından sorumluluğun tespitinde destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Organik bağın varlığı, tek başına bir şirketin diğerinin borçlarından sorumlu tutulması için yeterli değildir; perdenin kaldırılması gibi özel durumlarda mahkemeler organik bağ dikkate alarak karar verebilmektedir. Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması, şirketler arasındaki ayrılığı yok sayarak bir şirketin diğerinin

³³⁷ YILMAZ: s. 355.

³³⁸ GÜNER: s. 77.

³³⁹ GÖGER: s. 104; GÜNER: s. 78.

borçlarından doğrudan sorumlu tutulmasını sağlarken, organik bağ yalnızca ilişkileri tanımlayan ve sorumluluk doğurması için ek kanıt gerektiren bir araçtır.

Organik bağın tespiti, perdenin kaldırılması için yeterli değildir, tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması, ancak kötüye kullanımın açıkça ispatlandığı durumlarda uygulanabilmektedir. Bu nedenle, şirketler topluluğunda sorumluluk belirlenirken bu iki kavram birbiriyle karıştırılmadan, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.5. Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde Uygulama

Tarihsel açıdan Anglo-Sakson hukuk sistemine ait bir kavram olarak ortaya çıkan tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı, yine bu hukuk sistemi içerisinde geliştirilmiştir. Bunun sebebi tüzel kişilik anlayışı bakımından “farazi kişilik teorisi”nin³⁴⁰ kabul edilmiş olmasıdır³⁴¹. Şirketler topluluğu yapısı ve perdenin kaldırılması teorisinin uygulanması bakımından öne çıkan ülkeler ABD ve Birleşik Krallık’tır.

3.5.1. ABD Hukukunda Şirketler Topluluğu

ABD hukukunda şirketler topluluğunun (affiliated company), modern ABD ekonomisinin temel dayanaklarından biri olarak 19. yüzyılın sonlarından itibaren önem kazandığı görülmektedir³⁴². Sanayileşme ile büyük ölçekli işletmeler artmış ve şirketler, serbest piyasa ekonomisinde güç kazanmak için birleşmeye başlamıştır. Özellikle 1889 sonrası dönemde ABD’de hâkim şirketlerin diğer şirketlerin hisselerini satın almak suretiyle

³⁴⁰ “Von Savigny tarafından ortaya atılan teori, yalnızca gerçek kişilerin hak ehliyetine sahip olabileceğini öne sürmektedir. Ancak, kanun koyucu pratik gereklilikler doğrultusunda tüzel kişilere de insanlar gibi varsayımsal bir kimlik tanıyarak kişilik kazandırmıştır. Bu doğrultuda, farazi kişilik teorisine göre, bir kişi ya da mal topluluğunun tüzel kişilik kazanması, kanun koyucunun takdirine bağlıdır. Tüzel kişi adına yapılan işlemler yalnızca temsilciler aracılığıyla gerçekleştirilebilir, çünkü tüzel kişilerin fiil ehliyeti bulunmamaktadır. Bu nedenle, tüzel kişiliğin hukuka aykırı bir davranışta bulunarak başkasına zarar vermesi mümkün görülmez. Bu bağlamda, tüzel kişiler doğrudan haksız fiil sorumluluğu taşımaz; bu tür durumlarda sorumluluk, temsil eden gerçek kişilere aittir”; Bkz. KAŞAK: s. 1246.

³⁴¹ GÖGER: s. 115.

³⁴² BLUMBERG, Phillip: “Limited Liability and Corporate Groups”, The Journal of Cooperation Law, Y. 1985, C. 11, S. 573, s.627.

birleşmesi organizasyon olarak “*piramit yapılar*”ın³⁴³ oluşmasına sebep olmuştur³⁴⁴. Söz konusu değişim ve ekonomik büyüme, sınırlı sorumluluğa ilişkin hukuki düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Şirket ortaklarının yalnızca şirkete getirdikleri sermaye tutarı kadar sorumluluk altına girmelerinin önünü açan hukuki düzenlemeler ekonominin büyümesine de ivme kazandırmıştır³⁴⁵.

ABD hukukunda da Türk hukukunda olduğu gibi bir hâkim şirket (parent company) altında birleşen bağlı şirketler (subsidiary) topluluk yapısını oluşturmaktadır³⁴⁶. Süreç içerisinde konuya ilişkin birçok yasal düzenleme getirilmiştir. Bunlardan biri, “*Common Law*” sisteminin gerekliliklerinden doğan 1935 tarihli Kamu Hizmeti Holding Şirket Yasası (Public Utility Holding Company Act)’dır. “*Public Utility*” kavramının Türkçe’de net bir karşılığı bulunmamakla birlikte; su, elektrik ve gaz gibi devlet eliyle veya özel teşebbüsler aracılığıyla karşılanan hizmetleri sağlayan şirketleri ifade etmek için kullanılmaktadır³⁴⁷. Söz konusu regülasyon, monopol piyasalarda tekel olarak faaliyet gösteren şirketleri kontrol etmek amacıyla düzenlenmiş ve kamu hizmetleri alanında faaliyet gösteren şirketleri sınırlamıştır. 1930’larda getirilen yasal düzenlemelerin amacı, yeni kurulan büyük şirket gruplarının piyasadaki rekabete olan olumsuz etkilerini azaltmaktır.

3.5.2. ABD Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

Amerikan hukuk sisteminde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, “*piercing the corporate veil*” terimiyle tanımlanmaktadır. Türk hukukunda olduğu gibi sınırlı sorumluluk ilkesinin kötüye kullanılmasından doğan zararları bertaraf etmek amacıyla uygulanan bir öğretilerdir. Topluluk şirketlerinin yöneticileri ve pay sahipleri, topluluk içerisindeki bir şirketin kâr elde etmesi amacıyla kimi zaman diğer şirketin iflasına yol açabilecek kararlar alabilmekte ve sınırlı sorumluluk ilkesi sebebiyle borçlardan kaçınabilmektedir. Bu sebeple

³⁴³ HOPT, J. Klaus: “Groups of Companies-A Comparative Study on the Economics, Law and Regulation of Corporate Groups”, Max Planck Institute for Comparative and International Private Law and ECGI, Y. 2015, s.11; KANDEL, Eugene, “Business Groups in the United States: A Revised History of Corporate Ownership, Pyramids and Regulation, 1930-1950”, 2013, s.4.

³⁴⁴ BLUMBERG: s.605.

³⁴⁵ PETRIN, Martin/ CHOUDHURY, Barnali: “Group Company Liability”, European Business Organization Law Review, Y. 2018, C. 19, s.773-774.

³⁴⁶ BLUMBERG: s.607.

³⁴⁷ ŞAHİN, Cenk: Amerikan Federal İdare Hukukunda “Regülasyon” ve Türk İdare Hukukuna Yansımaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 94; ÇELİKDEMİR, Bekir: Enerji Şirketlerinin Yapısına Yönelik Regülasyon Müdahalelerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından Değerlendirilmesi, Seçkin, Ankara 2021, s.3; KANDEL: s.6-7.

ortaya çıkan “*corporate veil*” kavramının uygulanması, ABD hukukunda bütünleşik bir yasa olmaması sebebiyle eyaletten eyalete değişkenlik göstermektedir³⁴⁸.

Amerikan mahkemeleri, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için şirketler topluluğunun mevcudiyetini tek başına yeterli bir neden olarak kabul etmemektedir. Mahkemeler özellikle “*kontrol ilkesi*” üzerinde durmaktadır³⁴⁹.

Amerikan hukukunda “*alter ego ve vasıta doktrini*” gibi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunun tespitinde kullanılan birçok analiz yöntemi ve mahkeme kararı bulunmaktadır. Söz konusu kararlar ve görüşler somut olaya göre değişkenlik göstermektedir³⁵⁰. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı incelenirken genel olarak mahkemelerin göz önünde bulundurduğu temel kriterler ise yetersiz sermaye, şirketin resmî prosedürlerini yerine getirilmemesi, şirket kayıtlarında aynı personelin birden fazla önemli rol üstlenmesi, yanlış beyanda bulunma, pay sahiplerinin şirket üzerindeki hâkimiyeti, şirketlerin iç içe geçmesi ve mal varlıklarının birbirine karışması, “*alter ego*” ve “*vasıta olma hali*”, adaletli olma, şirketler arasında riskin üstlenilmesi, şirketin kendi menfaatine aykırı davranması ve kanuni düzenlemeler olarak sıralanmaktadır³⁵¹.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusuna ilişkin kanuni bir düzenleme getirilmemekle birlikte, söz konusu teori mahkeme kararları ve öğretideki görüşler çerçevesinde geliştirilmiştir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin, “*alter ego teorisi, yetersiz sermaye, malvarlıklarının birbirine karışması, şirkete ait resmî prosedürlerin yerine getirilmemesi ve hileli işlemler*” çerçevesinde şekillendiği söylenebilecektir³⁵².

1905 tarihli “*United States v Milwaukee Refrigerator Transit Co.*” kararının ABD hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusuna ilişkin olarak verilen ilk kararlardan biri olduğu söylenebilecektir³⁵³. Kararda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu, “*Tüzel kişilik kavramı, kamu yararını engellemek, bir yanlış haklı çıkarmak,*

³⁴⁸ GÖGER: s. 115.

³⁴⁹ PEHLİVAN, Selin: “İngiltere ve ABD Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2018, C. 92, S. 2, s.218.

³⁵⁰ PEHLİVAN: s.223.

³⁵¹ THOMPSON, Robert B.: “Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study”, Cornell Law Review, Y. 1991, C. 76, s.1044-1445.

³⁵² GÖGER: s. 116.

³⁵³ GÖGER: s. 115.

dolandırıcılığı korumak veya bir suçu savunmak amacıyla kullanıldığında şirketler, ortaklık olarak değerlendirilecek tüm ortaklar borçlardan müşterek ve sınırsız sorumlu olacaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Tanım ile günümüzdeki uygulamalar farklılık gösterse dahi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamalarının temelini oluşturmaktadır³⁵⁴.

Konuya ilişkin olarak yayınlanan ilk makale ise, Wormser’in 1912 tarihli ve “*Piercing the Veil of Corporate Entity*” adlı eseridir. Wormser eserinde, mahkemelerin tüzel kişilik kavramının bağımsız olma özelliğinin hileli işlemlerde bir örtü olarak kullanıldığını ve bu durum mahkemeler tarafından görmezden gelindiğini savunmaktadır. Konuya ilişkin olarak 1898 tarihli “*First National Bank of Chicago v. Trebein Company*”³⁵⁵ kararı örnek verilebilecektir. Kararda özetle: F. C. Trebein isimli iflas etmiş bir kişi, aile üyeleriyle ortak bir şirket kurmuş ve elinde bulundurduğu bütün maddi varlıkları bu tüzel kişiye devretmiştir. Alacaklıları, şirketin oluşturulmasının amacının kendilerini engellemek ve malvarlığını kaçırmak olduğunu ileri sürmüş ve kanıtlamıştır. Mahkeme, “*Şirket aslında bir başka F. C. Trebein’dir*” ve “*Malvarlığını şirkete devretmesi, mülkün esas sahibi olarak kimliğini değiştirmemiştir; bu durum, bir ceket çıkartıp başka bir ceket giymesinden farksızdır. Devralmadan önce olduğu gibi, devralmadan sonra da mülkün esas sahibi oydu.*” şeklinde karar vermiştir. Trebein’in kurmuş olduğu şirkette akrabalarının azınlık pay sahibi olarak bulunması, Ohio Yüksek Mahkemesi’nin şirketin “*özünde başka bir F. C. Trebein*” olduğuna karar vermesini engellemiştir. Bu dava, mahkemelerin tüzel kişilik kavramını alacaklıları dolandırmak amacıyla kullanılan bir kalkan olarak görmezden geldiğini kanıtlar niteliktedir.

Somut olaydaki hakkın kötüye kullanılması durumunun tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamalarının özünü oluşturduğu kabul edilmektedir. Wormser’in tüzel

³⁵⁴ Bkz. MACHARASHVİLİ, Nata: “Corporate Identity and Piercing the Corporate Veil: Comparative Perspectives from the United States, United Kingdom and Germany.s. 36: “1905 yılında Wisconsin Doğu Bölgesi Dairesi için Çevre Mahkemesi, *United States v. Milwaukee Refrigerator Transit Co.* davasında, perdeyi kaldırma konusunda genel kuralı ilk kez ifade etmiştir. Mahkeme, “bir şirketin genellikle bir tüzel kişilik olarak kabul edileceğini ve aksi yönde yeterli bir gerekçe ortaya çıkana kadar bu şekilde değerlendirileceğini” belirlemiştir. Mahkeme, perdeyi kaldırmayı şu şekilde yorumlamıştır: “Tüzel kişilik kavramı, kamu yararını engellemek, bir yanlış haklı çıkarmak, dolandırıcılığı korumak veya bir suçu savunmak amacıyla kullanıldığında, hukuk şirketi bir kişi topluluğu olarak görecektir.” Başka bir deyişle, Milwaukee kararı, yukarıda tanımlanan senaryolardan herhangi birinde şirketin bir ortaklık olarak değerlendirileceğini ve tüm ortakların müşterek ve sınırsız sorumluluğa tabi tutulacağını ortaya koymuştur. Bu dava, çağdaş hukuki tartışmalarda belirleyici bir karar olarak kabul edilmese de, Milwaukee Refrigerator Transit Co. kararının önemli bir etkisi olduğu vurgulanmalıdır. Çünkü bu dava, perdeyi kaldırma konusundaki genel kuralı ilk kez ifade etmiştir.”

³⁵⁵ First National Bank of Chicago v. Trebein Company, 29.11.1898 T., <https://case-law.vlex.com/> , (E.T.: 12.12.2024).

kişilik perdesinin kaldırılması öğretisine göre, bağlı şirket, hâkim şirketin borçlarından ve haksız fiillerinden sorumlu tutmak için “*ticari bir araç*” olarak kullanılmaktadır³⁵⁶.

3.5.2.1. Alter Ego Doktrini ve Vasıta Doktrini

ABD mahkemeleri tarafından perdenin kaldırılmasına ihtiyaç olup olmadığının belirlenebilmesi için başvurulmuş iki temel analiz sistemi bulunmaktadır. “*Alter Ego ve Vasıta Doktrini*” olarak adlandırılan analiz sistemleri yargı kararları çerçevesinde şekillendirilmiştir. “*Alter ego doktrini*”, şirketin bağımsız varlığının ortadan kalktığı, hileli ve hukuka aykırı işlemler gerçekleştirdiği durumlarda söz konusu olmaktadır. Şirket yöneticilerinin ve pay sahiplerinin, kendileriyle sözleşme yapmak isteyen üçüncü kişileri aldatarak yetersiz sermayeye sahip bir şirket üzerinden sözleşme yapmaları hali “*alter ego*” analiziyle tespit edilen durumlara örnek verilebilecektir³⁵⁷.

“*Vasıta doktrini*” ise, 1936 tarihli “*Lowendahl v. Baltimore & Ohio Railroad*”³⁵⁸ davasında oluşturulan ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi için üç temel unsurun bulunması gerektiğini belirleyen bir analiz sistemidir. Bu unsurlar, üzerinde hâkimiyet iradesi kullanılan şirketin, diğer şirket tarafından tam hâkimiyet ile kontrol edilmesi, bu kontrolün üçüncü kişilere karşı hileli ve hukuka aykırı eylemlere yol açacak şekilde kullanılması ve davacı üçüncü kişinin, hâkim şirketin hileli ve hukuka aykırı işlemleri sebebiyle zarar görmesidir. “*Vasıta Doktrini*”nin kullanıldığı davalarda, bağlı şirket, hâkim şirket tarafından kar elde etme amacıyla bir araç olarak kullanılmaktadır³⁵⁹.

³⁵⁶ MACHARASHVİLİ: s. 50.

³⁵⁷ LOPEZ, Antoinette Sedillo: “The Alter Ego Doctrine: Alternative Challenges to the Corporate Form” UCLA Law Review, Y. 1982, C. 30, S. 129, s.138-139.

³⁵⁸ Lowendahl v. Baltimore & Ohio Railroad, 29.11.1987 T., <https://supreme.justia.com/> (E.T.:12.12.2024); Bkz. FİGUEROA, Dante: “Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America.” Duquesne Law Reiew, Y. 2012, C. 50, S. 683, s. 715-716: “Kontrol, sadece çoğunluk hissesi veya tam hisse kontrolü değil, aynı zamanda finansman, politika ve iş uygulamaları üzerinde tam bir hâkimiyet, yani tartışılan işlemle ilgili olarak şirketin o sırada kendine ait ayrı bir iradesinin, niyetinin veya varlığının olmamasıdır. Bu kontrol, davalının bir dolandırıcılık veya haksızlık yapmak, yasal veya diğer pozitif bir hukuki yükümlülüğün ihlalini sürdürmek ya da davacının hukuki haklarına aykırı bir şekilde ahlaksız veya adaletsiz bir eylemi gerçekleştirmek için kullanılmış olmalıdır. Yukarıda belirtilen kontrol ve yükümlülük ihlali, şikâyet konusu olan zararı veya adaletsiz kaybı doğrudan sebep olmuş olmalıdır. Lowendahl davasında, mahkeme, Hâkimiyetin bir çoğunluk pay sahibi tarafından kullanılan kontrolden daha büyük bir güç gerektirdiğini ve bağlı şirket üzerindeki kontrolün tartışılan işlemde uygulanmış olması gerektiğini saptamıştır.”

³⁵⁹ CHENG, Thomas K: “The Corporate Veil Doctrine Revisited: A Comparative Study of the English and the US Corporate Veil Doctrines”, Boston College International and Comparative Law Review, Y. 2011, C. 34, S. 329, s. 50.

3.5.2.2. Yetersiz Sermaye

Şirketler topluluğu içerisinde bir şirketin sermayesinin yetersiz olması veya kuruluştan sonra yetersiz hale gelmesi durumunda, mahkeme şirkete ait malvarlığı devirleri, çalışan maaş giderleri ve banka hesapları gibi mali evraklar inceleyerek asıl sorumluların aydınlatılması için tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna başvurabilmektedir³⁶⁰.

3.5.2.3. Şirketin Resmî Prosedürlerinin Yerine Getirilmemesi

Türk hukukunda olduğu gibi ABD hukukunda da hâkim ve bağlı şirketlerin tek elden yönetilmesi veya ortaklarının ve yöneticilerinin aynı olması, perdenin kaldırılması için tek başına geçerli bir sebep değildir. Öte yandan, şirketler topluluğu içerisindeki şirketlerden bazılarının resmî kayıtlarının tutulmaması, genel kurul toplantılarının bildirilmemesi, resmî evraklarının, çalışanlarının ve adreslerinin hâkim şirket ile aynı olması durumlarında tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gündeme gelebilecektir³⁶¹.

3.5.2.4. Malvarlıklarının Birbirine Karışması

Malvarlıklarının birbirine karışması hali, birbirlerinden bağımsız tüzel kişilikleri bulunan şirketlerin banka hesaplarının karışması, iki şirketin arasında çok kez malvarlığı devri gerçekleştirilmesi, birbirlerine ait sermayeyi kendi şirketlerininmiş gibi kullanması ve topluluk içerisinde kâr elde edemeyen şirketlerin, kâr elde eden şirketlerin gelirleriyle devamlılığının sürdürülmesi gibi durumlarda söz konusu olmaktadır³⁶².

3.5.2.5. Diğer Kriterler

ABD hukukunda, adaletin ve hakkaniyetin sağlanması tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının esas amacı olarak yorumlanmaktadır. Örneğin, bağlı şirketin işten çıkardığı bir çalışanın haksız işten çıkarma sebebiyle dava açması halinde bağlı şirketin tazminat yükünden kurtulmak amacıyla malvarlığını bir başka şirkete devretmesi, hakkaniyetin sağlanması adına perdenin aralanabileceği durumlardan biridir³⁶³. Türk hukukunda olduğu gibi ABD hukukunda da iş hukukundan kaynaklanan sebeplerle tüzel kişilik perdesinin kaldırılması mümkündür. İşçi alacakları davalarında işverenin tespiti için tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gündeme gelebilmektedir.

³⁶⁰EASTERBROOK, Frank H / FISCHER, Daniel R.: Limited Liability and The Corporation, Y. 1985, C. 52, S. 89, s.113; PEHLİVAN: s.220.

³⁶¹ THOMPSON: s.1044.

³⁶² EASTERBROOK / FISCHER: s.110-111.

³⁶³ PEHLİVAN: s. 221.

3.5.2.6. Hâkimiyet Unsuru

Türk hukukunda olduğu gibi ABD hukukunda da kontrol sistemi benimsenmiştir. Tüzel kişilik perdesinin aralanabilmesi için hâkim şirketin diğer şirket üzerindeki, kontrol iradesinin varlığı aranmaktadır. Öte yandan, hâkimiyet unsuru saptanırken önemli olan hâkim şirketin kontrol iradesini kullanma biçimidir. Kontrol iradesinin, bağlı şirket hâkim şirketin alter egosuymuş gibi kullanılması, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına olanak veren durumlardan biridir.

Kontrol ilkesinin hukuka aykırı kullanımı konusunda, “*vasıta doktrini*” çerçevesinde ele alınan 1936 tarihli “*Lowendahl v. Baltimore & O.R. Co.*” kararı emsal teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, ABD hukukunda vasıta doktrinine bağlı olarak şirketin hâkimiyeti kötüye kullandığını gösteren durumlar; hâkim şirketin bağlı şirketin hisselerinin çoğunluğuna sahip olması, hâkim şirket ve bağlı şirketin ortaklarının ve yöneticilerinin aynı olması, bağlı şirketin tüm sermayesinin hâkim şirket tarafından elde edilmesi, bağlı şirket sermayesinin yetersiz olması, finansmanının hâkim şirketçe sağlanması, hâkim şirketin bağlı şirketin malvarlığı üzerinde kontrol kurması, bağlı şirket yöneticilerinin hâkim şirket lehine hareket etmesi ve bağlı şirket yöneticilerinden talimat alması ve bağlı şirketin resmî prosedürlerinin yerine getirilmemesi şeklinde sıralanabilecektir³⁶⁴.

3.5.3. Şirketler Topluluğuna İlişkin TTK Hükümleri ile ABD Hukukundaki Uygulamaların Karşılaştırılması

TTK’nın 195 ila 209. maddeleri arasında, şirketler topluluğuna yönelik düzenlemeler yer almaktadır. TTK’nın 202. maddesinde yer alan sorumluluk hükümlerine göre, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması sebebiyle bağlı şirketin zarar görmesi ve zararın denkleştirilmemesi halinde hâkim şirketin sorumluluğu söz konusu olmaktadır. ABD hukukunda ise denkleştirme benzeri bir uygulama da öngörülmemiştir. Bunun yerine “*alter ego ve vasıta doktrini*” temel alınmaktadır.

ABD hukukunda şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu daha sık uygulanmaktadır. Bu durumun sebebi, hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek amacıyla sınırlı sorumluluk ilkesinin yumuşatılmasıdır³⁶⁵. Bunun yanı sıra, ABD hukukunda haksız fiilden kaynaklanan borçlarda, sözleşmeden kaynaklanan borçlara göre

³⁶⁴ PEHLİVAN: s.227.

³⁶⁵ GÜNER: s. 26.

tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına daha çok başvurulduğu görülmektedir³⁶⁶. Bu durumun Türk hukuku açısından bir fark yaratmadığı söylenebilecektir.

Hem Türk hem de ABD hukukunda şirketler topluluğu ilişkisinin varlığı, tüzel kişilik perdesinin aralanması için güçlü bir sebep olarak görülmemekte; ek kriterler aranmakta ve her iki hukuk sisteminde de perdenin kaldırılması bakımından benzer sebepler gözetilmektedir.

ABD hukukunda organik bağ kavramı benzeri de birçok teori bulunmaktadır. Söz konusu teorilerin organik bağ kavramına en çok benzerlik göstereni, işletmelerin tek bir tüzel kişilik gibi hareket ettiği anlayışına dayanan “*the single business enterprise/entity*” teorisi³⁶⁷. Bu teori, şirketlerin tek bir ticari işletme olarak değerlendirilmesini ve borçlardan müteselsil sorumlu olarak sorumlu olmalarını sağlayan bir uygulamadır. ABD hukukunda perdenin kaldırılmasına alternatif olarak geliştirilmiş ve zaman zaman mahkeme kararlarına konu olmuştur. Türk hukuku bakımından değerlendirildiğinde, organik bağ teorisinin şirketlerin sorumluluğunun genişletilmesi bakımından bir tespit mekanizması olarak görüldüğü ve perdenin kaldırılması teorisinin alternatifi oluşturamayacağı düşünülmektedir³⁶⁸.

3.5.4. Birleşik Krallık Hukukunda Şirketler Topluluğu

Birleşik Krallık hukukunda şirketler topluluğu (corporate group), Türk hukukunda olduğu gibi hâkim şirket (parent), bağlı şirket (subsidiary) ve kontrol ilkesi çerçevesinde kullanılan hâkimiyet unsurundan oluşmaktadır³⁶⁹. Konuya ilişkin yasal düzenleme 2006 tarihli İngiliz Şirketler Kanunu (Companies Act 2006)’da yapılmıştır. Şirketler topluluğuna ilişkin hükümler kanunda özetle:

- Ana şirket yavru şirketin oy haklarının büyük kısmını elinde bulunduruyorsa;
- Ana şirket yavru şirketin yönetim organında çoğunluğu atama ve görevden alma yetkisine sahipse;

³⁶⁶ GÜNER: s. 27; PEHLİVAN: 229.

³⁶⁷ GÖGER: s. 25.

³⁶⁸ YURDAKUL: s. 28.

³⁶⁹ KAYI DİLEGE: s. 6.

- Şirketin ana sözleşmesinde düzenlenmesi veya bir hâkimiyet sözleşmesi yapılması sonucunda ana şirket, yavru şirket üzerinde hâkimiyet iradesi elde etmişse;

- Ana şirket, diğer pay sahipleri veya yönetim kurulu üyeleri ile imzaladığı bir sözleşme sonucunda yavru şirketin oy haklarının çoğunluğuna tek başına sahip olmuşsa şirketler topluluğunun kurulduğu kabul edilmektedir.

Kanunda belirtilen ifadelerle topluluğunun hangi şartlar altında kurulacağı düzenlenmiş olup sözleşme ile İngiliz hukukunda şirketler topluluğu kurulması mümkün kılınmıştır. İngiliz hukukunda şirketler topluluğuna ilişkin hükümler incelendiğinde şirketler arası ilişkilerin daha serbest bırakıldığı ve denkleştirme konusuna ilişkin bir hüküm getirilmediği görülmektedir³⁷⁰. Öte yandan, İngiliz hukukunda şirketler topluluğuna (corporate group) ilişkin yasal düzenlemelerin Avrupa Birliği müktesebatından çok daha önce yapılandırıldığı ve Avrupa Birliği mevzuatına uygunluk geliştirilmesi açısından bazı farklı düzenlemelerin de yapıldığı görülmektedir³⁷¹.

3.5.5. Birleşik Krallık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması

İngiliz hukuku, Amerikan hukukundaki anlayışa kıyasla tüzel kişilik perdesinin aralanmasına ilişkin olarak daha sınırlı bir uygulama alanı öngörmektedir³⁷². İngiliz hukukunun perdenin aralanmasına tepkiyle yaklaşmasına sebep olan karar, 1896 tarihli “*Salomon v. Salomon*” kararıdır. İngiliz hukuku bağlamında şirketler topluluğundaki ve diğer ortaklık yapılarındaki perdenin kaldırılması teorisinin, günümüzdeki uygulama alanının anlaşılması için mahkeme kararlarının incelenmesi gerekmektedir³⁷³.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı, Anglo-Sakson hukuk sisteminin hâkim olduğu İngiliz ve ABD hukuk sistemlerinden doğmuştur. ABD hukukunda mahkeme kararlarında sıklıkla alter ego doktrininin faydalanılırken İngiliz hukukunda ise, mahkeme kararları “*tek ekonomik birim*” teorisi çerçevesinde şekillenmektedir³⁷⁴.

³⁷⁰ YILDIRIM, Ayşe Elif: “Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukuku'nda Şirketler Topluluğu”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 24-25.

³⁷¹ HOPT: s. 23-24

³⁷² BAFRA, Erdem: “İngiliz Mahkemelerince Şirket Tüzel Kişiliği Perdesinin Kaldırılması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2014, S. 112, s. 362-363.

³⁷³ CHENG: s. 5.

³⁷⁴ PEHLİVAN: s. 214.

İngiliz mahkemeleri bakımından da ABD hukukunda olduğu gibi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için “*hâkimiyet ilişkisi, yetersiz sermaye, malvarlıklarının birbirine karışması, şirkete ait resmî prosedürlerin yerine getirilmemesi ve hileli işlemler*” gibi kriterler aranmaktadır. Öte yandan, ABD hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulaması daha kolay kabul görmüş, İngiliz hukukunda zaman zaman farklı uygulamalar söz konusu olmuştur.

Öğretide Birleşik Krallık hukuk sisteminde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu üç dönemde incelenmektedir. Birinci dönemde, 1896 tarihli “*Salomon v. Salomon*” davasının etkili olduğu bir anlayış hâkimdir. Bu dönemde henüz teorinin tam olarak geliştirilemediği söylenebilecektir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ikinci dönemdeki tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kararları ise dönemin etkili hukukçularından biri olan Lord Denning’in kararları ile şekillenmiştir. Ardından 1978 tarihli “*Woolfson v. Strathclyde*” davası ile teoriye farklı bir görüş getirilmiştir. Woolfson doktrininden günümüze kadar olan dönem ise, üçüncü dönem olarak kabul edilmektedir³⁷⁵.

3.5.5.1. Salomon v. Salomon & Co. Ltd. Kararı (1896)

İngiliz hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramının gelişiminde önemli rol oynayan bazı mahkeme kararları bulunmaktadır. Bunlardan ilki tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin geliştirilmesinde etkili olan “*Salomon v. A. Salomon & Co. Ltd*” kararıdır. 1855 senesinde İngiliz hukukunda “*Sınırlı Sorumluluk Kanunu*” (Limited Liability Act) çıkarılmıştır³⁷⁶. Böylece, şirket ortaklarının şirkete ait borçlardan sınırlı malvarlığı ile sorumlu olmasının önü açılmıştır. Bu karar, hakkın kötüye kullanılmasına yol açacağı gerekçesiyle belirli bir kesim tarafından muhalefetle karşılanmıştır. 1896 tarihli Salomon v. Salomon davasında sınırlı sorumluluk ilkesinin sadece “*tek kişilik şirketler*”de uygulanabileceği konusunda karara varılmıştır.

“*Salomon v A Salomon & Co. Ltd*”³⁷⁷ davası özetle şu şekildedir: Aron Salomon, 30 yıl boyunca Londra’nın Doğu Yakası’nda başarılı bir şekilde tek başına ticaret yapan bir ayakkabı ve çizme üreticisidir. Aron’un aile üyeleri de işletmede pay sahibi olmak ve ticaret yapmak istemektedir. İşletmesinin büyümek isteyen Aron, aile üyelerinin de katılabileceği

³⁷⁵ CHENG: s. 5-6.

³⁷⁶ CHAPLIN, Julia: “The Origins of The 1855/6 Introduction of General Limited Liability In England”, University Of East Anglia, Doctoral Thesis, 2016, s. 8.

³⁷⁷ Salomon v A Salomon & Co. Ltd, 16.11.1896 T., <https://www.casemine.com/judgement/uk/>, (E.T.:12.12.2024).

bir şirket daha kurmuştur. Aron şirketi kurduğunda yürürlükte olan mevzuat gereği her şirketin minimum yedi kurucu üyesinin olması gerekmektedir. Bu sebeple, Aron Salomon, eşi ve beş çocuğu yeni kurulan şirket olan A Salomon and Co Ltd'nin kurucu üyeleri olmuştur. Bu altı üye, A Salomon & Co Ltd'nin tüzüğünde abone (subscriber) olarak adlandırılmış olup, her birinin şirkette bir birim hissesi bulunmaktadır. Söz konusu hisse tahsisinin sebebi, gerçekte bu şirketin bir "tek kişilik şirket" olmasıdır. Aron şirketin direktörü, diğer altı üye ise azınlık pay sahibidir. Eski işletmesini yeni kurmuş olduğu şirkete devreden Salomon, yeni oluşturulan tüzel kişinin hem alacaklısı hem de çoğunluk pay sahibi konumunu elde etmiştir. Aron yeni kurulan şirketin kendisinden bağımsız bir tüzel kişiliği olmasını kullanarak kendi işletmesini yeni şirkete satmasından kaynaklanan alacağı sebebiyle şirket hisseleri üzerinde kendi lehine rehin tesis edilmesini sağlamıştır. Bir süre sonra yeni kurulan şirket, ekonomik zorluklarla karşılaşmış ve iflas ederek tasfiye sürecine girmiştir. Bunun üzerine Salomon şirkete, tahvilleri üzerinden alacaklı sıfatıyla dava açmıştır. Ancak tasfiye memuru, Salomon'un diğer alacaklılardan önce ödeme alamayacağını savunmuş ve yeni şirket ile Salomon arasında bir özdeşlik olduğunu iddia etmiştir. İlk derece mahkemesi ve Temyiz Mahkemesi, bu argümanları kabul ederek Salomon'un, şirketin borçlarından hariç tutulmaması gerektiğine karar vermiştir. Ancak Lordlar Kamarası, kararı bozarak Salomon'un şirketin borçlarından şahsen sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir. Mahkeme, şirketin Salomon'dan bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip olduğunu ve şirket borçlarından tüzel kişinin sorumlu olduğuna hükmetmiştir³⁷⁸.

“*Salomon v A Salomon & Co Ltd*” davası, şirketlerin ayrı bir tüzel kişiliği olması ve sınırlı sorumluluk ilkesinin uygulanması konusunda bir örnek teşkil etmiş ve sınırlı sorumluluk ilkesinin kötüye kullanmasının önlenmesi amacıyla perdenin kaldırılması (piercing the veil) kavramının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Salomon kararı sonrasında İngiliz mahkemelerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin verilen kararlar incelendiğinde, özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında, Lordlar Kamarası kararının aksi yönde, perdenin kaldırılmasına hüküm verilen davaların sayısında artış olduğu gözlemlenmektedir³⁷⁹. Öte yandan, bu dönemde halen tüzel kişilik

³⁷⁸ SOKRATOUS, Mina.: “Lifting Of The Corporate Veil in UK And Cyprus Under Common Law-Overall Dimensions of The Topic.”, School of Economics, Business Administration & Legal Studies, LLM in Transnational And European Commercial Law, Master Thesis, 2017, S. 3-4

³⁷⁹ Bkz. CHENG: s. 7: “*Gilford Motor v. Horne; In re Darby-Brougham; Trebanog Working Men’s Club and Institute Ltd v. MacDonald; Rainham Chemical Works, Ltd. v. Belvedere Fish Guano Co.*”

perdesinin kaldırılması konusunda yerleşik bir uygulama oluşturulamamıştır. İngiliz hukukçu Profesör Kahn-Freund'un 1944 tarihli makalesinde Salomon kararı, "*felaket niteliğinde*" bir karar olarak nitelendirmiş ve sınırlı sorumluluk ilkesinin kapsamının daraltılmasını önerilmiştir.

3.5.5.2. Smith, Stone and Knight Ltd. v. Birmingham Corporation Kararı (1939)

İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde tüzel kişilik perdesinin aralanması ve sınırlı sorumluluk konularında kapsamlı bir uygulama geliştirme konusunda ilk girişimlerden birinin 1939 tarihli "*Smith, Stone and Knight v. Birmingham*" davası olduğu kabul edilmektedir. Davanın hâkimi Lord Atkinson ilgili kararında, grup şirket yapısına sahip bir topluluk içerisinde bağlı şirketin, hâkim şirket tarafından yönlendirildiğinin tespiti için incelenmesi gereken altı rehber soru belirlenmiştir³⁸⁰.

“- *İşletmeyi gerçekte kim idare ediyordu?*

- *Kârlar, hâkim şirketin kârı olarak mı değerlendirildi?*

- *Hâkim şirket, ticari girişimin başı ve beyni miydi?*

- *Ne yapılması gerektiğine ve işletmeye ne kadar yatırım yapılacağına hâkim şirket mi karar verdi mi?*

- *Hâkim şirket, becerisi ve yönlendirmesi sayesinde kâr elde etti mi?*

- *Hâkim şirket, fiilen ve sürekli olarak kontrolü elinde tutuyor muydu?”*

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda birçok dikkat çekici dava görülmüş ve perdenin kaldırılması konusunda hem öğreti de hem de mahkeme kararlarında canlılık yaşanmıştır³⁸¹. İngiliz hukukçu Lord Denning, bu dönemde çok sayıda perdenin kaldırılması davasında hâkim olarak yer almış ve yerleşik bir anlayış geliştirilmesinde öncü rol oynamıştır. Denning, topluluk şirketlerinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını savunmuştur.

³⁸⁰ CHENG: s. 8:

³⁸¹ Bkz. CHENG, T.: s. 9: "*In re FG (Films), Jones v. Lipman; Firestone Tyre and Rubber v. Lewellin; Merchandise Transport v. British Transport Commission*".

Lord Denning'in katılmış olduğu davaların en çok bilineni, 1976 tarihli “D.H.N. Food Distributors Ltd. v. Tower Hamlets London Borough Council” davasıdır³⁸². Söz konusu davada, topluluktaki şirketler tek bir ekonomik varlık olarak değerlendirilmiş ve tüzel kişilik perdesi kaldırılmıştır. “D.H.N. Food Distributors Ltd. v. Tower Hamlets London Borough Council” davası özetle şu şekildedir: DHN üç şirketten oluşan bir topluluk şirketinde hâkim şirket konumundadır; diğer iki alt şirket üzerinde tam hâkimiyete sahiptir. DHN tarafından kullanılan arazi bağılı şirketlerden biri olan “Bronze Investments Ltd.” şirketine; DHN tarafından kullanılan araçlar ise bir diğer bağılı şirket olan “DHN Food Transport Ltd” şirketine aittir. 1970 senesinde “Tower Hamlets London Borough Council”, konut inşa etmek için DHN'nin kullandığı araziye kamulaştırmıştır. Arazi için tazminat, DHN'nin bağılı kuruluşu Bronze'a ödenmiştir; ancak hâkim şirket olan DHN de artık faaliyetine devam edemediği gerekçesiyle tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkeme DHN ile Bronze'un farklı tüzel kişiliklere sahip olması sebebiyle DHN'nin tazminat isteğini reddetmiştir. Ardından Temyiz Mahkemesi hâkimi Lord Denning, DHN ve bağılı şirketlerin tek bir ekonomik varlığın parçası olduğu gerekçesiyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ve mülkün sahibi olmasa dahi “Bronze” şirketi üzerinde tam hâkimiyet gücüne sahip olduğu

³⁸² D.H.N. Food Distributors Ltd. v. Tower Hamlets London Borough Council, 04.03.1976 T., <https://www.lawteacher.net>, (E.T.:12.12.2024): “DHN Food Distributors Ltd v Tower Hamlets London Borough Council davası, bir şirketin zorunlu kamulaştırma kararı nedeniyle iş kaybı için tazminat alması gerektiği temeline dayanarak, bir grup şirketin tek bir ekonomik varlık olarak tanındığı bir İngiliz şirketler hukuku davasıdır. Bu dava, İngiliz mahkemelerinin bir şirketin tüzel kişilik perdesini kaldırabileceği liberal bir örnek olarak kabul edilir. DHN, market ürünleri ithal eden ve nakit satış yapan bir bakkaliye işletmesine sahiptir. İş yerleri, Bronze adlı bir bağılı kuruluşunun mülkiyetinde bulunmaktadır. Bir diğer bağılı kuruluş olan DHN Food Transport Ltd ise, DHN'nin araçların sahibiydi. 1970 yılında, Tower Hamlets London Borough Council, konut inşa etmek için bu iş yerlerini zorunlu olarak kamulaştırdı. Arazi için tazminat, DHN'nin bağılı kuruluşu Bronze'a ödendi, ancak DHN iş kaybı için tazminat talep etti. Temyiz Mahkemesi, DHN ve Bronze'un tek bir ekonomik varlığın parçası olduğuna karar verdi. Lord Denning MR, eğer firmanın ve mülkün tek bir mülkiyete ait olması durumunda, arazinin değeri ve işin kapanmasından kaynaklanan rahatsızlık için tazminat ödeneceğini ifade etti. Mahkeme, DHN'nin ana şirket olarak iş kaybı için tazminat alma hakkı olduğuna ve bu nedenle tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesine hükmetti. DHN, arazi üzerinde adil bir menfaati olduğunu ve bunun bir “doğuşan güven ilişkisi” (resulting trust) durumunu işaret ettiğini savundu. Ancak mahkeme bu argümana tam anlamıyla ikna olmadı. DHN ayrıca, karmaşık tapu devri işlemlerine dayalı olarak “geri alınamaz bir lisans” iddiasında bulundu. Mahkeme, DHN'nin ana şirket olarak arazi üzerinde yeterli bir menfaate sahip olduğunu ve bu nedenle iş kaybından doğan rahatsızlık için tazminat alma hakkına sahip olduğunu kabul etti. Mahkeme, tüzel kişilik perdesini kaldırarak bu üç şirket grubunu tek bir ekonomik birim olarak değerlendirdi. DHN'nin bağılı kuruluşları üzerindeki kontrolü ve ekonomik gerçeklik, mahkemenin kararında önemli rol oynadı. Mahkeme, DHN'nin bir tapu düzenleme aracı olmaksızın tazminat talep etme hakkına sahip olduğuna hükmetti. Mahkeme, kamulaştırma yetkisi tarafından sunulan teknik argümanı reddetti. Grup şirketin mülkiyet yapısını farklı bir şekilde düzenleyebileceğini kabul etmesine rağmen, ekonomik gerçeklik ve şirketler hukukundaki teknik detaylardan kaynaklanan adaletsiz tazminat reddi üzerine vurgu yaptı. Sonuç olarak mahkeme, grubun ekonomik birliğini tanıyarak tüzel kişilik perdesini kaldırdı ve temyiz başvurusunu kabul etti. Bu dava, mahkemenin adil bir sonuç elde etmek için mülkiyetin katı yasal biçimlerinin ötesine geçme istekliliğini ve özellikle zorunlu kamulaştırma kararları kapsamında iş kaybı için tazminat taleplerini ele alırken gösterdiği esnekliği gösteren önemli bir örnektir.”

gerekçesiyle DHN'ye tazminat ödenmesine dair bir karar vermiştir. Öte yandan, söz konusu karar, İngiliz hukukunda topluluk şirketi yapısına sahip olmanın tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yeterli bir ölçüt olacağı şeklinde yorumlanmamalıdır.

DHN davasının ardından, Lordlar Kamarası, “*Woolfson v. Strathclyde Regional Council*”³⁸³ kararında, D.H.N. davasındaki gerekçeyi sorgular nitelikte bir karar vermiştir. Lord Keith of Kinkel, karara ilişkin olarak “*Mahkemenin, perdeyi kaldırmanın yalnızca gerçekleri gizleyen bir aldatmaca olduğu durumlarda uygun olduğu ilkesini düzgün bir şekilde uygulayıp uygulamadığı (...)*” konusunda şüphelerini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra “*Bank of Tokyo v. Karoon*”³⁸⁴ davasında, İngiliz Temyiz Mahkemesi, “*Burada ekonomi ile değil, hukukla ilgileniyoruz. Hukukta ikisi arasındaki ayrım temeldir ve burada kısaltılamaz.*” diyerek tek ekonomik birim argümanını açıkça reddetmiştir.

3.5.5.3. Adams v. Cape Industries Kararı (1990)

1990 senesine gelindiğinde ise, tek ekonomik birim teorisinin terk edildiği ve nadiren tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar verildiği görülmektedir. 1990 tarihli “*Adams v. Cape Industries plc*”³⁸⁵ davasında, İngiliz Temyiz Mahkemesi, sorumluluğun sınırlanması için şirket tüzel kişiliğinin kullanılmasının İngiliz şirketler hukukunun doğal bir özelliği olduğunu belirterek haksız fiil davalarında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını devre dışı bırakan bir karar vermiştir.

Öte yandan, 1993 tarihli “*Creasey v. Breachwood Motors Ltd.*” davasında mahkeme, şirket ortaklarının verilecek bir yargı kararından kaçınmak amacıyla şirket varlıklarını bir başka şirkete aktarmaları sebebiyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ve ortakların borçlardan sorumlu olmasına karar vermiştir. İngiliz hukukunda da Türk hukukunda olduğu gibi iş hukukuna ilişkin davalarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamasına başvurulmaktadır. “*Creasey v. Breachwood Motors Ltd.*” kararı, iş hukukundan kaynaklanan sebeplerle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına örnek verilebilecektir. Söz konusu davada haksız işten çıkarma sebebiyle Breachwood Welwyn Ltd.’den tazminat talebinde bulunulmuş fakat şirket tüm malvarlığını aralarında organik bağ bulunan

³⁸³ Woolfson v. Strathclyde Regional Council, <https://www.lawteacher.net/>, 15.02.1978 T., (E.T.:12.12.2024).

³⁸⁴ Bank of Tokyo v. Karoon, <https://www.lawyersnjurists.com/>, 24.05.1987 T., (E.T.: 12.12.2024).

³⁸⁵ Adams v. Cape Industries plc, <https://www.lawteacher.net/>, 27.06.1989 T., (E.T.: 12.12.2024).

Breachwood Motors Ltd. adlı şirkete devretmiştir³⁸⁶. Bu sebeple mahkeme tarafından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kararı verilmiştir.

Günümüzde ise, İngiliz hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunun hukuki düzenlemelerin ardında küçük bir rol oynadığı ve nadiren perdenin kaldırılmasına karar verildiği söylenebilecektir. Yakın tarihli verilen kararlarda “*Salomon v A Salomon & Co Ltd*” kararını esas alan 1990 tarihli “*Adams v. Cape Industries*” kararı etkili olmaktadır. Perdenin kaldırılması teorisinin uygulama alanı oldukça sınırlıdır. Bunun sebebi, ticari yaşamdaki yatırım dengelerinin korunmak istenmesi ve sınırlı sorumluluk ilkesinin İngiliz şirketler hukukunda önemli bir yeri olmasıdır.

3.5.5.4. Tek Ekonomik Birim Teorisi

Şirketler topluluğunda hâkim olan ekonomik bütünlük anlayışı, tüzel kişilik perdesinin dikey olarak kaldırılmasının yanı sıra, sorumluluk konusunun da yatay olarak incelenmesini gerektirmektedir. İngiliz hukuk sisteminden doğan “tek ekonomik birim teorisi”, şirketler topluluğundaki şirketlerin ekonomilerinin tek bir şirkete ait gibi değerlendirilmesini öngörmektedir³⁸⁷. Özellikle tüzel kişilik perdesinin yatay olarak kaldırılması hallerinde söz konusu olan teori, ilk defa “*D.H.N. Food Distributors Ltd v. Tower Hamlets London Borough Council*” davasında Lord Denning tarafından geliştirilmiştir. Aralarında organik bağ bulunan üç farklı şirketin malvarlıklarının birbirine karışması sonucunda Denning’in kullanmış olduğu “*three in one*” terminolojisiyle tek bir şirket olarak değerlendirilerek tüzel kişilik perdesi kaldırılmıştır³⁸⁸.

Şirketler topluluğunda temel ilke hâkim şirketin, bağlı şirketin alacak ve borçlarından tamamen bağımsız olmasıdır. Topluluk çatısı altındaki şirketlerin ayrı tüzel kişilikleri ve

³⁸⁶ Creasey v. Breachwood Motors Ltd, 1993 T., (E.T.: 12.12.2024): “*Bay Creasey, Breachwood Welwyn Ltd. şirketindeki genel müdürlük görevinden çıkarılmış ve bu durumun, iş sözleşmesinin ihlali anlamına gelen haksız işten çıkarma olduğunu iddia etmiştir. Ancak, iddiasını ileri sürmeden önce, Breachwood Welwyn Ltd. ticari faaliyetlerini durdurmuş ve tüm varlıklarını, işin devam ettirildiği Breachwood Motors Ltd. şirketine devretmiştir. Mahkeme dava sonucunda, Breachwood Welwyn Ltd. aleyhine 53,835 £ tutarında bir karar vermiştir. Bay Creasey, bu kararın Breachwood Motors Ltd. şirketine karşı uygulanması için başvuruda bulunmuş ve başarılı olmuştur. Ancak, Breachwood Motors Ltd. bu karara itiraz etmiştir. Ardından mahkeme, Bay Creasey'nin haksız işten çıkarılma talebini uygulamak için tüzel kişilik perdesini kaldırmıştır. Breachwood Motors Ltd. ve Breachwood Welwyn Ltd.'in yöneticilerinin aynı kişiler olduğu ve bu kişilerin, şirketlerin ayrı tüzel kişiliklerini bilerek göz ardı ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu kişilerin, yöneticilik ve hissedarlık görevlerini dikkate almaksızın, varlıkları şirketler arasında transfer ettikleri anlaşılmıştır.*”

³⁸⁷ FÍGUEROA: s. 702.

³⁸⁸ CHENG, s.60; PEHLİVAN: s. 224.

malvarlıkları bulunmaktadır. Tek ekonomik birim teorisi, alacaklıların korunması için bu durumun bir istisnası olarak doğmuştur.

Şirketler topluluğunda hâkim olan ekonomik bütünlük tüzel kişilik perdesinin dikey olarak kaldırılmasının yanı sıra, sorumluluğun yatay olarak kaldırılmasını da gerektirmektedir. İngiliz hukuk sisteminden doğan tek ekonomik birim teorisi, şirketler topluluğundaki şirketlerin ekonomilerinin tek bir şirkete ait gibi değerlendirilmesini öngörmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin yatay olarak kaldırılması hallerinde söz konusu olan teori ilk defa “*D.H.N. Food Distributors Ltd v. Tower Hamlets London Borough Council*” davasında Lord Denning tarafından geliştirilmiştir. Aralarında organik bağ bulunan üç farklı şirketin malvarlıklarının birbirine karışması sonucunda Denning’in kullanmış olduğu “*three in one*” terminolojisiyle tek bir şirket olarak değerlendirilerek tüzel kişilik perdesi kaldırılmıştır³⁸⁹.

Şirketler topluluğunda temel ilke hâkim şirketin, bağlı şirketin alacak ve borçlarından tamamen bağımsız olmasıdır. Topluluk çatısı altındaki şirketlerin ayrı tüzel kişilikleri ve malvarlıkları bulunmaktadır. Tek ekonomik birim teorisi, alacaklıların korunması için bu durumun bir istisnası olarak doğmuştur.

3.5.5.5. Şirketler Topluluğuna İlişkin TTK Hükümleri ile Birleşik Krallık Hukukundaki Uygulamaların Karşılaştırılması

İngiliz hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramının, Türk hukukuna kıyasla oldukça sınırlı bir uygulama çevresi bulunmaktadır. Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda şirketler topluluğu içerisindeki hâkimiyet unsuru gözetilmekte ve aralarında organik bağ bulunan şirketler birbirlerinin borçlarından sorumlu tutulmaktadır. İngiliz hukukunda ise, Dennings tarafından oluşturulan tek ekonomik birim teorisi sebebiyle, topluluktaki tüm şirketler tek bir finansal kurum olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, perdesinin kaldırılması halinde tüm şirketler borçtan sorumlu olmaktadır³⁹⁰. İngiliz Şirketler Kanunu’nda (Companies Act 2006) tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Uygulamanın sınırı mahkeme kararları ve öğretideki görüşler çerçevesinde şekillendirilmiştir³⁹¹. İngiliz şirketler

³⁸⁹ CHENG, s.60; PEHLİVAN: s. 224.

³⁹⁰ PEHLİVAN: s. 229.

³⁹¹ BAFRA: s. 371.

hukukunda Türk hukukuna kıyasla perdenin kaldırılmasının nadiren uygulanmasının sebebi, ticaret hukukunun temelini oluşturan ilkelerden biri olan sınırlı sorumluluk ilkesinin muhafaza edilmek istenmesidir³⁹².

İngiliz hukukunda organik bağ kavramına benzer teoriler de geliştirilmiştir. Bu teorilerin en çok bilineni "*Phoenix Companies*" (Anka Şirketleri) teorisidir. Şirketlerin sınırlı sorumluluk ilkesini kötüye kullanarak alacaklılarını zarara uğratmalarını engellemeye yönelik bir düzenleme olan teoriye göre, bazı şirket sahipleri ve yöneticileri, borçlarını ödememek veya hukuki yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla şirketlerini tasfiye sürecine sokarak fiilen faaliyeti sonlandırmakta, ancak hemen ardından aynı veya benzer bir sektörde, benzer bir isimle yeni bir şirket kurarak ticari faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu süreçte eski şirketin varlıkları, tasfiye sürecine girilmeden önce düşük bir bedelle yeni kurulan şirkete devredilmekte, bu sebeple alacaklılar ve tasfiye sürecini yöneten yetkililer mağdur olmaktadır.

Phoenix Companies teorisi, haksız bir şekilde yeni şirketler kurarak alacaklıları zarara uğratmayı önlemeye odaklanırken, Türk hukukundaki organik bağ kavramı, şirketlerin birbirleriyle olan fiili ve hukuki bağlarını ortaya koyarak sorumluluk zincirini genişletmeye yönelik bir yaklaşımdır. Organik bağın tespit edilmesi durumunda, şirket perdesi kaldırılabilmekte ve hâkim şirket, diğer şirketlerin borçlarından sorumlu tutulabilmektedir. Birleşik Krallık'taki Phoenix Companies ise teorisi daha çok iflas sonrası kötüye kullanımları önlemeye odaklanmaktadır.

Türk hukukundaki organik bağ kavramı, şirketler topluluğu içindeki hukuki sorumluluk ilişkisini belirlemeye yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, her iki sistem de şirketlerin sınırlı sorumluluk ilkesini hileli bir şekilde kullanmasını engellemeye yönelik önlemler içermektedir³⁹³.

³⁹² BAFRA: s. 371.

³⁹³ YURDAKUL: s. 31.

SONUÇ

Çalışmanın ilk kısmında ele alınan şirketler topluluğu, ekonomik ve hukuki riskleri dağıtmak isteyen ticaret şirketlerinin bir araya gelerek oluşturduğu ve hâkimiyet iradesi çerçevesinde örgütlenen bir yapı olarak tanımlanmaktadır. 20. yüzyılda yoğunlaşan bu eğilim, özellikle Alman hukukunda “konzern” olarak adlandırılmıştır. Türk hukukundaki yansıması ise, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’ndaki (TTK) şirketler topluluğu düzenlemesi ile gerçekleşmiştir. Şirketler topluluğu, hâkim şirketin bağlı şirketleri üzerindeki kontrol yetkisini ifade eden bir yapı olarak da tanımlanabilecektir. Bu yapının gelişimi Türkiye’de 1950 senesi sonrasında özel sektörün büyümesi ve 1980’lerden itibaren uygulanan ekonomik liberalizasyon politikalarıyla hızlanmıştır.

Şirketler topluluğunun hâkim (ana) şirket, bağlı (yavru) şirket ve hâkimiyet iradesi olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır. Hâkim şirket, bağlı şirket üzerinde kontrol yetkisini elinde bulundurmakta ve bu yetki TTK m. 195’te belirtilen unsurlara bağlanmaktadır. Bağlı şirketler ise, bağımsız tüzel kişiliklerini korusalar da ekonomik olarak hâkim şirkete bağlı konumda bulunmaktadır.

Hâkimiyetin sağlanma yöntemleri doğrudan veya dolaylı hâkimiyet, tek başına veya birlikte hâkimiyet ve tam ya da kısmi hâkimiyet şeklinde sınıflandırılmaktadır. Doğrudan hâkimiyet, hâkim şirketin bağlı şirkette oy çoğunluğunu veya yönetim kararlarını doğrudan kontrol etmesiyle oluşurken, dolaylı hâkimiyet, hâkim şirketin bir başka bağlı şirket aracılığıyla kontrol sağlamasıyla gerçekleşmektedir. Tek başına hâkimiyet, bir şirketin karar yetkisini tamamen elinde bulundurmasını ifade ederken, birlikte hâkimiyette birden fazla şirket ortak yönetim hakkına sahiptir. Tam hâkimiyet ise, hâkim şirketin bağlı şirkete ait tüm payları ve oy haklarını elinde bulundurması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Şirketler topluluğu fiili veya sözleşmeye dayalı olarak kurulabilmektedir. Fiili şirketler topluluğu, bir sözleşmeye dayanmadan hâkimiyetin doğal yollarla oluşmasıyla kurulmaktadır. Sözleşmeye dayalı topluluklarda ise, hâkimiyet yetkisi özel sözleşmelerle belirlenmekte ve ticaret siciline tescil edilmesi şartı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, topluluklar bağımlılık ilişkisine göre yatay veya dikey olabilmektedir. Yatay topluluklarda eşit statüdeki şirketler aynı çatı altında birleşirken, dikey topluluklarda bir hâkim şirket ve ona bağlı iştirakler bulunmaktadır.

Şirketler topluluğu, holding, konzern ve ortak girişim yapıları ile benzer özellikler göstermektedir. Holdingler, bir veya birden fazla şirketin yönetimini kontrol etmek amacıyla kurulmakta ve ekonomik bütünlüğü sağlamak için tüzel kişilik oluşturmaktadır. Holdinglerin şirketler topluluğundan farkı, tüzel kişiliği bulunması ve hâkimiyetin zorunlu olmamasıdır. Konzern yapısı ise, tek elden yönetimi esas alarak, bağımsız işletmelerin ekonomik bütünlük içinde birleşmesini ifade etmektedir. Türk hukukunda “kontrol sistemi” esas alındığından şirketler topluluğu, konzern yapısı ile belirgin farklılıklar göstermektedir. Bunun yanı sıra ortak girişimler (joint venture) ticari projelerde maliyetleri ve riskleri paylaşmak amacıyla oluşturulan yapılardır ve şirketler topluluğundan farklı olarak hâkimiyet ilişkisi içermemektedir.

Şirketler topluluğunda hâkim şirketin kontrol yetkisini kötüye kullanması bazı hukuki sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, hukuka aykırılık halleri TTK m. 202/1’de düzenlenmiştir. Hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması, bağlı şirketin yatırım fırsatlarının engellenmesi veya gelişmesini kısıtlayıcı kararlar alınması şeklinde de gerçekleşebilecektir. Hâkimiyetin kötüye kullanılması halinde bağlı şirketin pay sahiplerine tazminat isteminde bulunma hakkı doğmaktadır. Hâkimin somut duruma uygun düşecek şekilde bağlı şirketin pay sahiplerinin haklarının hâkim şirket tarafından satın alınmasına veya başka bir çözüme karar verme yetkisi de bulunmaktadır.

TTK m. 202/b’de düzenlenen denkleştirme usulü ise, hâkim şirketin bağlı şirkete zarar vermesi halinde tazminat davası açılmadan kayıpların telafi edilmesini sağlayan bir mekanizmadır. Denkleştirme yapılmadan önce denkleştirmenin usulünün nasıl olacağı konusunda bağlı şirketin görüşünün alınıp alınmayacağı konusunda bir netlik bulunmamaktadır; ancak kanuni düzenlemelerin işlevselliğinin ve menfaat dengesinin korunması açısından denkleştirme öncesinde bağlı şirkete başvurulması gerektiği görüşüne katılmaktadır.

TTK m. 202/c’de bağlı şirketin alacaklılarının da dolaylı zararlarını hâkim şirketten talep edebileceği düzenlenmiştir. Öte yandan, bazı durumlarda şirketler arasındaki ilişkiler incelendiğinde bağlı şirket alacaklılarının doğrudan zararlarının da bulunduğu; fakat kanun lafzında doğrudan zararların tazminine ilişkin bir düzenleme olmaması sebebiyle zararın tazmin edilemediği görülmektedir. Bu konuya ilişkin olarak öğretide ve Yargı kararlarında farklı görüşler ortaya konulmuştur. Bazı yazarlar kanun lafzının doğru yorumlanması halinde bağlı şirket alacaklıların doğrudan zararlarını da talep edebileceğini savunmakta ve

TTK düzenlemelerini yeterli görmektedir. Katıldığımız görüşe göre ise, kanunda konuya ilişkin kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktadır. Bağlı şirketlerin doğrudan zararlarını talep edebilmeleri için başvurmaları gereken yol tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna başvurarak hâkim şirketin sorumluluk alanının genişletilmesinin istenmesidir.

Şirketler topluluğunun bir diğer hukuki sorumluluk alanı güven sorumluluğudur. Bağlı şirketler, topluluk bünyesinde bulunan tanınmış bir markanın itibarını kullanarak tüketicilere yanıltıcı mesajlar verebilmektedir. TTK m. 209 bu durumları düzenleyerek, güveni suistimal eden şirketlere tazminat sorumluluğu getirmiştir.

Sonuç olarak, şirketler topluluğu, ekonomik faaliyetlerin bütünleşik şekilde yürütülmesini sağlayan bir yapı olsa da hâkim şirketin kontrol gücünü kötüye kullanması riskini de taşımaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan düzenlemeler, şirketler topluluğunda hâkim ve bağlı şirket ilişkilerini belirleyerek, pay sahipleri ve alacaklıları korumayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, şirketlerin bağımsız tüzel kişiliğinin kötüye kullanılmasını önlemek ve alacaklıları korumak amacıyla geliştirilmiştir. Şirketlerin bağımsız kişiliği, ticari hayatın devamı için kritik bir unsur olsa da bazen bu bağımsızlık, alacaklılardan mal kaçırmak veya sorumluluktan kaçınmak için kötüye kullanılabilir. Bu durumda mahkemeler, perdenin ardındaki gerçek borçluları tespit ederek hukuki sorumluluğu genişletebilmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ilk kez Anglo-Sakson hukuk sisteminde ortaya çıkmış ve zamanla Kıta Avrupası hukuk sistemine de dahil edilmiştir. Türk hukukunda bu teori, özellikle Yargıtay kararlarıyla şekillenen bir istisna olarak uygulanmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için mahkemeler genellikle hakkın kötüye kullanılması ve dürüstlük kuralının ihlal edilip edilmediğini incelemektedir. Mahkemeler ayrıca, tüzel kişilik perdesinin düz, tersine, çapraz ve yatay kaldırılması gibi farklı uygulamalar yoluyla da sorumluluğun genişletilmesini sağlayabilmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmaması öğreti ve yargı kararlarında farklı görüş ve uygulamalar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Perdenin kaldırılmasına ilişkin görüşler temel olarak hakkın kötüye kullanılması ve normların korunması başlıkları altında sınıflandırılmaktadır. Türk hukukunda kabul gören görüş, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için kastın varlığının ispat

edilmesi gerektiğini savunan sübjektif kötüye kullanma teorisidir. Teori, Birleşik Krallık hukuk sistemindeki uygulama ile de benzerlik göstermektedir. Türk hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulaması hâlihazırda istisnai bir uygulama olarak görülmekte ve teoriye muvazaa veya tasarrufun iptali davasının açılmasının mümkün olmadığı hallerde başvurulmaktadır. Kastın varlığının, perdenin kaldırılması teorisinin uygulanabilmesi için bir ön koşul haline getirilmesi, görülen davaları ispat hukuku bakımından oldukça karmaşık hale getirebilecektir.

Perdenin aralanması uygulamasına karşı çıkan görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler temel olarak sınırlı sorumluluk ve ayrılık ilkelerinin ticari hayatın devamlılığı açısından korunması gerektiğini, teorinin uygulanmasının belirsizlik yaratacağını savunmaktadır. Gerçekten de perdenin kaldırılması teorisinin sıklıkla uygulanması, hukuki belirsizlik yaratabileceği gibi yatırımların azalmasına da sebep olabilecektir. Öte yandan, teoriye hiç başvurulmaması, hileli ticari işlemlerde bulunan ve borçlarını ödeyemeyecek duruma gelen şirketlerin alacaklılarının korunmasını zorlaştıracaktır. Bu sebeple, Türk hukukunda olduğu gibi, teorinin başka bir hukuki çareye başvurulmasının mümkün olmadığı istisnai durumlarda uygulanması önem arz etmektedir.

Organik bağ kavramı ise, iki veya daha fazla tüzel kişilik arasında mevcut olan ekonomik, yönetsel ve hukuki bağ ifade etmektedir. Şirketler topluluğu, aralarında hâkimiyet ilişkisi bulunan şirketlerden oluşmaktadır ve bu ilişkinin derecesi, yargı kararlarında organik bağın varlığını belirlemektedir. Şirketler topluluğunda, aynı grup çatısı altında faaliyet gösterilmesinden kaynaklanan doğal ve meşru bir bağ bulunduğu da söylenebilecektir; fakat yargı kararlarında topluluk ilişkisi bulunsu dahi şirketler arasındaki organik bağın kapsamının araştırıldığı görülmektedir. Yargıtay kararlarında organik bağ tespit edilirken, şirketlerin aynı adreste faaliyet göstermesi, ortak yönetim ve karar alma mekanizmasına sahip olmaları, benzer ticari faaliyetlerde bulunmaları ve mali kayıtların incelenmesi gibi kriterler dikkate alınmaktadır.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramları, her ne kadar benzer durumların incelenmesi için kullanılsa da farklı hukuki etkiler yaratmaktadır. Perdenin kaldırılması, şirketler ardındaki gerçek kişilerin veya diğer topluluk şirketlerinin sorumluluğuna gidilmesini sağlarken, organik bağ ise şirketler arasındaki bağımlılığın tespit edilerek bazı hallerde sorumluluğun genişletilmesine olanak vermektedir.

Organik bağ kavramı genellikle iş hukukuna ilişkin davalarda gündeme gelmektedir. Özellikle işçilerin çalıştıkları şirketlerin gerçek işverenlerini tespit etmek ve çalışan haklarının korunmasını sağlamak için kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve organik bağ kavramları, şirketler topluluğu hukuku içinde büyük bir öneme sahiptir. Her iki kavram da şirketlerin bağımsız tüzel kişiliklerini kötüye kullanarak alacaklıları zarara uğratmalarını önlemeye yönelik oluşturulmuştur. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, daha istisnai ve zor ispatlanabilen bir durumken, organik bağ kavramı, şirketlerin bağımlılığını değerlendirmek için daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Her iki kavram da mahkemeler tarafından somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, özellikle hâkim şirketin bağlı şirket üzerinde ekonomik ve yönetsel kontrolü kötüye kullanması durumunda uygulanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) bu konu doğrudan düzenlenmemiş olmakla birlikte, ilgili maddeler sorumluluk çerçevesini belirlemektedir. TTK m. 202, hâkim şirketin bağlı şirket üzerindeki olumsuz etkilerini düzenlemekte ve zararların denkleştirilmesini öngörmektedir. Ancak bu hüküm, bağlı şirket alacaklılarının doğrudan hâkim şirkete başvurusunu engellediği için, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi tamamlayıcı bir işlev görmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına başvuru temel durumlar biri, hâkim şirketin bağlı şirketi bilinçli olarak sermaye kaybına uğratması veya ekonomik yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla topluluk içerisindeki bir şirketin sermayesini diğerine aktarmasıdır. Diğer bir sebep, topluluktaki şirketlerin malvarlıklarının veya alanlarının iç içe geçmesi sebebiyle, yapılan hukuki işlemlerin tarafının belirlenememesidir. Yabancı yönetim olarak adlandırılan ve perdenin kaldırılmasına dayanak oluşturan durum ise, bağlı şirketin, hâkim şirketin menfaatleri doğrultusunda yönetilmesi ve ekonomik çıkarlarının göz ardı edilmesi olarak açıklanmaktadır.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Anglo-Sakson hukukunda da sıkça tartışılan bir konudur. ABD hukukunda “*piercing the corporate veil*” kavramı ile ifade edilen tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, alter ego ve vasita doktrini kavramlarıyla birlikte ele alınmaktadır. ABD mahkemeleri, perdenin kaldırılması için hâkim şirketin bağlı şirket üzerindeki kontrolü, sermaye yetersizliği ve malvarlıklarının karışması gibi unsurları göz

önünde bulundurmaktadır. Mahkemeler, bağımsız tüzel kişilik ilkesini korurken hakkın kötüye kullanılmasını engellemeye çalışmaktadır.

Birleşik Krallık hukukunda ise tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Salomon v. Salomon davasından itibaren sınırlı bir uygulama alanına sahip olmuştur. Bu kapsamda, Lord Denning'in geliştirdiği “tek ekonomik birim teorisi”, şirketler topluluğundaki şirketlerin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak daha sonraki kararlarla bu teori terk edilmiştir. Günümüzde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Birleşik Krallık hukukunda yalnızca açık bir dolandırıcılık veya haksız fiil durumu söz konusu olduğunda uygulanmaktadır.

Türk ve Anglo-Sakson hukuk sistemleri karşılaştırıldığında, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin uygulamalar arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. ABD hukukunda perdenin kaldırılması daha geniş bir uygulama alanına sahipken, Birleşik Krallık hukukunda sınırlı sorumluluk ilkesine daha fazla bağlılık söz konusudur. Türk hukukunda ise özellikle şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeler yetersiz kaldığında tüzel kişilik perdesinin kaldırılması devreye girmektedir. Organik bağ kavramı, şirketler arasındaki ekonomik ve yönetsel bağı tanımlamak için kullanılmakta ve perdenin kaldırılmasına yönelik hukuki dayanaklardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, şirketler topluluğunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, bağlı şirket alacaklılarının korunması açısından önemli bir hukuki araçtır. Türk hukukunda, mevcut düzenlemeler alacaklıların haklarını tam anlamıyla koruyamadığı için tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği devam etmektedir. Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde farklı uygulamalar bulunmakla birlikte, temel prensip şirketlerin bağımsız tüzel kişiliğini korurken haksız uygulamaların önlenmesini sağlamaktır. Türk hukukunda organik bağ kavramı da bu süreci destekleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

AKBULAK, Yavuz: “Yeni Bir Kurum: Şirketler Topluluğu”, Mali Çözüm Dergisi, Y. 2011, S. 106.

AKIN, İrfan: Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Seçkin, Ankara 2014.

AKINCI, Şahin: “Alacaklılardan Mal Kaçırmak İçin Kurulan Yeni Şirkete Müracaat İmkânı Bakımından; Muvazaa, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramlarının Elverişliliği ve Yargıtay Uygulamaları” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2019, C. 27, S. 3.

AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku-Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku, Beta, İstanbul 2016.

ANTALYA, Gökhan: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, İstanbul 2008.

AYDIN, Fazıl: Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirketler Limited Şirketler ve Şirketler Topluluğu, Bilge Yayınevi, Ankara 2019.

AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin/ ÖZDAMAR, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Yetkin, Ankara 2025.

AYTAÇ, Zühtü: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğu”, BATIDER, Y. 2013, C. 29, S. 4.

ATAKAN, Murat Can: Şirketler Topluluğunda Hakimiyet, Aristo Yayınevi, İstanbul 2021.

BAFRA, Erdem: “İngiliz Mahkemelerince Şirket Tüzel Kişiliği Perdesinin Kaldırılması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2014, S. 112.

BAHTİYAR, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, Beta, İstanbul 2024.

BAINBRIDGE, Stephen M.: “Abolishing Veil Piercing”, Harvard Law School, Y. 2000.

BATTAL, Ahmet: “Şirketler Topluluğunda Güvenden Doğan Sorumluluk”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, C. 18, S. 2.

BAYCIK, Gaye: “İşverenin Tespitinde Birlikte İstihdam, Organik Bağ ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 2022, C. 13, S.2.

BİCAZ, Fatma Arda: “Türk İş Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

BOYACIOĞLU, Cumhur: Konzern Kavramı, Nobel Yayın, Ankara 2006.

BLUMBERG, Phillip.: “Limited Liability and Corporate Groups”, The Journal of Cooperation Law, Y. 1985, C. 11, S. 573.

BULGUR, Meltem Hayat: “Örtülü Kazanç Dağıtımı ile Hâkim Şirketin Bağlı Şirkete Vermiş Olduğu Talimatlar Doğrultusunda Bağlı Şirketin Kayba Uğraması Arasındaki İlişki”, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2022, C. 1, S. 2.

BÜYÜKYILMAZ, Uğur: “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

CANBULUT, Büşra Kesik: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Seçkin, Ankara 2023.

CHAPLIN, Julia: “The Origins of The 1855/6 Introduction of General Limited Liability In England”, University Of East Anglia, Doctoral Thesis, 2016.

CHENG, Thomas K: “The Corporate Veil Doctrine Revisited: A Comparative Study of the English and the US Corporate Veil Doctrines”, Boston College International and Comparative Law Review, Y. 2011, C. 34, S. 329.

COŞGUN KARAMAN, Özlem: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Teşebbüs Kavramı ve Tacir Sayılmasının Sonuçları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2015, C. 21, S.1.

ÇEBİ, Hakan: “Alman Ve İsviçre Hukukunda Şirketler Topluluğunda Tek Elden Yönetim Kavramı”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2013, C. 17, S. 1-2.

ÇELEBİ, Esat: "Atatürk'ün Ekonomik Reformları Ve Türkiye Ekonomisine Etkileri 1923-2002." Doğu Üniversitesi Dergisi, Y. 2022, C. 3, S. 1.

ÇELEBİ, Fatma: “Joint Venture’ın Hukuki Niteliği”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 2017, C. 2, S. 2.

ÇELİK, Onur / ÇETİNER, Sibel: "Türkiye Ekonomisinde Kalkınma Planları Ve Kalkınma Planlarındaki Söylem Değişiklikleri", Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Y.2019, C. 2, S. 3.

ÇELİKDEMİR, Bekir: Enerji Şirketlerinin Yapısına Yönelik Regülasyon Müdahalelerinin Türk Ticaret Kanunu Açısından Değerlendirilmesi, Seçkin, Ankara 2021.

ÇINAR, Sevdâ Bora: “Şirketler Topluluğunda Hâkim Teşebbüs”, Y. 2023, C. 88, S. 2.

DEMİRTAŞ, Nevzer Sebla: “Bağlı Şirketin Borçlarından Dolayı Hâkim Şirketin Sorumluluğu”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kocaeli 2009.

DOĞAN, İsmail Ünal: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Şirketler Topluluğu Hükümleri ve 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında “Kontrol” Kavramı ve Hukuki Sonuçları”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

DURMUŞ KARATAŞ, Neslihan: Ticaret Kanunu Kapsamındaki Şirket Toplulukları ve Bunların Vergi Hukuku Karşısındaki Durumları, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, y. 2015, C.1, S. 2.

EASTERBROOK, Frank H / FISCHER, Daniel R.: “Limited Liability And The Corporation”, Y. 1985, C. 52, S. 89.

ER, Sefa, “Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması Halinde Pay Sahibi Tarafından Açılan Alternatif Çözümlü Ceza Davası” TAAD, T. 2015, S. 57.

FIGUEROA, Dante: “Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America” Duquesne Law Reiew, Y. 2012, C. 50, S. 683.

GÖGER, Yunus Emre: Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Seçkin, Ankara 2020.

GÖKTÜRK, Kürşat: Kaybı Denkleştirilemeyen Bağlı Anonim Şirketin Dava Hakkı, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2014, C. 3.

GÖKTÜRK, Kürşat: Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.

GÖNENÇ Fulya İlçin: “Roma Hukukunda Şirket Akti: Societas” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

GÜLTEPE, İrem: Bağlı Şirketi Kayba Uğratma Suretiyle Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanımı, Seçkin, Ankara 2022.

GÜNAY, Mücahit: “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Şirketler Topluluğuna Yansıtılması”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

GÜNER, Temel: “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2023.

GÜREL, Murat: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Şirketler Topluluğunda Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

HOPT, Jürgen Klaus: “Groups of Companies-A Comparative Study on the Economics, Law and Regulation of Corporate Groups”, Max Planck Institute for Comparative and International Private Law and ECGI, 2015.

KANDEL, Eugene Kosenko: “Business Groups in the United States: A Revised History of Corporate Ownership, Pyramids and Regulation, 1930-1950”, 2013.

KARACA YAĞCI, Aybüke: Bireysel İş Hukukunda Şirketler Topluluğu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.

KAŞAK, Fahri Erdem: “Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, Y. 2020, C. 26, S.2.

KAYA, Barış: “Perdenin Kaldırılması Kuramının Uygulamadaki Seyri”, 2022, C. 12, S. Özel Sayı.

KAYABAŞ, Ebru: “Tüzel Kişi Kavramının Tarihi Gelişimi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, Y. 2017, C. 75.

KAYI, Sezen Dilege: “Şirketler Topluluğunda Topluluk Menfaati Kavramı ve Hâkimiyetin Kullanılmasına Olan Etkisi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2024.

KENDİGELEN Abuzer/ KIRCA İsmail: Şirketler Hukuku, Cilt III, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.

KERVANKIRAN, Emrullah: “Sermaye Ortaklarında Sınırlı Sorumluluk İlkesine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2007, C. 11, S. 3-4.

KORKMAZ, Gülce: “Şirketler Topluluğunda Devralmalar Bağlamında Hâkimiyet ve Kontrol Kavramı”, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, 2022.

KUŞ, Ulaş Baran: “Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesinin İstisnası Olarak Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” Seçkin, Ankara 2023.

LOPEZ, Antoinette Sedillo: “The Alter Ego Doctrine: Alternative Challenges to the Corporate Form” UCLA Law Review, Y. 1982, C. 30, S. 129.

MACHARASHVİLİ, Nata: "Corporate Identity and Piercing the Corporate Veil: Comparative Perspectives from the United States, United Kingdom and Germany", University of Vienna, Master Thesis, 2023.

MANAVGAT, Zeynep Berin: Kurumsal Yönetim Bakımından Şirketler Topluluğunda Piramit Yapılanma ve Buna Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Seçkin, Ankara 2024.

MİSİLİ, Sinan: “Şirketler Topluluğu Hukuku Tarihçe ve Terminoloji”, TAAD, Y. 2022, C. 13, S. 52.

OKUTAN NILSSON, Gül: “Şirketler Topluluğunda Karşılıklı İştirak”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C. 18, S. 2.

OKUTAN NILSSON Gül (ed.): Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku – 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Saygı Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

ÖZDİPÇİNER, Saadet Ece: “Şirketler Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasının Yargıtay Kararları Işığında İncelenmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ÖZKURT, Ayşegül: Bankacılık Hukukunda “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

ÖZŞAHİNLİ, Sevgi: “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 30.

ÖZTEK, Selçuk/ MEMİŞ, Tekin: Şirketler Hukuku ve İcra iflas Hukuku İlkeleri Karşısında Borçlu Şirketin Alacaklıların Hâkim Ortağa Karşı Korunması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, İstanbul 2008.

PEHLİVAN, Selin: “İngiltere ve ABD Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, İstanbul Barosu Dergisi, Y. 2018, C. 92, S. 2.

PETRIN, Martin/ CHOUDHURY, Barnali: “Group Company Liability”, European Business Organization Law Review, Y. 2018, C. 19.

POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin: Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

PULAŞLI Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

PULAŞLI, Hasan: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğunun Temel Nitelikleri ve Hâkim Şirketin Güven Sorumluluğu”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2007, C. 11, S.11.

PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku-Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

RADO Türkan: Roma Hukuku Dersleri – Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2018.

SAĞLAM, Halit/ ÇOKGEZEN, Murat: “Çeşitlenmeden Odaklanmaya Türkiye'deki İşletme Grupları: Koç grubu ve İş Bankası Örnekleri”, Yönetim Araştırmaları Dergisi, Y. 2019, C. 15, S. 1.

SIRAKAYA YALÇIN, Elif: Şirketler Topluluğunda Tam Hâkimiyet Halinde Alacaklıların Dava Açma Hakkı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 2020, C. 11, S. 42.

SOKRATOUS, Mina.: “Lifting Of The Corporate Veil in UK And Cyprus Under Common Law-Overall Dimensions of The Topic.”, School of Economics, Business Administration & Legal Studies, LLM in Transnational And European Commercial Law, Master Thesis, 2017.

SPIRO, Peter S.: “Piercing The Corporate Veil in Reverse: Comment On Yaiguaje V. Chevron Corporation”, Canadian Business Law Journal, Y. 2019, C. 62.

SUSUZ, Kaan: “Şirketler Topluluğuna İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı Bakımından Hâkim Teşebbüs Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C. 18, S. 2.

ŞAHİN, Cenk: Amerikan Federal İdare Hukukunda “Regülasyon” ve Türk İdare Hukukuna Yansımaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.

TAHİROĞLU Bülent: Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 2003.

TEKİNALP, Ünal: “Türk Ticaret Kanunu’nun Ortaklıklar Topluluğuna İlişkin Milletlerarası Özel Hukuk Kuralı Niteliğindeki Hükümleri”, Public and Private International Law Bulletin, Y. 2020, C. 40, S. 2.

TEKİNALP, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.

THOMPSON, Robert B: “Piercing the Corporate Veil.: An Empirical Study”, Cornell Law Review, Y. 1991, C. 76.

TOSUN NARÇİN, Zelal: “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleriyle Karıştırılması”, Terazî Hukuk Dergisi, Y. 2015, C. 10, S. 105.

TURAN, Mustafa: “Şirketler Topluluğunda Azınlık Pay Sahiplerinin Menfaatlerinin Korunması”, İhsan Doğramacı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, 2022.

TÜTÜNCÜ, Muharrem: Hâkim Şirketin Azınlığın Paylarını Satın Alma Hakkı (Squeeze Out), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

ULUCAN, Devrim: “İş Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 74.

USLUEL GÜRBÜZ, Aslı: “Şirketler Topluluğunda Denkleştirme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2012, C.18, S.2.

UYANIK, Namık Kemal: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024.

UYGUN, İbrahim Doğan: Şirketler Topluluğu Hukukunda Pay Sahipliği Haklarına Dayalı Hâkimiyet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015.

ÜNLÜ, Ufuk: Sirketler Topluluğunda Hâkim ve Bağlı Sirketlerin Kontrol Ölçütü, Mali Çözüm Dergisi, Y. 2016, C. 26.

VURAL, Sena: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması (Sermaye Şirketleri Bakımından), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

YAVUZ, Mustafa: “Türk Hukukunda Hâkimiyet Sözleşmeleri”, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Y. 2020, C.7, S. 21.

YAVUZ, Yasin: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Hâkim Şirket, Bağlı Şirket Ve Şirketler Topluluğu Düzenlemeleri”, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Y. 2014, C. 4.

YAZICI, Alper Hakkı: Şirketler Topluluğunda Bağlı Şirket Borçlarından Doğan Sorumluluk, Seçkin, Ankara 2024.

YENİSEY DOĞAN, Kübra: “İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi”, Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri, Y. 2013, C. 2.

YILDIRIM, Ayşe Elif: “Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukuku'nda Şirketler Topluluğu”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2015.

YILMAZ, Asuman: Türk, İsviçre ve Alman Hukuklarında Şirketler Topluluğuna Güvenden Doğan Sorumluluk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.

YILMAZ, Gülşah: “Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi ile Organik Bağ Kavramının İş Uyuşmazlıkları Hakkında Verilen Kararlar ile Karşılaştırılması”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2021, C. 3, S. 2.

YURDAKUL, Berk Arda: Türk Hukukunda Organik Bağ Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Karşılaştırılması, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2023.